

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Aflevering 2 – 2025

donderdag 6 februari 2025

Inhoud

In deze nieuwsbrief vindt u de volgende onderwerpen:
(Door op het onderwerp te klikken komt u direct bij de uitspraken op het betreffende rechtsgebied.)

INHOUD.....	1
LEESWIJZER.....	3
DEEL I – RECHTSPRAAK.....	4
Aanbesteding en overheidsopdrachten.....	4
Advocaten	5
Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers.....	6
Asiel, migratie en Unieburgerschap	8
Belastingen.....	13
Belastingen, accijns.....	15
Belastingen, btw	15
Civiel.....	15
Consumenten	16
COVID-19	19
Diensten, elektronische communicatiediensten	19
Digitalisering, social media, AI	20
Douane, tariefindeling, handel en antidumping.....	21
EHRM – algemeen	23
Eigendomsrecht	23
Energiemarkt	24
Erfrecht.....	25
Familieleven en familierecht.....	26
Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie	28
GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid	31
Geneesmiddelen	31
Gezondheid, levensmiddelen en etikettering	32
Grondrechten, Handvest EU en EVRM.....	33
Huiselijk geweld.....	33
HvJ	34
IE - Intellectuele eigendom.....	34
Internationaal recht.....	35
IPR.....	36
Klokkenluiders	37
Landbouw en visserij.....	37

Maandelijks overzicht van de rechtspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU).

De Nieuwsbrief Rechtspraak Europa is een samenvoeging van de Nieuwsbrief Rechtspraak Europa (Marc de Werd/Hof Amsterdam) en de GCE-nieuwsbrief (Joanne Bik/LBvR).

Kernredactie: Lizette van Bergen, Joanne Bik, Caroline ten Dam, Doeke Kingma, Mariëlle Leenaers en Marc de Werd. Vaste medewerkers: Anouk Biersteker, Anne-Marie ten Bosch, Cleo Dermout, Stefan Flipse, Maartje Fritsche, Nicolien Keereweer, Nadine Laatsch, Suus Pesch, Chris Sillen en Nynke Veenstra.

Rechtspraak Europa komt tot stand door een samenwerkingsverband tussen het Gerechtshof Amsterdam en het Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak (LBvR), en wordt gepubliceerd op de website van de rechtspraak en op MKO (alleen intern). Het archief is te raadplegen op rechtspraak.nl.

Rechtspraak Europa rechtstreeks ontvangen? Stuur een mail naar RechtspraakEuropa@rechtspraak.nl om te worden toegevoegd aan de verzendlijst.

Afmelden kan via deze [link](#).

LHBTI	38
Luchtvaart.....	39
Mededinging.....	41
Milieu, natuur, duurzame energie.....	45
Ne bis in idem.....	48
Oekraïne.....	49
Overlevering en uitlevering	49
Privacy en persoonsgegevens	49
Procesrecht en recht op eerlijk proces.....	53
Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht.....	54
Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter	56
Rechtsstaat en rechterlijke macht	58
Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling	60
Sport.....	60
Staatssteun	60
Strafrecht.....	62
Tabak	64
Toegang tot documenten	65
Vennootschapsrecht.....	66
Vervoer, reizen en rijbewijs	66
Verzekeringen	67
Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid.....	67
Vrijheid van vereniging en demonstratierecht.....	68
 DEEL II – ALGEMEEN	 70
NL zaken bij het EHRM.....	72
Verzoeken Protocol no. 16 EVRM	73

Leeswijzer

De redactie heeft ervoor gekozen om de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJEU) en het Gerecht per rubriek gezamenlijk aan te bieden. De toenemende vervlechting van het EU recht en het EVRM sinds het Verdrag van Lissabon (2009) is met name zichtbaar op het terrein van de grondrechtenbescherming. Deze ontwikkeling naar een Europees *ius commune* maakt dat beide kenbronnen in een juridische casus gelijktijdig relevant kunnen zijn. De redactie wil aldus recht doen aan die Europese realiteit.

- Om sneller te scrollen: klik op tweede icoon van boven “bladwijzers”, de index blijft dan in de linkerkolom staan.
- De nieuwsbrief is ingedeeld in alfabetisch gerangschikte onderwerpen.
- Om de lengte van de nieuwsbrief in te perken worden voortaan van de prejudiciële verwijzingen geen samenvattingen meer opgenomen. De signaleringen van nieuwe prejudiciële verwijzingen bevatten een link naar de verwijzingsuitspraak op de website van Curia en een link naar de samenvatting op ECER (indien beschikbaar). Bij de Nederlandstalige verwijzingsuitspraken (afkomstig van Nederlandse en Belgische rechters) wordt daarnaast ook een samenvatting opgenomen.

Het is overigens eenvoudig een prejudiciële verwijzing terug te vinden op Curia met zaaknummer of, indien dat zaaknummer niet bekend is, door bijvoorbeeld te zoeken op onderwerp of herkomst van de prejudiciële vraag. De snelste manier is door te klikken op de drie puntjes bij het vak “documenten” en aldaar te klikken op “verzoeken om een prejudiciële beslissing”.

Volledigheid en selectiecriteria

- Voor wat betreft de Europese uitspraken streeft de redactie ernaar een volledig overzicht te geven van de voor Nederland relevante uitspraken.
- Alle prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten worden opgenomen in de nieuwsbrief.
- De Nederlandse uitspraken die in de nieuwsbrief staan, worden opgenomen omdat er een blog over is of omdat iemand de redactie heeft gewezen op een bepaalde uitspraak. Het overzicht van de Nederlandse jurisprudentie is dus niet volledig. Signalering van een relevante Nederlandse uitspraak wordt zeer op prijs gesteld.
- De redactie houdt ontwikkelingen bij via Twitter, Legal Intelligence etc. Uiteraard is dit overzicht niet volledig. Datzelfde geldt voor opleidingen, literatuur en noten bij arresten. Ook hiervoor geldt dat signalering door lezers op prijs wordt gesteld.

Deel I – Rechtspraak

Aanbesteding en overheidsopdrachten

HvJ – ARREST – C-578/23 (Česká republika - Generální finanční ředitelství) – 9 januari 2025 – Tsjechië – ECLI:EU:C:2025:4 – conclusie – arrest

Richtlijn 2004/18/EG – Overheidsopdrachten – Geen voorafgaande bekendmaking van aankondiging opdracht – Technische redenen – Redenen van bescherming van alleenrechten – Aanbestedende dienst – Feitelijke en juridische omstandigheden die in aanmerking moeten worden genomen

Het ministerie van Financiën heeft in 1992 met de vennootschap IBM World Trade Europe/Middle East/Africa Corporation een overeenkomst gesloten die heeft geleid tot de invoering van een IT-systeem voor de Tsjechische belastingadministratie. Het DGF, dat is opgericht in 2013 en verantwoordelijk is voor de Tsjechische belastingadministratie, heeft dit ministerie op dit gebied opgevolgd. Na het inleiden van een procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht, heeft het DGF in het kader van deze procedure op 20 mei 2016 de overheidsopdracht voor het onderhoud van het IT-systeem, gegund aan de vennootschap IBM Česká republika.

De mededingingsautoriteit heeft bij besluit van 9 oktober 2017 vastgesteld dat het DGF een inbreuk heeft begaan die erin bestaat dat het DGF gebruik heeft gemaakt van een procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht zonder dat was voldaan aan de daartoe vereiste voorwaarden. Nadat het bezwaar van het DGF tegen dit besluit was verworpen, heeft het DGF beroep ingesteld bij de rechter in eerste aanleg, die het beroep heeft verworpen. Het DGF heeft vervolgens cassatieberoep ingesteld bij de hoogste bestuursrechter, de verwijzende rechter.

De vraag is of artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18 aldus moet worden uitgelegd dat bij de beoordeling of het gedrag van de aanbestedende dienst een toestand van exclusiviteit in het leven heeft geroepen in de zin van deze bepaling, rekening moet worden gehouden met de feitelijke en juridische omstandigheden ten tijde van de sluiting van de overeenkomst betreffende de aanvankelijke prestatie, die aanleiding heeft gegeven tot het plaatsen van vervolgoopdrachten.

Hof: Artikel 31, punt 1, onder b), van richtlijn 2004/18/EG moet aldus worden uitgelegd dat om het gebruik van de procedure van gunning door onderhandelingen zonder voorafgaande bekendmaking van een aankondiging van een opdracht in de zin van deze bepaling te rechtvaardigen, de aanbestedende dienst de bescherming van alleenrechten niet kan aanvoeren wanneer de reden van die bescherming aan hem is toe te schrijven. Of die reden aan hem is toe te schrijven, wordt niet enkel beoordeeld op basis van de juridische en feitelijke omstandigheden ten tijde van de sluiting van de overeenkomst betreffende de aanvankelijke prestatie, maar eveneens op basis van alle omstandigheden die de periode kenmerken tussen de datum van sluiting van die overeenkomst en de datum waarop de aanbestedende dienst kiest welke procedure wordt gevolgd om vervolgoopdrachten te plaatsen.

- e** EU-Hof: voor gebruik onderhandelingsprocedure zonder bekendmaking kan aanbestedende dienst alleenrecht bescherming niet inroepen als die daaraan is toe te schrijven (ECER)

HvJ – ARREST – C-424/23 (DYKA Plastics) – 16 januari 2025 – België – ECLI:EU:C:2025:15 – conclusie – arrest

Richtlijn 2014/24/EU – Overheidsopdrachten – Technische specificaties – Aanbesteding waarin wordt geëist dat rioleringswerken worden uitgevoerd met buizen uit gres en beton – Gelijkwaardig

Een onderneming die kunststofbuizen vervaardigt en distribueert, heeft de verwijzende rechter verzocht om Fluvius te verplichten om als algemene regel dat type buizen toe te laten in haar opdrachten.

Hof: Artikel 42, lid 3, van richtlijn 2014/24/EU moet aldus worden uitgelegd dat de daarin opgenomen lijst van wijzen waarop technische specificaties moeten worden opgesteld, een limitatief karakter heeft, onverminderd dwingende nationale technische voorschriften die verenigbaar zijn met het Unierecht in de zin van die bepaling, en onverminderd artikel 42, lid 4, van die richtlijn.

Artikel 42, lid 4, van richtlijn 2014/24 moet aldus worden uitgelegd dat aanbestedende diensten in de technische specificaties van een overheidsopdracht voor werken niet zonder toevoeging van de woorden „of gelijkwaardig” mogen preciseren van welk materiaal de door inschrijvers aangeboden producten moeten zijn vervaardigd, tenzij het gebruik van een bepaald materiaal onvermijdelijk voortvloeit uit het voorwerp van de opdracht omdat er geen alternatief op basis van een andere technische oplossing denkbaar is.

Artikel 42, lid 2, van richtlijn 2014/24, gelezen in samenhang met artikel 18, lid 1, van deze richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat de in laatstgenoemde bepaling neergelegde verplichting om ondernemers gelijke toegang tot aanbestedingsprocedures te bieden en het daarin neergelegde verbod om ongerechtvaardigde belemmeringen voor de openstelling van overheidsopdrachten voor mededinging op te werpen, noodzakelijkerwijs worden geschonden wanneer een aanbestedende dienst via een technische specificatie die onverenigbaar is met de regels van artikel 42, leden 3 en 4, van die richtlijn bepaalde ondernemingen of producten elimineert.

- EU-Hof: lijst van wijze waarop technische specificaties moeten worden opgesteld in de aanbestedingsrichtlijn is limitatief (ECER)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-820/24 (Strominator Elektro), verwijzing uit **Oostenrijk** over de vraag of een **wijziging van een overheidsopdracht**, na uitvoering van de opdracht en indiening van de eindafrekening, maar vóór betaling, kwalificeert als een wijziging ‘tijdens de looptijd en de **voorzienbaarheid** van de omstandigheden die hebben geleid tot de wijziging en de noodzakelijkheid van de wijziging – ECER
- C-812/24 (LIPOR et PreZero Portugal), verwijzing uit **Portugal** over **richtlijn 2014/24, overheidsopdracht en onderaanneming – ECER**

NOOT – HvJ 18 januari 2024, C-303/22 (CROSS Zlín a.s.)

Is it Irrelevant whether a Procurement Review Body is Judicial in Character? Case C-303/22, CROSS Zlín (how to crack a nut)

Advocaten

OVERIG

- Parliamentary Assembly gives green light to new Council of Europe treaty which protects the profession of lawyer ([COE](#))

Arbeid, sociale zekerheid en vrij verkeer werknemers

EHRM – ARREST – Zafferani e.a. t. San Marino – 9 januari 2025 – [38127/22](#) e.a. – [ECLI:CE:ECHR:2025:0109JUD003812722](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 6 EVRM – Wetgeving met terugwerkende kracht terwijl rechtszaak aanhangig is – Schending

Militair personeel is een rechtszaak begonnen over het moment waarop hun tijdelijke aanstelling is omgezet in een vast contract. Terwijl de procedure loopt wordt de toepasselijke wetgeving aangepast, met terugwerkende kracht, in het voordeel van de Staat. Hoewel de nieuwe wetgeving, als deze op toekomstige gevallen wordt toegepast, een legitiem doel kan hebben, is het EHRM van oordeel dat er onvoldoende dwingende redenen zijn voor een onmiddellijke toepassing van de nieuwe wetgeving met terugwerkende kracht voor reeds aanhangige zaken. Het Hof oordeelt unaniem dat een schending heeft plaatsgevonden van artikel 6 lid 1 EVRM.

HvJ – ARREST – [C-421/23 \(ONSS\)](#) – 23 januari 2024 – België – [ECLI:EU:C:2025:36](#) – [geen conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EG) nr. 883/2004 – Sociale zekerheid – Gedetacheerde werknemers – A1-verklaringen – Documenten beweerdelijk verstrekt door het tot afgifte bevoegde orgaan – Verplichting om een dialoog- en bemiddelingsprocedure in te leiden – Verplichting van de autoriteiten de ontvangende lidstaat – Vaststellen of er sprake is van fraude

De rechtbank in eerste aanleg heeft E.X., een Portugese zakenman, schuldig bevonden aan verschillende strafbare feiten, waaronder fraude op het gebied van socialezekerheidsbijdragen en het gebruik van vervalste documenten. E.X. had werknemers met de Portugese nationaliteit in dienst die in België waren gedetacheerd om daar op bouwplaatsen te werken. Die detachering was met name gebaseerd op documenten in de vorm van A1-verklaringen die beweerdelijk krachtens verordening nr. 883/2004 door een Portugees orgaan waren verstrekt. E.X. betwist niet dat deze documenten waren vervalst.

In het kader van dat hoger beroep betoogt E.X. dat ten onrechte niet de dialoog- en bemiddelingsprocedure van artikel 76, lid 6, van verordening nr. 883/2004 is gevolgd, terwijl dit een dwingende voorafgaande voorwaarde vormt om het bestaan van een dergelijke fraude vast te stellen.

Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de vraag of verordening 883/2004 van toepassing is op de situatie en de uitlegging van artikel 76, lid 6, van verordening (EG) nr. 883/2004.

Hof: Verordening (EG) nr. 883/2004 moet aldus worden uitgelegd dat in een situatie waarin onderdanen van een lidstaat die in dienst zijn van een in die lidstaat gevestigde ondernemer, op basis van documenten in de vorm van A1-verklaringen die beweerdelijk door het tot afgifte van dergelijke verklaringen bevoegde orgaan van die lidstaat zijn verstrekt, voor rekening van die ondernemer arbeid

verrichten in een andere lidstaat, waarvoor dat orgaan socialezekerheidsbijdragen int, die verordening van toepassing is, en dit ook wanneer de rechterlijke instanties van laatstgenoemde lidstaat in het kader van een strafprocedure tegen die ondernemer wegens socialezekerheidsfraude vaststellen, zonder door die ondernemer te worden tegengesproken, dat het daarbij gaat om vervalste documenten.

Artikel 76, lid 6, van verordening nr. 883/2004 moet aldus worden uitgelegd dat in een situatie waarin onderdanen van een lidstaat die in dienst zijn van een in die lidstaat gevestigde ondernemer, op basis van documenten in de vorm van A1-verklaringen die beweerdelijk door het tot afgifte van dergelijke verklaringen bevoegde orgaan van die lidstaat zijn verstrekt, voor rekening van die ondernemer arbeid verrichten in een andere lidstaat, waarvoor dat orgaan socialezekerheidsbijdragen int, de in die bepaling bedoelde dialoog- en bemiddelingsprocedure een dwingende voorafgaande voorwaarde vormt waaraan moet zijn voldaan opdat een rechter van laatstgenoemde lidstaat bij wie een strafzaak tegen die ondernemer aanhangig is gemaakt wegens frauduleuze detachering van die werknemers met gebruikmaking van vervalste A1-verklaringen, een dergelijke fraude kan vaststellen.

HvJ – CONCLUSIE – C-19/23 (Denemarken/Parlement en Raad) – 14 januari 2025 – Grote Kamer – A-G Emiliou – ECLI:EU:C:2025:11 – conclusie

Richtlijn (EU) 2022/2041 – Artikel 153, lid 2, sub b, VWEU – Beroep tot nietigverklaring – Minimumlonen – Rechtsgrondslag – Bevoegdheid Europees Parlement en de Raad om minimeisen arbeidsvoorwaarden vast te stellen – Beloning

Denemarken, ondersteund door Zweden heeft het Hof verzocht om nietigverklaring van richtlijn (EU) 2022/2041 inzake passende minimumlonen. Beide lidstaten betogen dat het Europees Parlement en de Raad niet bevoegd waren om de richtlijn betreffende het minimumloon vast te stellen op grond van artikel 153, lid 2, sub b, VWEU juncto artikel 153, lid 1, sub b, VWEU. Deze bepalingen verlenen het Europees Parlement en de Raad de bevoegdheid om door middel van richtlijnen minimumvoorschriften op het gebied van “arbeidsvoorwaarden” vast te stellen. Artikel 153, lid 5, VWEU maakt echter duidelijk dat deze bevoegdheid zich niet uitstrekt tot onder meer “beloning”.

De vraag is of het Parlement en de Raad met de vaststelling van de richtlijn betreffende het minimuminkomen in arbeid en beroep hebben gehandeld in strijd met artikel 153, lid 5, VWEU door wetgeving vast te stellen op een gebied (“beloning”) dat is uitgesloten van de bevoegdheid van de EU.

Zweden, België, Duitsland, Griekenland Spanje, Frankrijk, Luxemburg en Portugal hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

A-G geeft het Hof in overweging: Richtlijn (EU) 2022/2041 in haar geheel nietig te verklaren op grond dat zij onverenigbaar is met artikel 153, lid 5, VWEU en dus met het beginsel van bevoegdheidstoedeling van artikel 5, lid 2, VEU (...)

- e** The EU legislator walking a tightrope over thin ice: A comment on the AG’s Opinion in C 19/23 Denmark v Parliament and Council ([European law blog](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-776/24 (Bopuis), verwijzing uit **België** over een verzoek om overdracht van rechten op grond van de **Belgische pensioenregeling** voor werknemers naar de **pensioenregeling van de Europese Gemeenschappen – ECER**
- C-808/24 (Zálečta), verwijzing uit **Slowakije** over **arbeidstijd**, het niet aanmerken van **wachtdiensten** van een **werknemer** als arbeidstijd wordt aangemerkt en het recht op **schadevergoeding – ECER**

- C-757/24 (Gemeinde Wien), verwijzing uit **Oostenrijk** over het berekenen van de **salarisanciënniteit** en het **met terugwerkende kracht** meerekenen van de **gewerkte jaren van een werknemer voor leeftijd van 18 jaar** – ECER

NOOT – HvJ 20 juni 2024, C-540/22 (S.N.)

- I.B.L.H. van Gardingen e.a., Vrij verkeer - Een verblijfsvergunning voor gedetacheerde derdelanders - Het arrest SN (zaak C-540/22), in: NtEr 2024/7.1

OVERIG

P. Foubert, De EU-Loontransparantierichtlijn: naar de kern van ongelijke beloning?, in: SEW 2025/1

EHRM factsheets en case-law guide

- Trade union rights
- Legal professional privilege
- Slavery, servitude and forced labour
- Surveillance at workplace
- Guide on Article 4 ECHR on prohibition of slavery and forced labour

WIKI

- Wiki Coördinatieverordeningen 1408 71 en 883 2004 en de bijbehorende toepassingsverordeningen

Asiel, migratie en Unieburgerschap

EHRM – ARREST – A.R.E. t. Griekenland – 7 januari 2025 – 15783/21 – ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD001578321 – persbericht – arrest

Artikelen 3, 5 en 13 EVRM – Pushbacks – Schending

Klaagster, Turks onderdaan, is veroordeeld tot ruim zes jaar gevangenisstraf wegens lidmaatschap van een door Turkse autoriteiten als terroristisch bestempelde organisatie. Zij is naar Griekenland gevlucht om asiel aan te vragen. Terwijl zij wachtte op haar advocaat in het kader van haar asielaanvraag is zij door de politie gearresteerd en teruggebracht naar de grenspost waar zij het land binnen was gekomen. Daar heeft zij feitelijk asiel aangevraagd. Daarna is zij naar een ongeïdentificeerd politiebureau gebracht waar haar persoonlijke eigendommen in beslag zijn genomen en vervolgens in een bootje teruggestuurd naar Turkije. In Turkije is zij door de Turkse autoriteiten gearresteerd. Een dag later is klaagster door de Turkse autoriteiten veroordeeld omdat zij ondanks een verbod daartoe het land had verlaten.

Het hof stelt vast dat er sterke aanwijzingen zijn dat in die periode sprake was van systematische “pushbacks” vanuit Griekenland naar Turkije. Het hof oordeelt verder dat in dit geval door klaagster

voldoende is gesteld dat zij in Griekenland is geweest en daar is vastgehouden voordat zij een paar uur later weer op Turks grondgebied was.

Het hof oordeelt dat sprake is van schending van artikel 3 EVRM nu klaagster door middel van een “pushback” direct is teruggestuurd naar Turkije zonder enige beoordeling van de gevaren die zij liep in het kader van artikel 3 EVRM.

Daarnaast is sprake van schending van artikel 5 EVRM nu klaagster in het kader van de “pushback” zonder titel gedetineerd is gehouden. Tot slot is het hof van oordeel dat gedurende de “pushback” geen sprake is geweest van schending van de artikelen 2 en 3 EVRM maar dat wel sprake is van schending van artikel 13 in samenhang met de artikelen 2 en 3 EVRM nu er geen sprake is geweest van een effectief rechtsmiddel om een eventuele schending van de artikel 2 en 3 EVRM gedurende de pusbacks aan te kunnen kaarten. Zie ook: [G.R.J. t. Griekenland](#) (hieronder)

- EHRM: Griekenland maakt zich schuldig aan systematische pushbacks in Evros ([Verblijfblog](#))
- Feeble Recognition of a Systematic Pushback Practice ([verfassungsblog](#))
- [EHRC updates](#)

EHRM – ARREST – A.C. t. Frankrijk – 16 januari 2025 – [15457/20](#) –

[ECLI:CE:ECHR:2025:0116JUD001545720](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 8 EVRM – Alleenstaande minderjarige vreemdeling – Procedurele waarborgen – Ontoereikende informatievoorziening aan vreemdeling van wie minderjarigenstatus in geding is – Schending

Klager heeft de Guinese nationaliteit. Toen hij in Frankrijk aankwam, stelde hij dat hij een alleenstaande minderjarige vreemdeling (amv) was. Hij kreeg voorlopige zorg van een jeugdbeschermingsorganisatie. Een maand later bleek uit het forensische medische onderzoek dat zijn biologische leeftijd boven de 18 jaar oud was, hoewel die conclusie niet met absolute zekerheid kon worden vastgesteld. Zijn voorlopige zorg werd beëindigd en hij kreeg geen onderdak of voedsel meer. Na verscheidene verzoeken aan rechters en appelprocedures besliste de nationale rechter in hoger beroep een jaar na zijn aankomst dat klager minderjarig was en zorg nodig had. Klager verzocht daarna om schadevergoeding. Die verzoeken zijn afgewezen.

EHRM: Het bestaande juridische kader voorziet in beginsel in de vereiste minimale procedurele waarborgen. Klager heeft echter niet de uitkomsten van het eerste leeftijdsonderzoek (op basis van interviews) of het medische onderzoek gekregen en het medische onderzoek bevat geen overwegingen over de foutmarge in zulke onderzoeken bij de toenmalige staat van wetenschap. De beslissing om de voorlopige zorg te beëindigen en de rechterlijke uitspraak die die beslissing in stand hield bevatte geen op de klager toegesneden motivering. Klager had ook incomplete informatie gekregen over de beroepsmogelijkheden tegen de beslissing. Vanwege de beperkte informatie die aan klager verstrekt was, terwijl zijn minderjarigenstatus in het geding was bevond hij zich in een kwetsbare positie. De autoriteiten hebben niet aan hun positieve verplichtingen voldaan. Schending van artikel 8 EVRM.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – G.R.J. t. Griekenland – 3 december 2024 – 15067/21 – [ECLI:CE:ECHR:2024:1203DEC001506721](#) – [persbericht 7.1.25](#) – [beslissing](#) (Franse taalversie)

Artikelen 2 en 3 EVRM – Push-backs – Tegenstrijdige verklaringen

Klager is een minderjarige Afghaanse jongen die via Iran naar Turkije was gegaan met het doel Europa te bereiken. Hij stelt op een opblaasbare boot met 18 asielzoekers naar het Griekse eiland Samos te zijn gevaren, alwaar hij asiel wenste aan te vragen. De Griekse kustwacht zou hem echter gedwongen hebben op een vlot plaats te nemen en is hij terug de zee op geduwd. Daar is hij gered door de Turkse kustwacht en naar Turkije gebracht, waar hij enige tijd heeft verbleven. Uiteindelijk is klager op 9 november 2022 in Griekenland de status van vluchteling toegekend.

Op grond van artikel 2 en artikel 3 EVRM betoogt klager o.a. dat door de ‘pushback’ zijn leven en lichamelijke integriteit in gevaar zijn gebracht.

Het EHRM stelt vast dat er sterke aanwijzingen zijn dat in die periode sprake was van systematische “pushbacks” vanuit Griekenland naar Turkije. Ondanks deze vaststelling van systematische pushbacks, diende de klager wel “prima facie” bewijs te tonen dat ook *zijn* pushback daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. De door klager genoemde gang van zaken komt overeen met de eerder genoemde modus operandi die de instanties hebben vastgesteld, maar dat is niet voldoende. Nu klager tegenstrijdige en inconsistente verklaringen heeft afgelegd, heeft hij het prima facie bewijs voor zijn aanwezigheid in Griekenland en pushback naar Turkije vanaf Samos niet geleverd. Op grond van artikel 35, lid 4 EVRM wordt zijn klacht afgewezen.

- EHRM: Griekenland maakt zich schuldig aan systematische pushbacks in Evros ([Verblijfblog](#))
- Feeble Recognition of a Systematic Pushback Practice ([verfassungsblog](#))

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – Al-Anesi t. Nederland – 14 januari 2025 – [subject matter of the case](#)

Artikel 8 EVRM – Gezinshereniging – Kinderen uit meerdere huwelijken – Familieleven

Klager is een Jemenitisch onderdaan aan wie in Nederland internationale bescherming is verleend. De autoriteiten hadden een machtiging tot voorlopig verblijf (mvv) verleend aan zijn eerste vrouw en hun acht kinderen. Het verzoek om een mvv voor vijf van zijn minderjarige kinderen die zijn geboren uit een huwelijk met zijn tweede en derde vrouw, zijn afgewezen.

Volgens het Nederlandse immigratiebeleid is gezinshereniging slechts toegestaan voor één echtgenote en de uit dat huwelijk geboren kinderen. De bevoegde autoriteiten moeten echter altijd een individuele belangenafweging maken om te bepalen of een uitzondering op die regel moet worden toegestaan. Het resultaat van de beoordeling van de autoriteiten in het onderhavige geval was dat het individuele belang van klager en zijn kinderen om te worden herenigd niet opweegt tegen het algemene belang van de bescherming van de goede zeden en de openbare orde. Deze beslissing is in beroep en hoger beroep gehandhaafd.

Klager klaagt dat de weigering van gezinshereniging met zijn vijf kinderen zijn recht op eerbiediging van het gezinsleven krachtens artikel 8 vEVRM heeft geschonden.

Zijn de bevoegde autoriteiten bij de weigering om klagers kinderen een voorlopige verblijfsvergunning te geven, hun positieve verplichtingen uit hoofde van artikel 8 EVRM nagekomen? In het bijzonder, hebben de autoriteiten bij het uitvoeren van de belangenafweging rekening gehouden met alle relevante elementen (zie *Jeunesse tegen Nederland* [GC], nr. 12738/10, §§ 107-109, 3 oktober 2014)?

HvJ – ARREST – C-277/23 (Ministarstvo financija (Bourse Erasmus+) – 16 januari 2025 – Kroatië – ECLI:EU:C:2025:18 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Artikel 21, lid 1, VWEU – Verordening (EU) nr. 1288/2013 – Unieburgerschap – Inkomstenbelasting – Berekening persoonsgebonden basisaftrek voor een ten laste komend kind dat steun voor onderwijsmobiliteit heeft ontvangen in het kader van het Erasmus+-programma – Belasting over subsidies – Evenredigheid

Samenvatting onder: [belastingen](#)

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-636/23 (Al Hoceima) en C-637/23 (Boghni) – 30 januari 2025 – A-G Spielmann – België – ECLI:EU:C:2025:51 – [conclusie](#)

Richtlijn 2008/115/EG – Terugkeerbesluit – Geen toekenning van termijn voor vrijwillig vertrek – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte – Gevolgen van de onwettigheid voor het terugkeerbesluit – Inreisverbod opgelegd na verstrijken termijn na vaststelling van het terugkeerbesluit ”

C-636/23: W. heeft de Marokkaanse nationaliteit, kreeg in 2015 een bevel om België te verlaten en een inreisverbod van drie jaar. Zijn verzoek om internationale bescherming uit 2019 is afgewezen. Een nieuw inreisverbod van acht jaar, zonder termijn voor vrijwillig vertrek is opgelegd vanwege risico op onderduiken en een gevaar voor de openbare orde.

C-637/23 (X): X heeft de Algerijnse nationaliteit. Hij heeft een bevel om het grondgebied te verlaten gekregen en een inreisverbod van twee jaar. Er werd geen termijn voor vrijwillig vertrek gegeven, vanwege het risico dat hij zou onderduiken. Volgens X hadden de Belgische autoriteiten een individueel onderzoek moeten uitvoeren voordat ze het risico op onderduiken vaststelden, en was het inreisverbod onvoldoende gemotiveerd..

Moet het niet toekennen van een termijn voor vrijwillig vertrek als een uitvoeringsmaatregel worden beschouwd, die de rechtstoestand van de vreemdeling niet verandert? Kan de overheid nog steeds een inreisverbod uitvaardigen, zelfs zonder een termijn voor vrijwillig vertrek? Moet een besluit om geen termijn voor vrijwillig vertrek ook worden aangevochten in beroep tegen het terugkeerbesluit, om de rechtsgrond van het inreisverbod te kunnen aanvechten? Moet het niet toekennen van een termijn voor vertrek als een essentieel element van een terugkeerbesluit worden beschouwd, waardoor een terugkeerbesluit geheel vervalt bij een onwettigheid?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 13 van richtlijn 2008/115/EG, gelezen in het licht van artikel 47 Handvest EU moet aldus worden uitgelegd dat het vereist dat de niet-toekenning van een termijn voor vrijwillig vertrek in het kader van een beroep in rechte kan worden betwist.

Artikel 3, punt 6, en artikel 11, lid 1, van richtlijn 2008/115 staan er niet aan in de weg dat de bevoegde nationale autoriteit nog steeds een inreisverbod oplegt, zelfs na geruime tijd, op grond van een terugkeerbesluit waarbij geen termijn voor vrijwillig vertrek is toegekend.

Artikel 7 en artikel 3, punt 4, van richtlijn 2008/115 moeten aldus worden uitgelegd dat de bepaling inzake de termijn voor vrijwillig vertrek integrerend deel uitmaakt van de terugkeerverplichting, zodat indien een onwettigheid wordt vastgesteld aangaande deze bepaling, het terugkeerbesluit in zijn geheel vervalt.”

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond – 7 januari 2025 – [ECLI:NL:RBDHA:2025:136](#) – [ECLI:NL:RBDHA:2025:139](#)

Richtlijn 2011/95 – Richtlijn 2013/32 – Artikelen 4, 18, en 47 Handvest EU – Geloofwaardigheidsbeoordeling asiel – Werkwijze – Ambtshalve toetsing – Refoulement

Vanaf 1 juli 2024 beoordeelt verweerder de geloofwaardigheid van een asielrelaas op een andere wijze – verweerder stelt eerst de asielmotieven vast, beoordeelt dan of deze asielmotieven volledig met authentieke en/of objectief verifieerbare documenten en/of objectieve openbare bronnen zijn onderbouwd en zo niet, of de asielzoeker aan alle in artikel 31, zesde lid, van de Vw 2000 (die identiek zijn aan 4, vijfde lid, van richtlijn 2011/95) genoemde voorwaarden voldoet – als dit niet zo is, dan wordt het asielrelaas ongeloofwaardig geacht.

De rechtbank vraagt zich of deze werkwijze verenigbaar is met artikel 4 van richtlijn 2011/95, artikel 10, derde lid onder b, van richtlijn 2013/32 en artikelen 4 en 18 van het Handvest. Door de beoordeling van het asielverzoek te beperken tot artikel 4, vijfde lid, van richtlijn 2011/95, lijkt geen invulling te worden gegeven aan lid 1 tot en met 4 van deze bepaling en worden onder meer de andere elementen die als ondersteuning van de verklaringen kunnen dienen, niet of onvoldoende betrokken bij de geloofwaardigheidsbeoordeling en lijkt geen sprake te zijn van een volledig en grondig onderzoek van de beschermingsbehoefte.

De rechtbank verzoekt het Hof om de vragen in de versnelde procedure te behandelen (PPA).

Prejudiciële vragen: Is een nationale werkwijze waarbij artikel 4, vijfde lid, van richtlijn 2011/95 aldus wordt toegepast dat de verklaringen die ten grondslag liggen aan een verzoek om internationale bescherming niet geloofwaardig worden geacht indien de verzoeker deze verklaringen niet volledig kan staven met authentieke en/of objectief verifieerbare documenten en/of objectieve bronnen en niet voldoet aan alle in het vijfde lid genoemde voorwaarden, verenigbaar met het Unierecht, of dient artikel 4, vijfde lid, van richtlijn 2011/95, gelezen in samenhang met artikel 4, leden 1 tot en met 4, van richtlijn 2011/95, artikel 10, derde lid onder b, van richtlijn 2013/32 en artikelen 4 en 18 Handvest EU, aldus te worden uitgelegd dat de beslisautoriteit bij de beoordeling van de feiten en omstandigheden die ten grondslag liggen aan het verzoek om internationale bescherming moet samenwerken met de verzoeker en elk bewijsmiddel en element ter staving van dit verzoek moet betrekken bij het onderzoeken en beoordelen van de beschermingsbehoefte en indien de verzoeker zijn verklaringen voldoende kan staven met bewijsmateriaal of indien de verzoeker voldoet aan de genoemde voorwaarden, zijn verklaringen geen nadere bevestiging behoeven en dus geloofwaardig zijn?

Dient artikel 46, derde lid, van richtlijn 2013/32, gelezen in samenhang met artikelen 4, 18, en 47 van het Handvest EU aldus te worden uitgelegd dat een nationale rechterlijke instantie van eerste aanleg die wordt aangezocht om de rechtmatigheid te toetsen van de ongegrondverklaring van een verzoek om internationale bescherming, verplicht is om zo nodig ambtshalve een volledig en ex nunc onderzoek van zowel de feitelijke als juridische gronden te verrichten, met inbegrip van een onderzoek van de behoefte aan internationale bescherming overeenkomstig richtlijn 2011/95 op basis van de haar ter kennis gebrachte elementen van het dossier, zoals aangevuld of toegelicht na een procedure op tegenspraak?

NOOT – HvJ 15 oktober 2024, [H.T. t. Griekenland en Duitsland](#)

General presumption of compliance vs. systemic flaws – Judgment of the ECtHR in the case of H.T. v. Germany and Greece ([Johan Callewaert](#))

NOOT – HvJ 20 juni 2024, [C-540/22 \(S.N.\)](#)

- I.B.L.H. van Gardingen e.a., Vrij verkeer - Een verblijfsvergunning voor gedetacheerde derdelanders - Het arrest SN (zaak C-540/22), in: [NtEr 2024/7.1](#)

NOOT – HvJ 18 juni 2024, [C-352/22 \(Generalstaatsanwaltschaft Ham\)](#)

V.H. Glerum, Uitlevering en de vluchtelingenstatus: de definitieve toekenning van de vluchtelingenstatus door een lidstaat is bindend voor een andere lidstaat bij uitlevering, in: [SEW 2025/1](#)

OVERIG

- Does the Commission Cross the Rubicon? Legalising ‘Pushbacks’ on the Basis of Article 72 TFEU ([EU migration law blog](#))
- EUAA Monitoring mechanism explained ([EUAA](#))
- **Country Guidance: Iran (January 2025)** ([EUAA](#))
- EUAA begins monitoring the operational and technical application of the Common European Asylum System in two Member States ([EUAA](#))

In agreement with their national authorities, the Agency will pilot the mechanism in Estonia and the [Netherlands](#) in 2025.

EHRM factsheets en case-law guides

- [Accompanied migrant minors in detention](#)
- [Unaccompanied migrant minors in detention](#)
- [Migrants in detention](#)
- [Dublin” cases](#)
- [Collective expulsions of aliens](#)
- [Guide on the case-law of the ECHR on Immigration](#)
- [Guide on Article 3 of Protocol No. 4 ECHR - prohibition of expulsion of nationals](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 4 to ECHR - prohibition of collective expulsions of aliens](#)
- [Guide to Article 1 of Protocol No. 7 ECHR - procedural safeguards relating to expulsion of aliens](#)

Belastingen

HvJ – ARREST – C-277/23 (Ministarstvo financija (Bourse Erasmus+) – 16 januari 2025 – Kroatië – ECLI:EU:C:2025:18 – persbericht – conclusie – arrest

Artikel 21, lid 1, VWEU – Verordening (EU) nr. 1288/2013 – Unieburgerschap – Inkomstenbelasting – Berekening persoonsgebonden basisaftrek voor een ten laste komend kind dat steun voor onderwijsmobiliteit heeft ontvangen in het kader van het Erasmus+-programma – Belasting over subsidies – Evenredigheid

Een Kroatische student ontving in het kader van het Erasmus+ programma steun voor een studieperiode aan een universiteit in Finland. De Kroatische belastingdienst deelde zijn moeder mee dat de verhoging van de persoonlijke toelage voor een kind ten laste, die zij altijd had ontvangen, voor dat studiejaar in Finland was geschrapt. De drempels in de Kroatische wetgeving waren overschreden omdat haar kind mobiliteitssteun ontving in het kader van Erasmus+-programma.

Het Kroatische Constitutionele Hof, waarbij het geschil aanhangig is gemaakt, vraagt zich af of de betrokken nationale belastingwetgeving verenigbaar is met het Unierecht.

In het onderhavige geval was de mobiliteitssteun als zodanig ten tijde van de feiten niet onderworpen aan belasting in Kroatië. Hij werd echter wel in aanmerking genomen voor de berekening van de inkomstenbelasting van de moeder, waardoor zij werd benadeeld.

Mag het feit dat een student die onderdaan is van een lidstaat, een Erasmusbeurs ontvangt, gedeeltelijk ten goede komen aan de belastingdienst van die lidstaat? Is de ongunstige fiscale behandeling van de belastingplichtige ouder in overeenstemming met de doelstelling van het Erasmus+-programma om de mobiliteit van studenten te bevorderen?

Hof: De artikelen 20 en 21 VWEU, gelezen in het licht van artikel 165, lid 2, tweede streepje, VWEU, verzetten zich tegen een regeling van een lidstaat waarbij er bij de bepaling van de hoogte van de persoonsgebonden basisaftrek waarop een belastingplichtige ouder recht heeft voor zijn ten laste komende kind, rekening wordt gehouden met de steun voor onderwijsmobiliteit die dat kind in het kader van het Erasmus+-programma heeft ontvangen, wat mogelijk tot gevolg heeft dat bij de berekening van de inkomstenbelasting het recht op verhoging van die aftrek verloren gaat.

- 🇪🇺 Erasmus+ grant: the amount paid to a student should not be taken into account in calculating the income tax of the parent on whom that student is dependent ([persbericht](#))
- 🇪🇺 EU-Hof: een aan student betaalde Erasmus+ beurs mag niet in aanmerking genomen bij berekening inkomstenbelasting ouder ([ECER](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZING LIDSTATEN

- [C-828/24 \(Erdrich Umformtechnik\)](#), verwijzing uit **Tsjechië** over of **richtlijn 2003/49/EG** toestaat dat krachtens een vrijstellingsbesluit ook **vrijstelling van inkomstenbelasting** te verlenen ten aanzien van een tijdvak dat voorafgaat aan het tijdstip van verstrekking van het attest en de vereiste bewijsstukken – [ECER](#)
- [T-653/24 \(Accorinvest\)](#), verwijzing uit **Frankrijk** over het **transmissietarief voor elektriciteit, accijns en begrip “indirecte belasting**

REGELGEVING

- Nieuwe EU-richtlijn voorziet in veiligere en snellere procedures voor aftrek wegens dubbele aanslag ([ECER](#))

Met de nieuwe EU-richtlijn (FASTER) wordt een gemeenschappelijke digitale EU-verklaring van fiscale woonplaats (eTRC) ingevoerd. Hiermee kunnen belastingbetalende beleggers gebruikmaken van de versnelde procedures om vermindering van bronbelasting te verkrijgen.

- Richtlijn (EU) 2025/50 van de Raad van 10 december 2024 betreffende een snellere en veiligere vermindering van te veel ingehouden bronbelasting, [PB L, 2025/50, 10.1.2025](#)

OVERIG

Artikel: Van signalering tot bestraffing van belastingfraude: over het volwassenheidsniveau van fiscale rechtsbescherming 40 jaar na 'Öztürk tegen Duitsland' ([bijzonder strafrecht](#))

Omdat fiscale boetes en straffen als criminal charge kwalificeren, zijn op de fiscaal overtreder de rechten van artikel 6 EVRM, die toezien op een eerlijk proces, van toepassing. Het zijn deze rechten waarmee de autoriteiten in de vorm van waarborgen rekening moeten houden. Voor fiscale criminal charges geldt een hogere mate van rechtsbescherming dan voor fiscale maatregelen die geen criminal charge opleveren (zoals navordering of naheffing). Deze bijdrage gaat over actuele ontwikkelingen binnen deze waarborgen in de verschillende fasen van signalering tot bestraffing van fiscale fraude.

EHRM factsheet

- [Taxation](#)

Belastingen, accijns

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [T-653/24 \(Accorinvest\)](#), verwijzing uit **Frankrijk** over het **transmissietarief voor elektriciteit, accijns** en **begrip "indirecte belasting"**

Belastingen, btw

HvJ – CONCLUSIE – C-782/23 (Tauritus) – 23 januari 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – Litouwen – ECLI:EU:C:2025:30 – [conclusie](#)

Verordening (EU) nr. 952/2013 – Douanewetboek van de Unie – Btw – Douanewaarde – Transactiewaarde – Vaststelling – Voorlopige verkoopprijs – Definitieve prijs onbekend op de datum van aanvaarding van de douaneaangifte – Vertragsrente voor te late afdracht btw

Samenvatting onder: [Douane](#)

PREJUDICIËLE VERWIJZING LIDSTATEN

- T-643/24 (Credidam), verwijzing uit **Roemenië** over de vraag of sprake is van een “**dienst onder bezwarende titel**” in de zin van de **btw-richtlijn** door de **houder van een naburig recht**, wanneer de gebruiker beschermde werken aan het **publiek meedeelt zonder daarvoor een licentie te hebben verkregen** – ECER
- T-638/24 (Finanzamt Österreich), verwijzing uit **Oostenrijk** over **btw, intracommunautaire levering, vrijstellingen en recht op aftrek** – ECER
- T-646/24 (MS KLJUČAROVCI), verwijzing uit **Slovenië**, over de **btw-richtlijn** en of aan de voorwaarden in de richtlijn is voldaan wanneer **goederen** met één enkele vervoershandeling zijn geleverd aan de afnemer van de afnemer, die voor btw-doeleinden is geregistreerd in dezelfde lidstaat als de derde partij in de keten van transacties – ECER
- T-689/24 (Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej), verwijzing uit **Polen** over **btw-richtlijn** en een nationale regel op grond waarvan belastingplichtigen de **voorbelasting** niet kunnen aftrekken in het belastingtijdvak waarin het **recht op aftrek** ontstond, als de voorwaarden voor het uitoefenen van dat recht pas later worden vervuld.

Civiel

NOOT – HvJ 19 december 2024, C-157/23 (Ford Italia)

Suppliers sharing names with producers beware - CJEU in Ford Italia (C-157/23) (ECLB)

OVERIG

Netherlands Commercial Court updates its rules of procedure (conflict of laws)

Consumenten

HvJ – **ARREST** – C-346/23 (Banco Santander) – 16 januari 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:13 – conclusie – arrest

Richtlijn 2004/39/EG – Consumentenorganisaties – Procesbevoegdheid – Beleggingen in financiële producten met een hoge economische waarde – Vrijstelling van de proceskosten en van de verplichting om de kosten van de tegenpartij te dragen – Procedurele autonomie – Doeltreffendheidsbeginsel

De Spaanse consumentenorganisatie AUGE heeft namens haar leden een vordering ingesteld tegen de bank Santander strekkende tot nietigverklaring van overeenkomsten voor de aankoop van financiële producten wegens dwaling en tot terugbetaling van een deel van de krachtens deze overeenkomsten betaalde bedragen. De vraag betreft de uitleg van de regels omtrent procesbevoegdheid van consumentenorganisaties.

Hof: Artikel 52, lid 2, van richtlijn 2004/39/EG staat in de weg aan nationale rechtspraak die, wanneer de betrokken lidstaat consumentenorganisaties de bevoegdheid heeft verleend om in rechte op te treden ter verdediging van de individuele belangen van een aantal van hun leden, deze procesbevoegdheid onderwerpt aan beperkingen die verband houden met de financiële draagkracht van die leden, de economische waarde en het soort financiële producten waarin die leden hebben

belegd en de complexiteit van die producten. Artikel 52, lid 2, van richtlijn 2004/39/EG verzet zich er in beginsel niet tegen dat dergelijke criteria in aanmerking worden genomen bij de beslissing of deze organisaties rechtsbijstand genieten.

HvJ – ARREST – C-677/23 (Slovenská sporiteľňa) – 23 januari 2024 – Slowakije – ECLI:EU:C:2025:37 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2008/48/EG – Consumentenkredietovereenkomsten – Informatieplicht – Duur van de overeenkomst – Jaarlijks kostenpercentage (JKP) – Hypothesen die worden gebruikt voor de berekening van het JKP

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen verzoekers, twee consumenten enerzijds, en de bank Slovenská sporiteľňa a.s., anderzijds. Verzoekers hebben een consumentenkredietovereenkomst met de bank gesloten, maar omdat zij een van de bepalingen in de overeenkomst onduidelijk vonden, hebben zij bij de rechter in eerste aanleg een vordering ingesteld tot vaststelling van de nietigheid van de bedingen van die overeenkomst en tot vaststelling dat het krediet vrij was van rente en kosten. Na afwijzing van de vordering in eerste aanleg, hebben verzoekers hoger beroep ingesteld bij de hogerberoepsrechter (de verwijzende rechter).

Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de uitlegging van artikel 10, tweede lid, onder c) en onder g) van richtlijn 2008/48/EG. De verwijzende rechter vraagt met name of de duur van een kredietovereenkomst uitdrukkelijk moet worden vermeld in de overeenkomst, en of de voor de berekening van het Jaarlijks Kostenpercentage gebruikte hypothesen uitdrukkelijk in een kredietovereenkomst moeten worden vermeld of dat het volstaat dat de consument deze zelf kan identificeren aan de hand van de bedingen van die overeenkomst.

Hof: Artikel 10, lid 2, onder c), van richtlijn 2008/48/EG moet aldus worden uitgelegd dat de duur van een kredietovereenkomst niet uitdrukkelijk in die overeenkomst hoeft te worden vermeld, voor zover de consument aan de hand van de bedingen ervan die duur zonder problemen en met zekerheid kan bepalen.

Artikel 10, lid 2, onder g), van richtlijn 2008/48, zoals gewijzigd bij richtlijn 2011/90, moet aldus worden uitgelegd dat de voor de berekening van het jaarlijkse kostenpercentage (JKP) gebruikte hypothesen uitdrukkelijk in een kredietovereenkomst moeten worden vermeld en dat het niet volstaat dat de consument deze zelf kan afleiden uit de bedingen van die overeenkomst.

HvJ – ARREST – C-518/23 (NEW Niederrhein Energie und Wasser) – 23 januari 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:35 – geen conclusie – arrest

Richtlijn 2005/29/EG – Consumentenbescherming – Oneerlijke handelspraktijken – Misleidende omissies – Uitnodiging tot aankoop – Essentiële informatie – Aan de consument te verstrekken informatie over de manier waarop de prijs wordt berekend – Onlineaanbod tot levering van elektriciteit – Tariefsimulator

Het Bundesverband, de federale vereniging van consumentenorganisaties in Duitsland, heeft de bevoegde rechterlijke instanties zowel in eerste aanleg als in hoger beroep verzocht om NEW Niederrhein Energie und Wasser te gelasten om met name niet langer reclame te maken voor een aanbod voor de levering van elektriciteit voor verwarmingsdoeleinden zonder dat de consument in het kader van het contractuele proces en meer bepaald, wat de wijze van facturering van deze elektriciteit betreft, uitdrukkelijk wordt meegedeeld welk percentage voor de compensatiehoeveelheid wordt vastgesteld en toegepast wanneer het verbruik van die elektriciteit en van de elektriciteit die voor andere

doeleinden wordt gebruikt, gezamenlijk in rekening wordt gebracht door middel van een dubbeltariefmeter. Na afwijzing van de vorderingen in eerste aanleg en hoger beroep, is beroep ingesteld bij de hoogste rechter (de verwijzende rechter).

Het verzoek om een prejudiciële beslissing betreft de uitlegging van artikel 7, lid 1 en lid 4, onder c), van richtlijn 2005/29/EG en dan met name of, in het kader van reclame op internet voor een aanbod tot levering van elektriciteit, de informatie over de manier waarop de prijs wordt berekend het exacte percentage moet bevatten van een variabele component, zoals de compensatiehoeveelheid die door de elektriciteitsleverancier op de betrokken consument wordt toegepast, zodat deze laatste die prijs zelfstandig kan berekenen zodra hij zijn elektriciteitsverbruik kent.

Hof: Artikel 7, lid 1 en lid 4, onder c), van richtlijn 2005/29/EG moet aldus worden uitgelegd dat in het geval van een uitnodiging tot aankoop door middel van een online commerciële communicatie de informatie over de manier waarop de prijs wordt berekend, niet noodzakelijkerwijs het exacte percentage hoeft te bevatten van een variabele component, zoals de compensatiehoeveelheid die door de elektriciteitsleverancier op de betrokken consument wordt toegepast, zodat laatstgenoemde die prijs zelfstandig kan berekenen wanneer hij zijn elektriciteitsverbruik kent, mits in die communicatie wordt aangegeven dat een dergelijk percentage in principe van toepassing is, samen met een mogelijke orde van grootte en de factoren die daarop van invloed zijn, zodat de gemiddelde consument een geïnformeerd besluit over een transactie kan nemen.

HvJ – ARREST – C-510/23 (Trenitalia) – 30 januari 2025 – Italië – ECLI:EU:C:2025:41 – conclusie – arrest

Richtlijn 2005/29/EG – Oneerlijke handelspraktijken – Redelijke termijn – Mededeling punten van bezwaar binnen 90 dagen – Volledige en automatische nietigverklaring van het besluit van de nationale autoriteit in geval van niet-inachtneming van deze termijn – Ne-bis-in-idembeginsel – Doeltreffendheidsbeginsel – Rechten van verdediging van ondernemingen

De Italiaanse mededingings- en marktautoriteit (hierna: „AGCM”) heeft sancties opgelegd aan de betrokken ondernemingen wegens een oneerlijke handelspraktijk en misbruik van machtspositie. Deze ondernemingen komen op tegen de besluiten van de AGCM omdat die autoriteit deze besluiten zou hebben vastgesteld nadat de krachtens de nationale regeling geldende termijn van 90 dagen was verstreken. Volgens deze regeling komt de aan de AGCM toegekende bevoegdheid om inbreuken vast te stellen, te verbieden en te bestraffen, te vervallen indien deze termijn niet in acht is genomen, hetgeen volgens de verwijzende rechter negatieve gevolgen kan hebben voor de goede werking van deze overheidsinstantie. De verwijzende rechter vraagt in wezen om verduidelijking van de eisen die het Unierecht stelt aan het nationale regelgevende kader dat de bevoegdheden regelt van de autoriteiten die belast zijn met het toezicht op de naleving van de regels van de interne markt op de hierboven genoemde gebieden

Hof: De artikelen 11 en 13 van richtlijn 2005/29/EG gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, verzetten zich tegen een nationale regeling die, wanneer er een procedure tot vaststelling van een oneerlijke handelspraktijk wordt gevoerd door een nationale autoriteit die verantwoordelijk is voor de handhaving van de wetgeving inzake consumentenbescherming, ten eerste, deze autoriteit verplicht om de onderzoeksfase op tegenspraak van de procedure in te leiden door de mededeling van de punten van bezwaar aan de betrokken onderneming binnen een termijn van 90 dagen die begint te lopen vanaf het tijdstip waarop die autoriteit kennisneemt van de wezenlijke elementen van de vermeende inbreuk, die mogelijkerwijs slechts de gegevens omvatten van de eerste melding van de inbreuk en, ten tweede, de niet-inachtneming van deze termijn bestraft met de volledige nietigverklaring van het definitieve besluit dat door die autoriteit na de inbreukprocedure is genomen en

met het verval van haar bevoegdheid om een nieuwe inbreukprocedure in te leiden met betrekking tot dezelfde praktijk.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-761/24 (AXA Bank Belgium e.a.), verwijzing uit **Hongarije** over **kredietovereenkomst in vreemde valuta**, de rechtsgevolgen van de **ongeldigheid van een (oneerlijke) consumentenovereenkomst**, in het licht van **richtlijn 93/13** – ECER
- C-831/24 (Machski), verwijzing uit **Polen** over **richtlijn 2008/48/EG** of de **nationale rechter** bij de behandeling van een zaak over een **kredietovereenkomst** **ambtshalve** dient te onderzoeken of de kredietgever ook andere **bepalingen van nationaal recht heeft geschonden** dan de bepalingen die de consument in de bij de kredietgever ingediende schriftelijke verklaring aan de orde heeft gesteld, en of de schending van deze andere bepalingen de consument eveneens het recht geeft om de sanctie toe te passen om bij de kredietgever een schriftelijke verklaring in te dienen – ECER
- C-821/24 (A1 Bulgaria), verwijzing uit **Bulgarije** over **richtlijn 93/13/EEG** en **richtlijn (EU) 2020/1828** en **bedingen in consumentenovereenkomsten** tussen een aanbieder van mobiele telefonie en een consument – ECER
- C-806/24 (YETTEL BULGARIA), verwijzing uit **Bulgarije** over toepasselijkheid van **richtlijn consumentenrechten** bij (foutieve) **geautomatiseerde berekening boete** bij systemen die op **artificiële intelligentie** zijn gebaseerd – ECER

OVERIG

European 'consumer' notion: Continued broad application in 2024 (ECLB)

COVID-19

EHRM – ARREST – UAB Profarma en UAB Bona Diagnosis t. Litouwen – 7 januari 2025 – 46264/22 – 50184/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD004626422 – persbericht – arrest

Artikel 1, Eerste Protocol EVRM – Eigendomsrecht – Levering COVID-19 tests – Nietigverklaring door overheid van de overeenkomsten vanwege hoge prijs – Niet te goeder trouw – Geen schending

Klagers, UAB Profarma en UAB Bona Diagnosis, zijn twee in Litouwen gevestigde vennootschappen die overeenkomsten hebben gesloten met de overheid voor de levering van Covid-19-tests. De overheid heeft de overeenkomsten nietig verklaard omdat de staat te veel voor de tests zou hebben betaald.

Klagers doen een beroep op artikel 1, Eerste Protocol (bescherming van eigendom). Zij klagen dat hun eigendomsrecht wordt geschonden bij terugbetaling van de ontvangen bedragen.

Het Hof wijst erop dat de nationale rechters hebben geconcludeerd dat klagers niet te goeder trouw zijn geweest. Geen schending.

WIKI

- [Coronavirus – Europees recht](#)

EHRM factsheets

- [COVID-19 health crisis](#)

Diensten, elektronische communicatiediensten

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-555/23 en C-556/23 (Makeleio en Zougla) – 30 januari 2024 – A-G Ćapeta – Griekenland – ECLI:EU:C:2025:49 – [conclusie](#)

Richtlijn 2010/13 – Aanbieding van audiovisuele mediadiensten (AVMD) – Online nieuwsporaal dat ook AVMD aanbiedt – Eerbied voor de menselijke waardigheid – Grenzen conforme uitlegging – Legaliteitsbeginsel

De bevoegde nationale autoriteit voor audiovisuele mediadiensten (AVMD) heeft twee Griekse online nieuwsporalen een boete opgelegd voor uitzendingen die de menselijke waardigheid aantasten. Deze portalen hebben voor de hoogste bestuursrechter, de verwijzende rechter, de hun opgelegde boetes betwist op grond dat de relevante wetgeving die dergelijke uitzendingen verbiedt, niet was gericht op online nieuwsporalen die ook AVMD aanbieden.

In het kader van deze nationale procedures zijn verschillende vragen gerezen over de omzetting en de uitlegging van de richtlijn Audiovisuele Mediadiensten (richtlijn 2010/13). Met een van zijn vragen wenst de verwijzende rechter in het bijzonder te vernemen of de verplichting tot conforme uitlegging haar grens zou bereiken wanneer zij ertoe zou leiden dat aan een individu een verplichting wordt opgelegd voor de niet-nakoming waarvan een strafrechtelijke sanctie kan worden opgelegd.

A-G geeft het Hof in overweging: De werkingssfeer van artikel 6, lid 1, van richtlijn 2010/13/EU, gelezen in het licht van de doelstellingen van deze richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat zij het algemene verbod omvat op programma's die de menselijke waardigheid aantasten.

Afgezien van een dergelijk verbod op schending van de menselijke waardigheid en andere voorwaarden die op de door de AVMD-richtlijn gecoördineerde gebieden worden gesteld, regelt deze richtlijn niet de inhoud van de programma's.

Het legaliteitsbeginsel, dat is neergelegd in artikel 49, lid 1, eerste volzin, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, verzet zich ertegen dat de verwijzende rechter een persoon op basis van een conforme uitlegging van het nationale recht strafbaar verklaart wegens schending van de menselijke waardigheid, tenzij die persoon op grond van de ten tijde van de feiten geldende Griekse wet had kunnen voorzien dat het verbod om programma's met inhoud die de menselijke waardigheid schendt uit te zenden ook voor hem gold, ook al werden online nieuwsporalen die ook AVMD aanbieden niet uitdrukkelijk als adressaten van deze wet vermeld.

Het is aan de verwijzende rechter om vast te stellen of verzoeksters in de hoofdgedingen ten tijde van de uitzending van de betrokken programma's hadden kunnen voorzien dat het verbod op schending van de menselijke waardigheid en de bestraffing van de niet-nakoming van dat verbod ook betrekking hadden op hun activiteiten. Indien zij van een dergelijk verbod op de hoogte moeten zijn geweest, overschrijdt de bevestiging van een dergelijke verplichting door een interpretatieve verduidelijking van

de Griekse regels niet noodzakelijkerwijs de door het legaliteitsbeginsel opgelegde grens van conforme uitlegging.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-813/24, (Smartflats), verwijzing uit **België** over of **richtlijn 2006/123/EG** van toepassing is op een **nationale regeling** inzake **ruimtelijke ordening** en stedenbouw, die formeel op dezelfde wijze betrekking heeft op dienstverrichters bij de uitvoering van een dienstenactiviteit in de zin van deze richtlijn en personen die als particulier handelen, maar die volgens de uitlegging door een ministeriële verklarende omzendbrief over de uitvoering van een andere regeling op het gebied van toerisme die onder de werkingssfeer van deze richtlijn valt, in de praktijk voornamelijk de toegang tot of de uitoefening van die activiteit beïnvloedt? – ECER
- C-832/24, C-833/24 en C-834/24 (Satel Film e.a.), verwijzing uit **Oostenrijk** over **verordening 2015/2120** en het vaststellen van verkeersbeheersmaatregelen (internetblokkades) door internetproviders om de toegang tot illegale inhoud of diensten onmogelijk te maken – ECER
- C-810/24 (Urban Vision), verwijzing uit **Italië**, over of het EU-recht, waaronder de beginselen van vrijheid van vestiging en van het vrij verrichten van diensten, in de weg staan aan een **nationale verkoopregeling** die is opgenomen in een nationale wet – ECER

Digitalisering, social media, AI

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-806/24 (YETTEL BULGARIA), verwijzing uit **Bulgarije** over toepasselijkheid van **richtlijn consumentenrechten** bij (foutieve) **geautomatiseerde berekening boete** bij systemen die op **artificiële intelligentie** zijn gebaseerd – ECER

REGELGEVING

- Verordening (EU) 2025/38 van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 2024 tot vaststelling van maatregelen ter versterking van de solidariteit en de capaciteit in de Unie om cyberdreigingen en -incidenten op te sporen, zich erop voor te bereiden en erop te reageren en tot wijziging van Verordening (EU) 2021/694 (verordening cybersolidariteit), PB L, 2025/38, 15.1.2025
- Verordening (EU) 2025/37 van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 2024 tot wijziging van Verordening (EU) 2019/881 wat betreft beheerde beveiligingsdiensten, PB L, 2025/37, 15.1.2025
- Uitvoeringswet digitale marktenverordening, 21 januari 2025, Staatsblad 2025, 15
- Uitvoeringswet digitaal dienstenverordening, 3 februari 2025, Staatsblad 2025, 21

OVERIG

- Commissie richt aanvullende onderzoeksmaatregelen tot X in lopende DSA-procedure (ECER)
- Artikel: Reflections on Introducing Artificial Intelligence Tools in Support of Anti-Fraud (bijzonder strafrecht)

- Coalition of NGOs: EU | Human rights must be “central guiding basis” for new AI guidelines ([Ellen Timmer](#))
- EDPB Opinion 28/2024 on personal data processing in the context of AI models A Step Toward Long-Awaited Guidelines on Anonymisation? ([European law blog](#))
- Meta’s recent changes to its Hateful Conduct Community Standards place marginalised groups at serious risk and likely breach its duties under the Online Safety Act – Suneet Sharma ([Inform](#))
- EU integreert herziene gedragscode tegen online haatzaaien in wetgeving ([IT&recht](#))
- Europese strategie inzake e-justitie 2024-2028, [PB C, C/2025/437, 16.1.2025](#).
- The Hidden Reach of the EU AI Act (*[Verfassungsblog](#))
The EU AI Act not only regulates artificial intelligence but also triggers the application of the EU Charter of Fundamental Rights, embedding EU principles of procedural justice into national administrative law.

EHRM – factsheet en guides

- [New technologies](#)

Douane, tariefindeling, handel en antidumping

HvJ – ARREST – [C-376/23 \(Baltic container terminal\)](#) – 16 januari 2025 – Letland – [ECLI:EU:C:2025:20](#) – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) nr. 952/2013 – Gedelegeerde verordening (EU) 2015/2446 – Uitvoeringsverordening (EU) 2015/2447 – Vrije zones – Wijziging van de douanestatus van goederen van ‘Uniegoederen’ in ‘niet-Uniegoederen’ – CMR-vrachtbrief – Gewettigd vertrouwen

De SIA Baltic Container Terminal heeft een vergunning voor het laden, lossen en opslaan van goederen in de vrije zone van de vrijhaven van Riga, Letland. Deze goederen worden onder specifieke douaneregelingen gecontroleerd, maar de belastingdienst ontdekte dat goederen in 2018 en 2019 de zone hadden verlaten zonder de juiste douanestatus en -procedures te volgen. Volgens de belastingdienst is er een douaneschuld ontstaan. Verzoekster wijst erop dat zij heeft gehandeld conform de gangbare praktijk van de douane, waarbij de douanestatus van de goederen is bevestigd door een douanebeampte op de CMR-vrachtbrieven.

Is de douaneschuld terecht opgelegd? Mocht verzoekster vertrouwen op de door de douane verstrekte documenten en informatie om de douanestatus van de goederen te wijzigen?

Het Hof oordeelt dat het beginsel van gewettigd vertrouwen aldus moet worden uitgelegd dat de houder van een vergunning om activiteiten uit te oefenen in een vrije zone een gewettigd vertrouwen in de overeenstemming van zijn administratie met artikel 178, lid 1, onder b) en c), van gedelegeerde verordening 2015/2446 mag ontleen aan een vaste praktijk van de douaneautoriteiten waaruit nauwkeurige en onvoorwaardelijke toezeggingen blijken dat hij er ter vervulling van zijn verplichtingen krachtens die bepaling mee kan volstaan in zijn administratie louter informatie op te nemen over een vrachtbrief.

Het Unierecht verzet zich niet tegen de toepassing van een nationale bepaling betreffende het gezag van gewijsde die de rechter van een lidstaat verplicht een door de houder van een vergunning om activiteiten uit te oefenen in een vrije zone krachtens artikel 79 van het douanewetboek van de Unie verschuldigde douaneschuld nietig te verklaren, op grond dat de rechterlijke instantie van deze lidstaat die bevoegd is om de rechtmatigheid te toetsen van de administratieve sanctie die aan die houder is opgelegd voor dezelfde douaneverrichtingen en op dezelfde gronden als die waaruit deze schuld

voortvloeit, in een onherroepelijk geworden rechterlijke beslissing heeft vastgesteld dat deze laatste niet heeft verzuimd de krachtens de douanewetgeving van de Unie op hem rustende verplichtingen na te leven.

HvJ – CONCLUSIE – C-782/23 (Tauritus) – 23 januari 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – Litouwen – ECLI:EU:C:2025:30 – conclusie

Verordening (EU) nr. 952/2013 – Douanewetboek van de Unie – Btw – Douanewaarde – Transactiewaarde – Vaststelling – Voorlopige verkoopprijs – Definitieve prijs onbekend op de datum van aanvaarding van de douaneaangifte – Vertragsrente voor te late afdracht btw

Het onderliggende geschil gaat over het bedrag van de vertragsrente die verschuldigd is wegens de tardieve betaling van de btw op een ingevoerd goed.

Om deze rente te bepalen, moet het exacte bedrag van de btw bij invoer worden vastgesteld. Het bedrag van de btw bij invoer hangt op zijn beurt af van de manier waarop de douanewaarde van de ingevoerde goederen volgens verordening (EU) nr. 952/2013 moet worden berekend.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 70, lid 1, van verordening (EU) nr. 952/2013 moet aldus worden uitgelegd dat het van toepassing is op een situatie waarin op het tijdstip van aanvaarding van de douaneaangifte en op basis van de verkoop die plaatsvond onmiddellijk voorafgaand aan het binnenbrengen van de goederen in het douanegebied, naast de voorlopige prijs ook de voorwaarden die de definitieve prijs ervan zullen bepalen, bekend zijn, mits deze voorwaarden voldoen aan objectieve criteria die gemakkelijk door de douaneautoriteit kunnen worden gecontroleerd, hetgeen de verwijzende rechter dient te beoordelen.

Artikel 173, lid 3, van verordening nr. 952/2013 moet aldus worden uitgelegd dat de aangever op verzoek een of meer gegevens van de douaneaangifte mag corrigeren, terwijl een dergelijke wijziging niet het passende mechanisme is wanneer een aanvullende aangifte overeenkomstig artikel 167 van verordening nr. 952/2013 moet worden ingediend.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-844/24 (ECDC), verwijzing uit **België** over of de bevoegde **douaneautoriteit** die voor het vaststellen van de douanewaarde van ingevoerde goederen die zij als ondergewaardeerd beschouwt, **gebruikmaakt** van een in essentie statistische methode die is gebaseerd op de **Europese databank** acces2markets/MADB, **voldoet** aan de in de artikelen 70 en 74 van het **douanewetboek van de Unie** voorgeschreven opeenvolgende methoden? – ECER

EHRM – algemeen

OVERIG

European Court to set up an Ethics Council (ECHR)

Eigendomsrecht

EHRM – ARREST – Ioannidis t. Griekenland – 16 januari 2025 – 32879/18 – ECLI:CE:ECHR:2025:0116JUD003287918 – persbericht – arrest

Artikel 1, Eerste protocol bij het EVRM – Eigendomsrecht – Woning in bufferzone oorlogsgebied

Klaagster in deze procedure klaagt over een inbreuk op het eigendomsrecht dat zij heeft op een huis op Cyprus. Tijdens de oorlog tussen Cyprus en Turkije lag het huis in een bufferzone, waar het werd gebruikt door VN-troepen. De nationale rechter heeft niet onderzocht of klagster toestemming heeft gegeven voor het gebruik van de woning, onder welke voorwaarden, en tegen welk huurbedrag. Dat leidt tot de conclusie dat er geen belangenafweging is gemaakt, en dat het eigendomsrecht van klagster is geschonden.

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – Bakhchysarai historical cultural and archaeological museum preserve e.a. t. Nederland en Oekraïne – 3 december 2024 (publ. 6.1.25) – subject matter of the case

Artikel 1, Eerste Protocol bij het EVRM – Eigendomsrecht – Uitlening museumvoorwerpen van musea op de Krim aan het Allard Pierson museum in Amsterdam – Nationaal cultureel erfgoed – Teruggave aan wie?

Vier musea op de Krim hebben museumvoorwerpen die de geschiedenis van de Krim weerspiegelen uitgeleend aan het Allard Pierson Museum (“APM”) in Amsterdam, om te worden tentoongesteld op basis van een overeenkomst naar Oekraïens recht. Het contract bepaalde dat APM de museumvoorwerpen zou teruggeven na de tentoonstelling. Nadat Rusland zijn jurisdictie over de Krim had opgeëist, heeft Oekraïne APM verzocht om de kunstvoorwerpen terug te geven aan de Oekraïense autoriteiten. Geconfronteerd met een verandering van omstandigheden en tegenstrijdige eisen, waarbij zowel de Oekraïense staat als de verzoekende instellingen aanspraak maakten op de kunstvoorwerpen, heeft APM de overeenkomst eenzijdig opgezegd. De verzoekende instellingen hebben een vordering ingediend tegen APM bij de Rechtbank Amsterdam en hebben de teruggave van de kunstvoorwerpen gevorderd. Oekraïne is in deze procedure geïntervenieerd.

De Rechtbank Amsterdam en het Gerechtshof Amsterdam hebben geoordeeld dat APM de kunstvoorwerpen moest teruggeven aan de staat Oekraïne. De Hoge Raad heeft het beroep verworpen. De kunstvoorwerpen zijn in 2023 teruggegeven aan de staat Oekraïne.

De verzoekende instellingen klagen dat Nederland en Oekraïne artikel 1, Eerste Protocol bij het EVRM hebben geschonden. Zij klagen ook dat Oekraïne de artikelen 13 en 18 EVRM in samenhang met artikel 1, Eerste Protocol bij het Verdrag heeft geschonden.

In het bijzonder, genieten de verzoekende instellingen voldoende institutionele en operationele onafhankelijkheid van Rusland om te worden beschouwd als een “niet-gouvernementele organisatie” in de zin van die bepaling (zie Liseytseva en Maslov tegen Rusland, nrs. 39483/05 en 40527/10, §§ 184-192, 9 oktober 2014; Ljubljanska Banka d.d. tegen Kroatië, nr. 29003/07, §§ 50-53 en 55, 12 mei 2015; en Slovenië tegen Kroatië (dec.) [GC], nr. 54155/16, §§ 61-63, 18 november 2020)?

Vragen aan Nederland:

- Is er sprake van inmenging door Nederland of Oekraïne, of beide, in het ongestoord genot van bezit van de verzoekende instellingen, in de zin van artikel 1 van Protocol nr. 1?

- Zo ja, was de inmenging in overeenstemming met het recht? Was de wettelijke bepaling die als grondslag diende voor de inmenging van voldoende kwaliteit, d.w.z. was zij toegankelijk, nauwkeurig en voorzienbaar (zie *Beyeler tegen Italië* [GC], nr. 33202/96, §§ 108-110, ECHR 2000-I, en *The J. Paul Getty Trust and Others v. Italy*, no. 35271/19, §§ 293-298, 2 mei 2024)?
- Streefde de inmenging een legitiem doel na? Met name, maakten de museumvoorwerpen deel uit van het nationale culturele erfgoed van Oekraïne (zie *Beyeler*, §§ 111-113, en *The J. Paul Getty Trust and Others*, §§ 335-342, beide hierboven geciteerd)?

EHRM factsheets en guides

- [Guide on Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR - protection of property](#)

Energiemarkt

HvJ – ARREST – [C-205/23 \(Engie România\)](#) – 30 januari 2025 – [ECLI:EU:C:2025:43](#) – conclusie – arrest (Franse taalversie)

Richtlijn 2009/73/EG – Artikelen 50 en 52, lid 1 Handvest EU – Interne markt voor aardgas – Openbaredienstverplichtingen en bescherming van de afnemer – Oneerlijke handelspraktijken – Schending transparantieplichting ten aanzien van huishoudelijke afnemers – Cumulatie van administratieve sancties wegens dezelfde inbreukmakende gedraging – Ne-bis-in-idembeginsel – Evenredigheid

Samenvatting onder: [ne bis in idem](#)

HvJ – CONCLUSIE – [Gevoegde zaken C-281/23 P en C-282/23 P \(Polskie sieci elektroenergetyczne e.a.\)](#) – 16 januari 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – [ECLI:EU:C:2025:19](#) – conclusie

Verordening (EU) 2019/942 – Verordening (EU) 2017/2195 – Raad van beroep van ACER – Europese platforms voor de uitwisseling van balanceringsenergie – Besluit ACER tot afwijzing van het gezamenlijke voorstel van de transmissiesysteembeheerders – aFRR-platform – mFRR-platform

Enkele TSB's (Austrian Power Grid e.a.) betwisten de geldigheid van twee beslissingen van het Agentschap van de Europese Unie voor de samenwerking tussen energieregulators (ACER) over het tenuitvoerleggingskader voor Europees platforms voor de uitwisseling van balanceringsenergie (besluit 02/2020 (aFRR-platform)) en besluit 03/2020 (mFRR-platform). Het Gerecht heeft de beroepen tot nietigverklaring verworpen.

A-G geeft het Hof in overweging: de hogere voorzieningen toe te wijzen en de arresten van het Gerecht van 15 februari 2023, in zaak T-606/20 en zaak T-607/20 te vernietigen;

– *de beslissing van de raad van beroep van het Agentschap van de Europese Unie voor de samenwerking tussen energieregulators (ACER) van 16 juli 2020 houdende bevestiging van besluit 02/2020 van ACER van 24 januari 2020 betreffende het tenuitvoerleggingskader voor het Europees platform voor de uitwisseling van balanceringsenergie uit frequentieherstelreserves met automatische activering en houdende verwerping van het beroep van de transmissiesysteembeheerders voor elektriciteit in zaak A-001-2020 (geconsolideerd), nietig te verklaren;*

– de beslissing van de raad van beroep van ACER van 16 juli 2020 houdende bevestiging van besluit 03/2020 van ACER van 24 januari 2020 betreffende het tenuitvoerleggingskader voor het Europees platform voor de uitwisseling van balanceringsenergie uit frequentieherstelreserves met manuele activering en houdende verwerping van het beroep van de transmissiesysteembeheerders voor elektriciteit in zaak A-002-2020 (geconsolideerd), nietig te verklaren;

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- T-653/24 (Accorinvest), verwijzing uit **Frankrijk** over het **transmissietarief voor elektriciteit, accijns en begrip “indirecte belasting”**

Erfrecht

HvJ – ARREST – C-187/23 (Albausy) – 23 januari 2024 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:34 – conclusie – arrest

Verordening nr. 650/2012 – Europese erfrechtverklaring – Besluiten van de autoriteit van afgifte – Betwisting erfrecht – Geen uitoefening van een rechterlijke functie – Niet-ontvankelijkheid

Dit verzoek is ingediend in het kader van een procedure die is ingeleid door verzoekster na het overlijden van haar echtgenoot, met het oog op de afgifte van een Europese erfrechtverklaring waarin zij als enige erfgenaam wordt vermeld. De zoon en de kleinkinderen van de overleden echtgenoot betwisten de geldigheid van het overlegde gemeenschappelijke testament van verzoekster en haar overleden echtgenoot.

De verwijzende rechter vraagt zich af welke gevolgen aan het bestaan van die betwistingen moeten worden verbonden. De rechter is namelijk krachtens nationaal recht bevoegd om over dergelijke betwistingen te beslissen, met name wanneer die worden opgeworpen bij de afgifte van een verklaring van erfrecht. Hij vraagt zich af of hij over die betwistingen ook een beslissing kan nemen wanneer zij zich voordoen in het kader van een procedure tot afgifte van een Europese erfrechtverklaring, die is onderworpen aan de regeling van hoofdstuk VI van verordening nr. 650/2012. De gevraagde uitlegging strekt ertoe te beoordelen of de rechter in het specifieke kader van de procedure tot afgifte van een Europese erfrechtverklaring een rechterlijke functie uitoefent. Uit de jurisprudentie van het Hof blijkt dat die kwalificatie ‘uitoefening van een rechterlijke functie’ niet mogelijk is wanneer andere, met name administratieve taken worden uitgeoefend.

Het hof geeft – alvorens tot de conclusie te komen dat het verzoek van de verwijzende rechter niet-ontvankelijk is – de volgende antwoorden:

- Elke betwisting die tijdens de procedure tot afgifte van een Europese erfrechtverklaring wordt opgeworpen, ook al lijkt deze ongegrond of niet-onderbouwd te zijn, staat in de weg aan de afgifte van die verklaring, met uitzondering van betwistingen die definitief zijn verworpen in het kader van een andere procedure.
- Indien wel van een dergelijke betwisting sprake is, moet de autoriteit van afgifte, die niet bevoegd is om daarover te beslissen, de afgifte van de gevraagde Europese erfrechtverklaring weigeren, met dien verstande dat tegen deze weigering bezwaar kan worden aangetekend. De gerechtelijke autoriteit waarbij een dergelijk bezwaar wordt ingediend, kan in voorkomend geval de gegrondheid onderzoeken van de betwistingen die de afgifte van de erfrechtverklaring hebben verhinderd.

- Gelet op een en ander moet worden vastgesteld dat de verwijzende rechter door als autoriteit van afgifte van de Europese erfrechtverklaring besluiten vast te stellen geen rechterlijke functie uitoefent en dus niet bevoegd is om zich krachtens artikel 267 VWEU tot het Hof te wenden.

Hof: Het bij beslissing van 21 maart 2023 ingediende verzoek om een prejudiciële beslissing van de rechter in eerste aanleg is niet-ontvankelijk.

Familieleven en familierecht

EHRM – ARREST – F.D. en H.C. t. Portugal – 7 januari 2025 – [18737/18](#)
– [ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD001873718](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 8 EVRM – Teruggeleiding – Kinderontvoering – Vader en zoon niet gehoord – Risico mishandeling – Belang van het kind – Schending

Klagers zijn een vader en zijn in 2010 geboren zoon. De vader en moeder zijn in 2013 uit elkaar gegaan. De familierechter heeft bepaald dat de ouders gezamenlijk gezag hebben en dat de zoon zijn hoofdverblijfplaats bij de moeder zou hebben. De vader is daarna zonder succes diverse procedures gestart, waarin hij eenhoofdig gezag en wijziging van de hoofdverblijfplaats verzocht, omdat de moeder gewelddadig zou zijn. In 2017 heeft de vader de zoon van school gehaald en ontdekt dat de zoon een verwonding had. Hij is met de zoon naar Portugal vertrokken. De zoon is als vermist opgegeven. De Franse rechter overwoog dat niet vaststond dat de moeder de verwonding had veroorzaakt en gaf de moeder eenhoofdig gezag. Er volgde een teruggeleidingsverzoek voor de zoon, een Europees aanhoudingsbevel voor de vader en een opsporingsbevel ('seek-and-find-request'). De Portugese politie heeft de zoon in 2018 opgehaald en hem enkele uren op het politiestation vastgehouden voordat hij aan de moeder is overgedragen. Dezelfde dag is de vader gearresteerd. Een maand later wees de Portugese familierechter het verzoek van de vader om eenhoofdig gezag af.

EHRM: Vader noch zoon zijn door een Portugese rechter gehoord voordat het besluit om het kind terug te sturen was genomen. Het vermeende risico voor het kind van mishandeling door de moeder is niet onderzocht, waardoor de vader en zoon hun procedurele rechten niet hebben kunnen uitoefenen. De Portugese autoriteiten hebben de rechten van de vader genegeerd en hebben niet onderzocht of de terugkeer van het kind in zijn belang is geweest. Het Hof oordeelt ook dat de autoriteiten de toen zevenjarige zoon niet hebben beschermd toen hij was meegenomen en vastgehouden op een politiebureau terwijl zijn vader was gearresteerd. Over het geheel genomen is het besluit niet "noodzakelijk in een democratische samenleving" geweest. Schending van artikel 8 ten aanzien van beide klagers.

 [EHC update](#)

EHRM – ARREST – [Petrović e.a. t. Kroatië](#) – 14 januari 2025 – [32514/22](#) –
[ECLI:CE:ECHR:2025:0114JUD003251422](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

De zaak betreft de vermoedens van drie Kroatische moeders dat hun baby's, geboren tussen 1986 en 1994 in door de staat beheerde ziekenhuizen, niet zijn overleden maar zijn ontvoerd en onwettig ter adoptie zijn afgestaan. Hun klachten tegen het ziekenhuispersoneel zijn in 2022 en 2023 afgewezen omdat de vervolging van het vermeende delict zou zijn verjaard.

Het Hof verwijst naar de gelijkenissen in de zaak *Zorica Jovanović tegen Servië*. Kroatië heeft niet voldaan aan haar voortdurende positieve verplichting ex art. 8 van het Verdrag. Ex art. 46 concludeert het Hof dat Kroatië een systeem moet ontwikkelen waarin rechtsmiddelen worden geboden aan ouders

in dezelfde positie. Dit mechanisme moet onder toezicht staan van een onafhankelijk orgaan met adequate middelen, in staat om geloofwaardige antwoorden te bieden met betrekking tot het lot van elk kind en passende compensatie te bieden indien nodig.

**EHRM – ARREST – H.W. t. Frankrijk – 23 januari 2025 – 13805/21 –
ECLI:CE:ECHR:2025:0123JUD001380521 – persbericht – arrest**

Artikel 8 EVRM – Privéleven – Weigeren seksuele betrekkingen met echtgenoot als schuldgrond echtscheiding – Geen rekenschap van instemmingsvereiste voor seks – Schending

Klaagster verzocht na een huwelijk van 28 jaar de echtscheiding op basis van schuld van haar man, omdat hij zijn carrière prioriteit zou hebben gegeven boven het gezinsleven en omdat hij slechtgehumurd, agressief en beledigend zou zijn geweest. De echtgenoot verzocht eveneens de echtscheiding, maar op basis van de schuld van klaagster, omdat zij al jarenlang haar (seksuele) huwelijkse plicht niet zou hebben vervuld. Subsidiar verzocht hij de echtscheiding op grond van duurzame ontwrichting. De rechtbank oordeelde dat geen van de schuldgronden vaststond, dat klaagsters gezondheidsproblemen het gebrek aan seksuele betrekkingen kon verklaren, en sprak de echtscheiding uit op basis van duurzame ontwrichting. In hoger beroep oordeelde het hof echter dat de echtscheiding uitsluitend de schuld van klaagster was, omdat zij langdurig geen seksuele betrekkingen met haar echtgenoot had gehad.

EHRM: Het concept van "huwelijksplichten" in de nationale rechtsorde neemt geen enkele rekenschap van instemming voor seksuele betrekkingen. Het niet nakomen van huwelijksplichten is onder het nationale recht een schuldgrond die financiële gevolgen met zich kan brengen en, in bepaalde omstandigheden, kan dienen als basis voor een schadevergoedingsclaim. Het bestaan van een dergelijke huwelijksplicht is in strijd met seksuele vrijheid, het recht op lichamelijke autonomie en de positieve verplichtingen van de bestrijding van huiselijk en seksueel geweld. In deze zaak is er geen enkele reden die de inmenging door de overheid op het gebied van seksualiteit kan rechtvaardigen. De echtgenoot had het verzoek tot echtscheiding ook kunnen indienen met duurzame ontwrichting van het huwelijk als hoofdgrond. Schending van artikel 8 EVRM.

- La communauté de lit devant la CEDH (libertés chéries)
- Refusal of sex on demand in marriage still considered “fault” in French divorce (UK human rights)

EHRM factsheets en case-law guide

- Children's rights
- Gestational surrogacy
- International child abductions
- Parental rights
- Protection of minors
- Reproductive rights
- Guide on Article 8 ECHR - right to respect for private and family life, home and correspondence
- Guide on Article 12 ECHR - right to marry

Financiële markt en diensten, EMU, Bankenunie

HvJ – ARREST – C-627/23 (gemeente Schaarbeek e.a.) – 9 januari 2025 – België – ECLI:EU:C:2025:9 – conclusie – arrest

Richtlijn 2003/71/EG – Prospectus – Begrip ‘effecten’ – Aandelen holdingmaatschappij die uitsluitend kunnen worden aangehouden door bepaalde territoriale administratieve overheden van een lidstaat – Overdracht van aandelen waarvoor de goedkeuring van de raad van bestuur van de holdingmaatschappij vereist is

De Gemeentelijke Holding, oorspronkelijk opgericht Gemeentekrediet van België helpt lokale overheden bij het financieren van investeringen. Sinds 1996 is Gemeentekrediet van België onderdeel van de Dexia Groep. In 1998 werd het omgevormd tot de Gemeentelijke Holding.

De Gemeentelijke Holding heeft deelgenomen aan een kapitaalverhoging van Dexia NV voor 500 miljoen EUR. De raad van bestuur heeft in 2009 cumulatief preferente aandelen aangeboden aan de aandeelhouders. De gemeenten Schaarbeek en Linkebeek namen hieraan deel, maar hebben hun volledige inschrijvingen verloren toen de Gemeentelijke Holding in 2011 werd ontbonden en vereffend zonder liquidatiebonus.

Volgens de gemeenten Schaarbeek en Linkebeek waren de inschrijvingen onterecht, omdat er voorafgaand aan de kapitaalverhoging geen prospectus is gepubliceerd. Volgens de Belgische rechters, inclusief het hof van beroep in Brussel, is de prospectusplicht alleen van toepassing op effecten die op de kapitaalmarkt konden worden verhandeld, en de aandelen van de Gemeentelijke Holding voldeden daar niet aan. De vraag is o.a. of prospectusplicht ook geldt voor aandelen die alleen door gemeenten en provincies kunnen worden gehouden, waarbij de overdracht afhankelijk is van goedkeuring door de raad van bestuur.

Hof: Artikel 2, lid 1, onder a), van richtlijn 2003/71/EG moet aldus worden uitgelegd dat aandelen van een vennootschap die enkel kunnen worden aangehouden door de provincies en gemeenten van een lidstaat en waarvan de overdracht afhankelijk is van goedkeuring door de raad van bestuur van deze vennootschap, onder het begrip „effecten” in de zin van richtlijn 2003/71, vallen, zodat een uitnodiging tot inschrijving op dergelijke aandelen onderworpen is aan de verplichting tot voorafgaande publicatie van een prospectus als bedoeld in artikel 3, lid 1, van richtlijn 2003/71, mits de modaliteiten van de aanbieding de handelbaarheid van deze aandelen op de kapitaalmarkt tussen aanbieders en potentiële beleggers niet onmogelijk of uiterst moeilijk maken en geen van de uitzonderingen van artikel 3, lid 2, en artikel 4 van richtlijn 2003/71, van toepassing is.

HvJ – ARREST – C-346/23 (Banco Santander) – 16 januari 2025 – Spanje – ECLI:EU:C:2025:13 – conclusie – arrest

Richtlijn 2004/39/EG – Consumentenorganisaties – Procesbevoegdheid – Beleggingen in financiële producten met een hoge economische waarde – Vrijstelling van de proceskosten en van de verplichting om de kosten van de tegenpartij te dragen – Procedurele autonomie – Doeltreffendheidsbeginsel

Samenvatting onder: consumenten

HvJ – CONCLUSIE – C-665/23 (Veracash) – 9 januari 2025 – A-G Medina – Frankrijk – ECLI:EU:C:2025:8 – arrest

Richtlijn 2007/64/EG – Betalingsdiensten – Late kennisgeving van niet-toegestane betalingstransacties – Terugbetalingsplicht van betalingsdienstaanbieder – Aansprakelijkheid van betaler

I.L. was houder van een goudrekening bij Veracash SAS. Hij beweert dat zonder zijn toestemming geld van zijn rekening is opgenomen. Hij heeft teruggave en schadevergoeding gevorderd. Zijn vordering is afgewezen omdat I.L. de betwiste transacties te laat zou hebben gemeld (bijna twee maanden later). In het cassatieberoep heeft hij aangevoerd dat hij volgens de wet tot dertien maanden, welke termijn gebaseerd is op artikel 58 uit Richtlijn 2007/64/EG, na de datum van de betwiste betalingen had om de transactie te melden.

De verwijzende rechter vraagt zich af of een betalingsdienstaanbieder het recht op terugbetaling kan weigeren als de kennisgeving van de betwiste transactie wel binnen de dertien maanden wordt gedaan, maar met vertraging. Daarbij is de vraag of deze vertraging het gevolg moet zijn van opzet of grove nalatigheid om de terugbetaling te kunnen weigeren.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 58 van richtlijn 2007/64/EG, gelezen in het licht van de artikelen 56, 60 en 61 ervan, moet aldus worden uitgelegd dat de betaler in beginsel het recht op terugbetaling van het bedrag van een niet-toegestane transactie wordt ontzegd wanneer hij zijn betalingsdienstaanbieder pas laat kennis heeft gegeven van die transactie, ook al werd die kennisgeving binnen dertien maanden na de valutadatum van de debitering gedaan. Dit laat de toepassing van artikel 61, lid 2, van richtlijn 2007/64 onverlet.

Artikel 61, lid 2, van richtlijn 2007/64, gelezen in het licht van artikel 56, lid 1, onder b), van deze richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat, in geval van verliezen die voortvloeien uit een niet-toegestane transactie die het gevolg is van het verlies, de diefstal of het onrechtmatig gebruik van het betaalinstrument of van het niet-toegestane gebruik ervan, het recht op terugbetaling alleen aan de betaler kan worden ontzegd indien hij opzettelijk of door grove nalatigheid de betalingsdienstaanbieder daarvan niet in kennis heeft gesteld.

Artikel 61, lid 2, van richtlijn 2007/64 moet aldus worden uitgelegd dat de betaler, in geval van verliezen die voortvloeien uit niet-toegestane transacties waarvan hij opzettelijk of met grove nalatigheid pas laat kennis heeft gegeven, voor alle niet-toegestane transacties het recht op terugbetaling verliest en niet alleen voor de transacties die hadden kunnen worden voorkomen indien de kennisgeving niet laat was gedaan.

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – CBb – 28 januari 2025 – ECLI:NL:CBb:2025:33

Richtlijn 2015/2366 (PSD II) – Aanbieden schadeverzekering en betalingsdienst zonder vergunning – Dwangsom – Begrip betaaldienst

BGN biedt particulieren bij bouw- en aannemingsprojecten, de producten 'Afbouwgarantie' en 'Zekerheidsstelling' aan. Deze producten zijn volgens De Nederlandse bank in strijd met de Wet op het financieel toezicht (Wft), omdat BGN hiermee als verzekeraar en betalingsdienstverlener opereert zonder de benodigde vergunningen.

De Nederlandsche Bank (DNB) heeft BGN een dwangsom opgelegd. BGN heeft bezwaar gemaakt, maar de rechtbank verklaarde het beroep tegen de beslissing van DNB ongegrond. De rechtbank oordeelde dat de Afbouwgarantie een schadeverzekering is en de Zekerheidsstelling een betalingsdienst, wat betekent dat BGN zonder vergunning beide diensten aanbood in strijd met de Wft. Het beroep van BGN tegen de invordering van de dwangsommen is niet-ontvankelijk verklaard.

Prejudiciële vraag van het CBB: Moet artikel 4, punt 3, van Richtlijn 2015/2366, gelezen in samenhang met punt 3, aanhef en onder c, van bijlage I bij deze richtlijn, aldus worden uitgelegd dat een dienst van het ontvangen en doorbetalen van geldmiddelen die een entiteit als tussenpersoon aanbiedt, een betalingsdienst – en meer in het bijzonder de uitvoering van overmakingen in de zin van deze richtlijn – vormt, als die entiteit in het kader van een overeenkomst met een klant en een aannemer de geldmiddelen van de klant op haar betaalrekening ontvangt en zij die geldmiddelen, nadat de klant daarvoor toestemming heeft gegeven, vanaf die betaalrekening overmaakt aan de aannemer?

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-773/24 (A. Bankas), verwijzing uit **Litouwen** over **handel met voorkennis door kredietinstelling en marktmisbruik** – ECER

RECHTSPRAAK NL – CBb – 28 januari 2025 – ECLI:NL:CBb:2025:26

AFM mag niet optreden tegen een Spaanse aanbieder van flitskredieten. Die kredietaanbieder valt namelijk onder Spaans toezicht. De Regeling aanpak flitskrediet brengt (flits)kredietaanbieders uit andere EU lidstaten (toch) onder Nederlands toezicht, maar het Unierecht laat geen algemene regeling toe. Bovendien heeft Nederland nagelaten Spanje en de Europese Commissie van tevoren in te lichten.

- **e** AFM mag niet optreden tegen een Europese aanbieder van flitskredieten (bijzonder strafrecht)

REGELGEVING

Richtlijn (EU) 2025/1 van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2024 betreffende de totstandbrenging van een kader voor het herstel en de afwikkeling van verzekerings- en herverzekeringsondernemingen en tot wijziging van de Richtlijnen 2002/47/EG, 2004/25/EG, 2007/36/EG, 2014/59/EU en (EU) 2017/1132 en de Verordeningen (EU) nr. 1094/2010, (EU) nr. 648/2012, (EU) nr. 806/2014 en (EU) 2017/1129, PB L, 2025/1, 8.1.2025

OVERIG

- Artikel: Een stap naar meer uniformiteit in het UBO-begrip (bijzonder strafrecht)

Nieuwe Europese antiwitwasregels zorgen voor een uitbreiding van verplichtingen voor overheden en bedrijven. Eén van de wijzigingen betreft de definitie van de uiteindelijk belanghebbende (UBO) en de registratie van UBO's in het UBO-register. Voor de wetgever, rechters, toezichthouders, Wwft-instellingen (zoals banken, advocaten, notarissen en accountants) is het van belang kennis te nemen van de fundamentele wijzigingen op dit gebied. In deze bijdrage wordt ingegaan op de huidige en de nieuwe wetgeving inclusief het overgangsregime.

- Speciaal verslag 01/2025: Digitale betalingen in de EU — Vooruitgang bij het veiliger, sneller en goedkoper maken ervan, ondanks resterende lacunes, PB C, C/2025/292, 10.1.2025

GBVB – Gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid

GERECHT – ARREST – T-193/23 (MegaFon/Raad) – 15 januari 2025 – ECLI:EU:T:2025:7 – persbericht – arrest (Franse taalversie)

Beperkende maatregelen – Situatie in Oekraïne

MegaFon is een van de belangrijkste mobiele telefoon- en telecommunicatie-exploitanten in Rusland. In februari 2023 heeft de Raad beperkende maatregelen opgelegd op grond van het oordeel dat MegaFon directe steun verleent aan het militaire en industriële complex van Rusland in zijn aanvalsoorlog tegen Oekraïne. Deze maatregelen verbieden Europese marktdeelnemers onder meer om goederen en technologie voor tweërlei gebruik aan MegaFon te verkopen, te leveren, over te dragen of uit te voeren. MegaFon heeft bij het Gerecht beroep ingesteld tot nietigverklaring van deze handelingen van de Raad, voor zover haar naam daarin is opgenomen en gehandhaafd op de lijst van Russische entiteiten waarop beperkende maatregelen van toepassing zijn. Het beroep wordt verworpen.

- War in Ukraine: the General Court confirms the restrictive measures adopted against the Russian mobile telephone operator MegaFon ([persbericht](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-802/24 \(Reibel\)](#), verwijzing uit **Zweden** over de vraag in hoeverre de **sancties tegen Rusland** de mogelijkheden beperken om **civiele geschillen in een arbitrageprocedure te beslechten** – [ECER](#)
- [C-842/24 \(DNO Yemen\)](#), verwijzing uit **Frankrijk** over de beperkende maatregelen opgelegd in verband met de situatie in Jemen in **verordening 1352/2014** en over de uitleg van het **onrechtstreeks ter beschikking stellen** van tegoeden – [ECER](#)

Geneesmiddelen

HvJ – ARREST – C-586/23 P (Frajese/Commissie) – 30 januari 2025 – ECLI:EU:C:2025:45 – geen conclusie – arrest

Geneesmiddelen voor menselijk gebruik – Vergunning voor het in de handel brengen – Coronavaccins – Beroep tot nietigverklaring – Onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechters van de Unie – Niet-naleving van de procedurevoorschriften – Ontoereikende en tegenstrijdige motivering – Procesbelang – Procesbevoegdheid – Artikel 263, vierde alinea, VWEU – Recht op effectieve rechterlijke bescherming

De Europese Commissie heeft in 2021 twee uitvoeringsbesluiten goedgekeurd (C(2020) 9598 final en C(2021) 94 final) waarin voorwaardelijke vergunningen voor het in de handel brengen (VHB's) werden verleend aan de vaccins "Comirnaty – tozinameran" van BioNTech en "Spikevax – elasomeran" van Moderna, op basis van artikel 14 bis van verordening (EG) nr. 726/2004. Deze vergunningen waren het resultaat van advies van het Comité voor Geneesmiddelen voor Menselijk Gebruik (CHMP) van het Europees Geneesmiddelenbureau (EMA), die bevestigde dat de vaccins voldeden aan de vereisten voor deze voorwaardelijke vergunningen. Later zijn deze besluiten ingetrokken en vervangen door nieuwe besluiten. Volgens artikel 1 van de litigieuze besluiten wordt voor de betrokken vaccins, waarvan de kenmerken in bijlage I daarbij worden samengevat, overeenkomstig artikel 3 van verordening

nr. 726/2004 een VHB verleend waarvoor geen specifieke verplichtingen gelden. Aan de VHB's voor de betrokken vaccins zijn de in bijlage II bij deze besluiten vermelde voorwaarden verbonden. De geldigheidsduur van de VHB's bedraagt vijf jaar vanaf de datum van kennisgeving van deze besluiten.

De litigieuze besluiten zijn gericht tot Moderna en BioNTech. Frajese heeft krachtens artikel 263 VWEU beroep tot nietigverklaring van de litigieuze besluiten ingesteld.

Bij de bestreden beschikking heeft het Gerecht het beroep niet-ontvankelijk verklaard op grond dat Frajese noch procesbelang noch procesbevoegdheid had. Met zijn hogere voorziening verzoekt Frajese het Hof de hogere voorziening in haar geheel toe te wijzen.

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-814/24 (Alexion Pharma Germany), verwijzing uit Duitsland over de verhouding tussen artikel 8 en overweging 8 van verordening (EG) nr. 141/2000 inzake **weesgeneesmiddelen** en de vraag of deze bepalingen de **vergunninghouder** een rechtspositie in de vorm van een **recht van exclusiviteit** op de markt verlenen – ECER

CONSULTATIE

Critical Medicines Act, Feedback mogelijk van 30 januari 2025 - 27 februari 2025 (EC)

Gezondheid, levensmiddelen en etikettering

HvJ – CONCLUSIE – C-618/23 (SALUS Haus) – 30 januari 2025 – A-G Campos Sánchez-Bordona – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:50 – conclusie

Verordening (EU) 2018/848 (Etikettering biologische producten) – Verordening 2001/83/EG (Communautair wetboek geneesmiddelen) – Etikettering van kruidenthee

Twardy en SALUS verkopen kruidenproducten, zoals kruidenthee. Twardy vindt dat de etiketten van SALUS niet voldoen aan de Duitse wetgeving voor geneesmiddelen en heeft een rechtszaak aangespannen tegen SALUS.

SALUS verdedigt zich door te verwijzen naar een Europese verordening (2018/848) die regels geeft voor de etikettering van biologische producten.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 2, lid 1, juncto bijlage I van verordening (EU) 2018/848, alsmede artikel 1, punt 29, artikel 16 bis en artikel 62 van richtlijn 2001/83/EG moeten aldus worden uitgelegd dat:

- als 'traditionele kruidengeneesmiddelen' in de zin van artikel 1, punt 29, en artikel 16 bis van richtlijn 2001/83 aan te merken medicinale kruidentheeën niet kunnen worden beschouwd als 'traditionele kruidenpreparaten op basis van planten' in de zin van artikel 2, lid 1, juncto bijlage I van verordening 2018/848;

- de etiketteringsvoorschriften van hoofdstuk IV van verordening 2018/848 geen voorrang hebben op de etiketteringsvoorschriften van richtlijn 2001/83;

- de etiketteringselementen als bedoeld in hoofdstuk IV van verordening 2018/848 niet voldoen aan de voorwaarden van artikel 62 van richtlijn 2001/83.

OVERIG

- Commissie richt comité op om noodsituaties op het gebied van de volksgezondheid aan te pakken ([ECER](#))
- EU-verordening betreffende de evaluatie van gezondheidstechnologie (HTA) van toepassing geworden ([ECER](#))

De nieuwe regels creëren een EU-kader voor de beoordeling van gezondheidstechnologie, zoals geneesmiddelen en medische hulpmiddelen, door de samenwerking en coördinatie tussen de EU-lidstaten te bevorderen.

Grondrechten, Handvest EU en EVRM

OVERIG

- The Protection of Fundamental Rights and Procedural Guarantees in OLAF Investigations ([bijzonder strafrecht](#))
- Reflections on the Court's Key Case Law of 2024: Part II ([ECHRblog](#))
- The Court's Key Cases in 2024: Part I ([ECHR blog](#))
- 75 Years ECHR and its Impact ([ECHR blog](#))
- New Book on the European Court and Constitutional Courts ([ECHR blog](#))
- Coalition of NGOs: EU | Human rights must be "central guiding basis" for new AI guidelines ([Ellen Timmer](#))
- Parliamentary Assembly gives green light to new Council of Europe treaty which protects the profession of lawyer ([COE](#))
- Accession of the European Union to the European Convention on Human Rights: a logical response to the optionality of the European Convention on Human Rights in EU Law ([Johan Callewaert](#))
- The Hidden Reach of the EU AI Act (*[Verfassungsblog](#))
The EU AI Act not only regulates artificial intelligence but also triggers the application of the EU Charter of Fundamental Rights, embedding EU principles of procedural justice into national administrative law.

Huiselijk geweld

NOOT – HvJ 19 november 2024, [Vieru t. Moldovië](#)

Paradox of Escape from Violence: Suicide as a Potential Consequence of State Negligence in Vieru v. Moldova ([Strasbourg observers](#))

NOOT – HvJ 12 december 2024, Hasmik Khachatryan t. Armenië

Hasmik Khachatryan v. Armenia: State's failure to adequately respond to serious acts of domestic violence and to fulfill its positive obligations (Strasbourg observers)

HvJ

NOOT – HvJ 29 juli 2024, C-119/23 (Valančius)

Carte Blanche for Judicial Appointments? Standards for Judicial Appointments to the Luxembourg Court (Verfassungsblog)

OVERIG

- Paola Chirull, Towards a uniform system of administrative review before the Boards of Appeal: wishful thinking? The amended Article 58a of the Statute of the European Court of Justice, in: Review of European Administrative Law (REALaw) 2024, n. 3/4
- Sara Iglesias Sánchez, Shared Jurisdiction of EU Courts over Preliminary Rulings: One procedure. Two Courts. One Interpretation?, in: Review of European Administrative Law (REALaw) 2024, n. 3/4

IE - Intellectuele eigendom

HvJ – ARREST – C-93/23 P (EUIPO/Neoperl) – 23 januari 2024 – ECLI:EU:C:2025:33 – conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 2017/1001 – Uniemerken – Tekens die een Uniemerken kunnen vormen – Aanvraag tot inschrijving van een tactiel positiemerken – Absolute weigeringsgronden – Weigeringsgrond – Bevoegdheid van het Gerecht om de beslissing van de kamer van beroep te wijzigen

Neoperl heeft bij EUIPO, het bureau voor intellectuele eigendom van de Europese Unie een Uniemerkenaanvraag ingediend voor inschrijving van cilindrisch sanitair inzetstuk als een 'tactiel positiemerken'. EUIPO heeft Neoperl voorgesteld het merken te herkwalficeren als 'positiemerken'. Neoperl heeft geweigerd het merken te herkwalficeren, waarna de inschrijvingsaanvraag op formele gronden, krachtens artikel 41, lid 4, van verordening 2017/1001, gelezen in samenhang met artikel 4 en artikel 31, lid 3, van de verordening, is afgewezen, omdat de aanvraag, voor zover deze betrekking had op de inschrijving van een tactiel merken, onvoldoende nauwkeurig was in de zin van deze bepalingen. Neoperl heeft bij EUIPO beroep ingesteld tegen de beslissing. De kamer van beroep heeft geoordeeld dat het teken waarvan inschrijving als Uniemerken was aangevraagd, elk onderscheidend vermogen in de zin van artikel 7, lid 1, onder b), van verordening 2017/1001 miste, en heeft het beroep verworpen. Tegen deze beslissing heeft Neoperl beroep ingesteld bij het Gerecht, die de beslissing heeft vernietigd bij arrest van 7 december 2022, (T-487/21, EU:T:2022:780). Met zijn hogere voorziening verzoekt EUIPO om vernietiging van het arrest van het Gerecht.

Ter ondersteuning van zijn hogere voorziening voert het EUIPO één middel aan, te weten schending van artikel 72, lid 3, van verordening 2017/1001. Het Gerecht heeft door ambtshalve te onderzoeken of

de absolute weigeringsgrond van artikel 7, lid 1, onder a), juncto artikel 4 van verordening nr. 207/2009 van toepassing is de in die bepaling vastgestelde grenzen van de bevoegdheid overschreden. Ook zou de bevoegdheid zijn overschreden doordat het Gerecht zelf – in plaats van de kamer van beroep – uitspraak heeft gedaan over de materiële voorwaarden voor deze absolute weigeringsgrond van artikel 7, lid 1, onder a), van verordening nr. 207/2009, die de kamer van beroep in de beslissing uitdrukkelijk niet heeft onderzocht

Hof: Het arrest van het Gerecht van de Europese Unie van 7 december 2022, Neoperl/EUIPO (Weergave van een cilindrisch sanitair inzetstuk) (T-487/21, EU:T:2022:780), wordt vernietigd. Zaak T-487/21 wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie.

- 📌 HvJ EU: Geen verplichte volgorde bij absolute weigeringsgronden en beperkingen aan bevoegdheid Gerecht ([IE forum](#))
- 📌 CJEU finds that all absolute grounds for refusal were created equally ([IPkat](#))

HvJ en Gerecht – overig

T-517/23	Gedeeltelijke vernietiging vervallenverklaring TES wegens normaal gebruik (IE forum)
T-30/23	Geen verwarringsgevaar tussen flyPersia en flydubai (IE forum)
T-1053/23	Gerecht handhaaft beslissing EUIPO in merkenrechtzaak Michael Kors (IE forum)
T-1163/23	Het merk 'Glashütte Original' heeft geen onderscheidend vermogen voor virtuele horloges (IE forum)

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-663/24 \(Streamz and Others\)](#), verwijzing uit **België** over een nationale wet ter omzetting van richtlijn 2019/790 (**auteursrechten**), **vergoedingsrecht voor persuitgevers** bij onlinegebruik van (hun eigen) perspublicaties, en over de **informatieverplichtingen** voor persuitgevers – [ECER](#)
- [T-643/24 \(Credidam\)](#), verwijzing uit **Roemenië** over de vraag of sprake is van een “**dienst onder bezwarende titel**” in de zin van de **btw-richtlijn** door de **houder van een naburig recht**, wanneer de gebruiker beschermde werken aan het **publiek meedeelt zonder daarvoor een licentie te hebben verkregen** – [ECER](#)
- [C-822/24 \(bluechip\)](#), verwijzing uit **Duitsland** over de verenigbaarheid met **richtlijn 2001/29/EG** van een **nationale regeling** die **producenten, importeurs of distributeurs** die opslagmedia verkopen aan commerciële eindgebruikers, **verplicht** een **vergoeding** ter financiering van de **billijke compensatie** uit hoofde van de uitzondering op het reproductierecht voor kopieën voor privégebruik te betalen – [ECER](#)

Internationaal recht

OVERIG

Has the Psagot Judgment Become Obsolete? ([European law blog](#))

Does the ECJ pay enough attention to international law? This question has been the subject of much debate. By contrast, the question under which circumstances references to international law and

international courts are actually reasonable has thus far received little attention. One notable case in which the “duty to observe international law” as proscribed by Article 3(5) TEU played a prominent role was the ECJ’s 2019 Pisagot judgment. The Court, in this case, had to decide whether EU consumer law required particular mandatory labelling practices in relation to foodstuff originating from territories under Israeli occupation.

IPR

HvJ – CONCLUSIE – C-536/23 (Mutua Madrileña Automovilista) – 9 januari 2024 – A-G Richard De La Tour – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:7 – conclusie

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Bevoegdheid in verzekeringszaken – Werkingsfeer bijzondere bevoegdheidsregels – Verkeersongeval – Vordering tegen de verzekeraar – Begrip ‘getroffene’ – Subrogatie werkgever in rechten van zijn werknemer die slachtoffer is van een ongeval – Rechtstreekse vordering lidstaat in hoedanigheid van werkgever – Woonplaats eiser

Een federale ambtenaar die werkzaam is voor het Duits octrooi- en merkenbureau, is op 8 maart 2020 tijdens haar vakantie in Spanje slachtoffer geworden van een verkeersongeval. De huurauto die met haar in botsing kwam terwijl zij aan het fietsen was, was tegen wettelijke aansprakelijkheid verzekerd bij de Spaanse verzekeringsmaatschappij Mutua Madrileña Automovilista.

Als gevolg van de verwondingen die de ambtenaar bij het ongeval had opgelopen was zij een periode arbeidsongeschikt. Haar werkgever, de Duitse Staat, heeft haar loon over die periode doorbetaald. In 2021 heeft de Duitse Staat vergoeding van het doorbetaalde loon gevorderd van de door de verzekeringsmaatschappij in Duitsland aangestelde schaderegelaar. Deze weigerde het bedrag uit te keren omdat hij van mening was dat de ambtenaar het ongeval had veroorzaakt. De Duitse Staat, in zijn hoedanigheid van werkgever, heeft vervolgens bij de Duitse rechter in eerste aanleg een civiele vordering ingesteld tegen de verzekeringsmaatschappij teneinde het betrokken loon vergoed te krijgen. Bij vonnis van 16 februari 2022 heeft de rechter zich internationaal onbevoegd verklaard. De Duitse Staat is in hoger beroep gegaan bij de rechter in tweede aanleg, de verwijzende rechter.

De vraag is of artikel 13, lid 2, juncto artikel 11, lid 1, onder b), van verordening nr. 1215/2012 aldus moet worden uitgelegd dat ook een lidstaat van de Europese Unie zelf, als werkgever die het loon van zijn door een verkeersongeval (tijdelijk) arbeidsongeschikte ambtenaar heeft doorbetaald en die in de rechten is getreden die deze ambtenaar heeft jegens de in een andere lidstaat gevestigde maatschappij die de wettelijke aansprakelijkheid voor het bij dat ongeval betrokken voertuig dekt, tegen deze verzekeringsmaatschappij een vordering als ‘getroffene’ in de zin van artikel 13 van de verordening kan instellen bij het gerecht van de woonplaats van de arbeidsongeschikte ambtenaar, indien een dergelijke rechtstreekse vordering mogelijk is?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 13, lid 2, van verordening (EU) nr. 1215/2012, gelezen in samenhang met artikel 11, lid 1, onder b), van die verordening, moet aldus worden uitgelegd dat een lidstaat die optreedt als werkgever die is gesubrogeerd in de rechten van de ambtenaar die het slachtoffer is geworden van een verkeersongeval en wiens loon hij heeft doorbetaald, als ‘getroffene’ de in een andere lidstaat gevestigde wettelijke-aansprakelijkheidsverzekeraar van het bij dat ongeval betrokken voertuig kan oproepen voor het gerecht van de plaats van de zetel van het overheidsorgaan waarbij die ambtenaar in dienst is.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-825/24 (JMIB Holdings), verwijzing uit Frankrijk over **verordening (EU) 1215/2012** en **overeenkomsten met een derdenbeding** en de **inroepbaarheid** van het in de overeenkomst opgenomen **forumkeuzebeding** door de derde-begunstigde van dit beding – ECER

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-791/24 (TERVE Production), verwijzing uit **Slowakije** over **rechterlijke bevoegdheid** en **aandeelhouders** – ECER
- C-799/24 (Babcock Montajes), verwijzing uit **Duitsland** over **Brussel I bis verordening**, **forumkeuzebeding** en een **tussenuitspraak** – ECER

OVERIG

A Judgment is a Judgment is a Judgment? How (and Where) to Enforce Third-State Judgments in the EU After Brexit (conflict of laws)

In the wake of the CJEU's controversial judgment in H Limited (Case C-568/22), which appeared to open a wide backdoor into the European Area of Justice through an English enforcement judgments (surprisingly considered a 'judgment' in the sense of Art. 2(a), 39 Brussels Ia by the Court), international law firms had been quick to celebrate the creation of 'a new enforcement mechanism' for non-EU judgments.

Klokkenluiders

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-797/24 (Ministerstvo vnútra Slovenskej republik), verwijzing uit Slowakije over **bescherming van klokkenluiders** en de vraag of een **overheidsdienst** mag **intervenieren** in de bestuursrechtelijke procedures waaraan een beschermd persoon deelneemt – ECER
- C-796/24 (Instituut voor bedrijfsjuristen), verwijzing uit **België** over **bescherming van klokkenluiders** en de vraag of het **beroepsgeheim van advocaten** ook voor **andere juridische beroepsoefenaars** zou moeten gelden – ECER

Landbouw en visserij

PREJUDICIËLE VERWIJZING – Nederland – CBb – 21 januari 2025 – ECLI:NL:CBB:2025:15

Richtlijn 98/56/EG – Bloembollenteelt – Afkeuring partijen door tulpenmozaïekvirus – Opplanten van bloembollen – Begrip “ter beschikking of in voorraad houden” – Begrip “in de handel brengen”

Een bloembollenteler, die is aangesloten bij de Stichting Bloembollenkeuringsdienst (hierna: BKD), heeft in 2020 meerdere keren tulpenmozaïekvirus (TBV) aangetroffen in haar teelt. De BKD heeft daarom verschillende partijen tulpen afgekeurd wegens een TBV-besmetting.

De bloembollenteler was het niet eens met de afkeuringen en heeft gevraagd om de mogelijkheid om de besmette partijen "op te knappen", door de besmette bollen eruit te selecteren. De BKD heeft dit geweigerd.

Ter beoordeling staat of het tuchtgerecht terecht heeft vastgesteld dat de bloembollenteler door vijf partijen tulpenbollen die vanwege de aanwezigheid van TBV waren afgekeurd opnieuw op te planten, in strijd heeft gehandeld met artikel 3, eerste lid, in samenhang met artikel 5, vierde lid, van de Richtlijn 98/56. Daarbij moet de vraag worden beantwoord of de bloembollenteler door het opplanten van de tulpenbollen deze in de handel heeft gebracht in de zin van artikel 1 van het Landbouwkwaliteitsbesluit 2007 en artikel 2, derde lid, van de Richtlijn 98/56 EG.

Prejudiciële vragen: Moet de zinsnede "ter beschikking of in voorraad houden" in artikel 2, derde lid, van Richtlijn 98/56/EG zo worden uitgelegd dat hiervan ook sprake is als teeltmateriaal in de vorm van bloembollen is opgeplant, maar nog niet geoogst, zodat ook het opplanten van bloembollen maakt dat deze in de handel worden gebracht in de zin van deze bepaling?

Ziet de uitzondering van artikel 3, tweede lid, aanhef en onder c, van Richtlijn 98/56/EG ook op de situatie waarin een bloembollenteler bloembollen opplant met het oog op de instandhouding van een bepaalde cultivar?

Kan op de uitzondering van artikel 3, tweede lid, aanhef en onder c, van Richtlijn 98/56/EG ook een beroep worden gedaan als er nog geen gedetailleerde regels zijn vastgesteld als bedoeld in artikel 3, derde lid, van Richtlijn 98/56/EG?

Staat Richtlijn 98/56/EG toe, mede gelet op punt 10 van de overwegingen, dat lidstaten in bepalingen van nationaal recht die zijn bedoeld als implementatie van Richtlijn 98/56/EG en die verwijzen naar de artikelen 3 tot en met 9 van Richtlijn 98/56/EG, de term "in de handel brengen" een ruimere betekenis geven dan de definitie van artikel 2, derde lid, van de Richtlijn 98/56/EG, zodat ook het opplanten van bloembollen wordt beschouwd als "in de handel brengen" en overtreding van die bepalingen van nationaal recht kan worden beboet?

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-811/24 (Pescheria Il Granchio Blu), verwijzing uit **Italië** over **verordening (EU) 717/2014** en of de definitie van het begrip '**verwerking en afzet**' ook de activiteit van **detailhandel in visserijproducten** omvat – ECER

CONSULTATIE

- Landbouwbeleid van de EU — versterking van de samenwerking om de regels inzake oneerlijke handelspraktijken in de agrovoedingsketen te handhaven, Feedback mogelijk van 13 januari 2025 - 10 maart 2025 (EC)
- Landbouwbeleid van de EU — versterken van de positie van de boeren in de voedselvoorzieningsketen, Feedback mogelijk van 13 januari 2025 - 10 maart 2025 (EC)

OVERIG

Eurobarometer-enquête toont sterke steun voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) (ECER)

LHBTI

RECHTSPRAAK LIDSTATEN

Lithuania's Constitutional Court Rules Seeing Same-Sex Relationships Won't Turn Kids Gay ([EJILtalk](#))

On 18 December 2024, the Lithuanian Constitutional Court held that the law, prohibiting the dissemination of public information depicting same-sex relationships is unconstitutional as it violates the freedom of thought of children and the right to found a family under the Constitution of Lithuania.

Luchtvaart

HvJ – ARREST – C-644/23 ([Flightright](#)) – 16 januari 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:12 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 261/2004 – Luchtvaartclaim – Recht op terugbetaling van een vliegticket bij annulering van een vlucht – Keuze tussen terugbetaling in geld of in de vorm van reisbonnen – Begrip „schriftelijke toestemming van de passagier”

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Flightright, de cessionaris van de rechten van een passagier, en Etihad Airways, een luchtvaartmaatschappij, over de terugbetaling van het vliegticket van de cedent wier vlucht is geannuleerd. In de zaak was, na de annulering, eerder sprake geweest van het omboeken van de vlucht

De verwijzende rechter vraagt of artikel 8, lid 1, onder a), van verordening nr. 261/2004, gelezen in samenhang met artikel 7, lid 3, van deze verordening, aldus moet worden uitgelegd dat in geval van annulering van een vlucht door de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert, de passagier wordt geacht zijn „schriftelijke toestemming” te hebben gegeven voor de terugbetaling van het ticket in de vorm van reisbonnen wanneer hij zich, op de website van die luchtvaartmaatschappij, heeft aangemeld voor een loyaliteitsprogramma waarnaar deze bonnen moeten worden overgeschreven, zonder dat hij zijn toestemming voor deze vorm van terugbetaling heeft bevestigd met een handgeschreven ondertekening.

Hof: Artikel 8, lid 1, onder a), van verordening (EG) nr. 261/2004, gelezen in samenhang met artikel 7, lid 3, van verordening nr. 261/2004, moet aldus worden uitgelegd dat in het geval van annulering van een vlucht door de luchtvaartmaatschappij die de vlucht uitvoert, de passagier niet wordt geacht zijn „schriftelijke toestemming” te hebben gegeven voor de terugbetaling van het ticket in de vorm van reisbonnen wanneer hij zich op de website van die luchtvaartmaatschappij heeft aangemeld voor een loyaliteitsprogramma waarnaar deze bonnen moeten worden overgeschreven, zonder zijn toestemming voor deze vorm van terugbetaling te hebben bevestigd door zijn uitdrukkelijke, definitieve en ondubbelzinnige aanvaarding.

HvJ – ARREST – C-516/23 (Qatar Airways) – 16 januari 2025 – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:21 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 261/2004 – Luchtvaartclaim – Gratis reis – Reis tegen een gereduceerd tarief dat niet rechtstreeks of indirect toegankelijk is voor het publiek – Passagier die alleen de luchtvaartgerelateerde heffingen en belastingen heeft betaald – Boeking tijdens een promotieactie – Recht op een alternatief reisplan op een latere datum

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen enerzijds NW en YS, twee passagiers, en anderzijds Qatar Airways over een vordering tot vergoeding van schade voor de niet-nakoming door die luchtvaartmaatschappij van haar verplichting om deze passagiers een alternatief reisplan naar hun eindbestemming aan te bieden. De verzoekers hadden een retourvlucht geboekt tijdens een promotieactie van die luchtvaartmaatschappij, die de vluchten ook zou uitvoeren. De actie van beperkte duur stelde hen in staat om bij de luchtvaartmaatschappij vluchten te boeken waarbij alleen de op de vlucht betrekking hebbende belastingen en heffingen moesten worden betaald. De vlucht werd door de luchtvaartmaatschappij geannuleerd. Verzoekers hebben de luchtvaartmaatschappij aangemaand een alternatieve vlucht aan te bieden, wat de luchtvaartmaatschappij niet heeft gedaan, waarna zij zelf nieuwe vluchten hebben geboekt.

De prejudiciële vragen gaan over de uitlegging van artikel 3, lid 3, en artikel 8, lid 1, onder c), van verordening (EG) nr. 261/2004. De verwijzende rechter vraagt onder andere of een passagier in de zin van artikel 3, lid 3, eerste volzin, eerste alternatief, van verordening 261/2004 gratis reist wanneer hij voor het ticket enkel heffingen en luchtvaartbelasting hoeft te betalen?

Hof: Het eerste alternatief in de eerste volzin van artikel 3, lid 3, van verordening (EG) nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat een passagier niet gratis reist in de zin van deze bepaling wanneer hij voor de boeking van zijn ticket uitsluitend de luchtvaartgerelateerde belastingen en heffingen heeft moeten betalen.

Het tweede alternatief in de eerste volzin van artikel 3, lid 3, van verordening nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat een passagier niet reist tegen een gereduceerd tarief dat niet rechtstreeks of indirect voor het publiek toegankelijk is in de zin van deze bepaling wanneer hij zijn ticket heeft geboekt tijdens een promotieactie die beperkt was in de tijd en in het aantal aangeboden tickets en die gericht was op een specifieke beroepsgroep.

Artikel 8, lid 1, onder c), van verordening nr. 261/2004 moet aldus worden uitgelegd dat het voor de toepassing ervan niet vereist is dat er sprake is van een temporeel verband tussen de geannuleerde vlucht en de door een passagier gevraagde alternatieve vlucht. Om een alternatief reisplan naar de eindbestemming kan, indien er plaats beschikbaar is, onder vergelijkbare vervoersvoorwaarden op een latere datum worden verzocht.

HvJ – CONCLUSIE – C-783/23 (Liège Airport Security) – 30 januari 2024 – A-G Campos Sánchez-Bordona – België – ECLI:EU:C:2025:46 – conclusie

Verordening (EG) nr. 300/2008 – Vervoer – Luchtvervoer – Beveiliging van de burgerluchtvaart – Gemeenschappelijke basisnormen – Bevoegde autoriteit – Toezicht op de particuliere beveiligingsdiensten

De minister van Binnenlandse Zaken heeft een sanctie opgelegd aan de vennootschap die belast is met de beveiligingstaken op de luchthaven van Luik en aan twee van haar werknemers. De vennootschap kreeg een boete wegens het organiseren van een interne bewakingsdienst zonder daarvoor een vergunning te hebben gekregen van de minister van Binnenlandse Zaken. De werknemers kregen een boete wegens het verlenen van diensten zonder te beschikken over de nodige identificatiekaart.

Het beroep in eerste aanleg is afgewezen, waarna beroep in cassatie is ingesteld, waar de vennootschap betoogt dat de minister van Binnenlandse Zaken niet bevoegd is om toezicht te houden op de activiteiten inzake luchthavenbeveiliging. De verwijzende rechter stelt het Hof een prejudiciële vraag over de uitlegging van artikel 9 van verordening (EG) nr. 300/2008. De vraag is of de aan de op grond van deze bepaling aangewezen autoriteit verleende bevoegdheid in de weg staat aan een interventie zoals die welke in casu door de minister van Binnenlandse Zaken is verricht.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 9 van verordening (EG) nr. 300/2008 moet aldus worden uitgelegd dat het zich er niet tegen verzet dat de controle op de naleving van de regels die gelden voor private beveiligingsentiteiten, wat betreft de vergunningen die van die entiteiten kunnen worden geëist en de identificatiekaarten die van hun werknemers kunnen worden geëist volgens de nationale wetgeving, wordt verricht door een andere autoriteit dan de ‚bevoegde autoriteit’ die is aangewezen als verantwoordelijke voor de coördinatie van en het toezicht op de toepassing van de in artikel 4 van verordening nr. 300/2008 bedoelde gemeenschappelijke basisnormen.

In dit verband is het irrelevant dat de diensten van de private beveiligingsentiteiten op een luchthaven worden verleend.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- T-648/24 (Ryanair), verwijzing uit **Duitsland** over een **luchtvaartclaim**, vertraging door het **omleiden van een vlucht** als gevolg van een **verbod op landen in nacht** en de vraag of het dit is aan te merken als een **buitengewone omstandigheid** – ECER

REGELGEVING

- Verordening (EU) 2025/12 van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 2024 betreffende de verzameling en de doorgifte van advance passenger information met het oog op het versterken en vergemakkelijken van de controles aan de buitengrenzen, tot wijziging van Verordeningen (EU) 2018/1726 en (EU) 2019/817, en tot intrekking van Richtlijn 2004/82/EG van de Raad, PB L, 2025/12, 8.1.2025
- Verordening (EU) 2025/13 van het Europees Parlement en de Raad van 19 december 2024 betreffende de verzameling en de doorgifte van advance passenger information met het oog op het voorkomen, opsporen, onderzoeken en vervolgen van terroristische misdrijven en ernstige criminaliteit, en tot wijziging van Verordening (EU) 2019/818, PB L, 2025/13, 8.1.2025

OVERIG

Europees luchtvaart-milieurapport 2025 gepubliceerd (ECER)

WIKI

- Wiki luchtvaartclaims

Mededinging

HvJ – ARREST – C-253/23 (ASG 2) – 30 januari 2025 – Grote Kamer – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:40 – conclusie – arrest

Artikel 101 VWEU – Richtlijn 2014/104/EU – Artikel 47 Handvest EU – Uniforme prijs van naaldbomenhout – Schadevorderingen wegens inbreuken op het mededingingsrecht – Procesbevoegdheid bijstandverlener om die schuldvorderingen collectief te innen – Doeltreffendheidsbeginsel – Recht op effectieve rechterlijke bescherming

ASG 2, een organisatie die namens houtzagerijen vorderingen int, heeft een schadevergoeding geëist van de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen. Deze schade zou zijn ontstaan door een mededingingsregeling waarbij de deelstaat de prijs van rondhout voor de houtzagerijen zou hebben vastgesteld, wat in strijd zou zijn met de Europese mededingingsregels (artikel 101 VWEU). ASG 2 vertegenwoordigt 32 in Duitsland, België en Luxemburg gevestigde houtzagerijen die schade zouden hebben geleden door te hoge prijzen van rondhout tussen 28 juni 2005 en 30 juni 2019.

De deelstaat Noordrijn-Westfalen betwist de vordering en stelt dat de overdrachten van de vorderingen aan ASG 2 ongeldig zijn volgens Duits recht. De rechter twijfelt ook of deze overdrachten geldig zijn, aangezien volgens de geldende uitleg van de Duitse wetgeving (RDG) de bundeling van vorderingen door een rechtsbijstandverlener in dit geval niet is toegestaan. Dit zou een "collectieve schadevordering" betreffen, die als problematisch wordt beschouwd, omdat het een „stand-alone“-vordering betreft, dat wil zeggen een schadevordering die niet volgt op een definitief en bindend besluit – met name wat de vaststelling van de feiten betreft – van een mededingingsautoriteit waarbij een inbreuk wordt vastgesteld.

De vraag is o.a. of de beperking van de regeling betreffende collectieve inning van kartelschade in overeenstemming is met Europees recht.

Hof (Grote kamer): Artikel 101 VWEU, gelezen in samenhang met artikel 2, punt 4, artikel 3, lid 1, en artikel 4 van richtlijn 2014/104/, alsmede artikel 47, eerste alinea, Handvest EU verzetten zich tegen een uitlegging van een nationale regeling die tot gevolg heeft dat personen die beweerdelijk schade hebben geleden door een inbreuk op het mededingingsrecht, hun recht op vergoeding niet kunnen overdragen aan een rechtsbijstandverlener opdat deze hun rechten gebundeld doet gelden in het kader van een schadevordering die niet volgt op een definitief en bindend besluit – met name wat de vaststelling van de feiten betreft – van een mededingingsautoriteit waarbij een dergelijke inbreuk wordt vastgesteld, voor zover:

- *naar nationaal recht geen enkele andere mogelijkheid tot bundeling van de individuele vorderingen van die benadeelde personen bestaat waarmee een doeltreffende uitoefening van hun recht op schadevergoeding kan worden gewaarborgd, en*
- *het voor die personen, gelet op alle omstandigheden van het concrete geval, onmogelijk of uiterst moeilijk blijkt om een individuele schadevordering in te stellen, met als gevolg dat hun het recht op effectieve rechterlijke bescherming wordt ontnomen.*

Indien die nationale regeling niet kan worden uitgelegd in overeenstemming met de vereisten van het Unierecht, verplichten de voormelde Unierechtelijke bepalingen de nationale rechter om de nationale regeling buiten toepassing te laten.

HvJ – ARREST – C-511/23 (Caronte & Tourist) – 30 januari 2025 – Italië – ECLI:EU:C:2025:42 – conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2019/1 – Mededinging – Bevoegdheden tot handhaving van mededingingsregels – Bevoegdheden van nationale mededingingsautoriteiten – Procedures wegens inbreuk op het mededingingsrecht – Inachtneming van de redelijke termijn – Mededeling van punten van bezwaar binnen een vervaltijd van 90 dagen – Tijdstip van kennisgeving van de wezenlijke elementen van de inbreuk – Niet-inachtneming van termijn 90 dagen – Volledige en automatische nietigverklaring van een besluit – Ne-bis-in-idembeginsel – Verval van de bevoegdheid om een nieuwe inbreukprocedure in te leiden voor dezelfde feiten – Doeltreffendheidsbeginsel

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen Caronte & Tourist (C&T), die een veerbootdienst verzorgt in de Straat van Messina, en AGCM, de Italiaanse mededingings- en marktautoriteit, naar aanleiding van sancties die door deze autoriteit aan C&T zijn opgelegd wegens misbruik van machtspositie door excessieve prijzen voor de veerbootdienst voor voertuigen in de Straat van Messina in rekening te brengen. C&T komt op tegen het besluit van AGCM bij de bestuursrechter in eerste aanleg (verwijzende rechter) en voert met name aan dat de onderzoeksfase op tegenspraak van de procedure die tot het besluit van AGCM heeft geleid, te laat was ingeleid.

Op basis van de nationale wetgeving en de uitleg daarvan door de hoogste bestuursrechter, zou de AGCM, op straffe van verval van haar sanctiebevoegdheid, de onderzoeksfase op tegenspraak van de procedure dienen in te leiden door de mededeling van de punten van bezwaar binnen een termijn van 90 dagen vanaf het tijdstip waarop zij kennisneemt van de wezenlijke elementen van de vermeende inbreuk. Elke overschrijding van die termijn leidt tot nietigverklaring van het na de inbreukprocedure vastgestelde besluit van de AGCM in zijn geheel en de autoriteit kan op grond van het ne-bis-in-idembeginsel ook geen nieuwe inbreukprocedure met betrekking tot dezelfde praktijk inleiden. De verwijzende rechter vraagt zich af of richtlijn 2019/1 en artikel 102 VWEU zich verzetten tegen een nationale regeling die dergelijke voorwaarden stelt.

Italië, Griekenland, Hongarije en Slowakije hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 4, lid 5, en artikel 13, lid 1, van richtlijn (EU) 2019/1, alsmede artikel 102 VWEU, gelezen in het licht van het doeltreffendheidsbeginsel, moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich verzetten tegen een nationale regeling die, wanneer er een procedure tot vaststelling van een mededingingsverstoringende praktijk wordt gevoerd door een nationale mededingingsautoriteit, ten eerste, deze autoriteit verplicht om de onderzoeksfase op tegenspraak van deze procedure in te leiden door de mededeling van de punten van bezwaar aan de betrokken onderneming binnen een termijn van 90 dagen die begint te lopen vanaf het tijdstip waarop die autoriteit kennisneemt van de wezenlijke elementen van de vermeende inbreuk, die mogelijk slechts de gegevens omvatten van de eerste melding van de inbreuk, en, ten tweede, de niet-inachtneming van deze termijn bestraft met de volledige nietigverklaring van het definitieve besluit dat door die autoriteit na de inbreukprocedure is genomen en met het verval van haar bevoegdheid om een nieuwe inbreukprocedure in te leiden met betrekking tot dezelfde praktijk.

HvJ – CONCLUSIE – C-600/23 (Royal Football Club Seraing) – 16 januari 2024 – A-G Ćapeta – Grote Kamer – België – ECLI:EU:C:2025:24 – persbericht – conclusie

Beroepsmogelijkheden – FIFA-statuten – Hof van Arbitrage voor Sport – Arbitraal vonnis – Toetsing van de overeenstemming met het Unierecht door een rechterlijke instantie van een derde land – Nationale regeling die gezag van gewijsde verleent

Verzoekster in het hoofdgeding, de Belgische voetbalclub Royal Football Club Seraing, is een vereniging zonder winstoogmerk naar Belgisch recht. Royal Football Club Seraing heeft met Doyen

Sports (een besloten vennootschap naar Maltees recht, die zich met haar commerciële activiteit richt op het verlenen van financiële steun aan voetbalclubs in Europa) een overeenkomst gesloten waarin de sluiting van toekomstige specifieke financieringsovereenkomsten voor elke speler van de voetbalvereniging die in onderlinge overeenstemming door beide partijen zou worden gekozen, werd geregeld, en de overdracht van de economische rechten van drie met name genoemde spelers. Doyen Sports werd voor 30 % eigenaar van „de financiële waarde die voortvloeit uit de bondsrechten” van deze spelers en Royal Football Club Seraing kon zijn aandeel in de economische rechten van deze spelers niet „zelfstandig en onafhankelijk” aan een derde overdragen. Later is nog een tweede, vergelijkbare, overeenkomst gesloten tussen de partijen.

In september 2015 heeft de FIFA-tuchtcommissie Royal Football Club Seraing schuldig bevonden aan schending van het STS-reglement (FIFA-regels) wegens het sluiten van die twee overeenkomsten. Zij heeft verzoekster in het hoofdgeding verboden gedurende vier inschrijvingsperioden (twee jaar) spelers in te schrijven en haar veroordeeld tot een geldboete. Het Hof van Arbitrage voor Sport (CAS) heeft vervolgens in 2017 geoordeeld dat de bepalingen van de FIFA in het STS-reglement rechtmatig waren en heeft het verbod om spelers in te schrijven beperkt tot drie tijdvakken en de geldboete gehandhaafd. De Zwitserse hoogste rechterlijke instantie heeft het beroep tot vernietiging van het vonnis van het CAS verworpen.

Op 3 april 2015 heeft Doyen Sports de FIFA, de UEFA en de KBVB gedagvaard voor de rechtbank en verzocht te verklaren dat een totaalverbod op de door de nieuwe regels van het STS-reglement uitgesloten praktijken in strijd is met het Unierecht, namelijk met het vrije verkeer van kapitaal en van werknemers, het vrij verrichten van diensten en het mededingingsrecht. De rechtbank heeft zich onbevoegd verklaard kennis te nemen van de vordering van verzoeker, waarna hoger beroep is ingesteld. Ten tijde van het aanhangig zijn van het geding is het arbitrale vonnis van het CAS gewezen en het arrest van de Zwitserse hoogste rechterlijke instantie. De Belgische hogerberoepsrechter heeft geoordeeld dat uit het nationale recht volgt dat een arbitraal vonnis, zonder voorafgaande exequaturprocedure, gezag van gewijsde heeft vanaf de datum waarop het is gewezen. Deze rechter was van oordeel dat het vonnis van het CAS definitief is en kracht van gewijsde heeft gekregen door de afwijzing van de vordering tot nietigverklaring door de hoogste Zwitserse rechter. De verenigbaarheid van de FIFA-regels met het Unierecht is daarmee ook beslecht en er kan dan ook geen uitspraak worden gedaan daarover door de hogerberoepsrechter, noch kunnen er prejudiciële vragen daarover worden gesteld. Het hoger beroep is afgewezen. Royal Football Club Seraing heeft vervolgens cassatieberoep ingesteld bij de verwijzende rechter.

De verwijzende rechter vraagt of artikel 19, lid 1, VEU, gelezen in samenhang met artikel 267 VWEU en artikel 47 van het Handvest, eraan in de weg staan dat bepalingen van nationaal recht, die het beginsel van het gezag van gewijsde beogen te bekrachtigen, worden toegepast op een arbitraal vonnis waarvan de overeenstemming met het Unierecht is getoetst door een rechterlijke instantie van een staat die geen lidstaat van de Europese Unie is en het Hof van Justitie van de Europese Unie niet om een prejudiciële beslissing kan verzoeken? En of de bepalingen in de weg staan aan de toepassing van een regel van nationaal recht die bewijskracht jegens derden toekent aan een arbitraal vonnis waarvan de overeenstemming met het Unierecht is getoetst door een rechterlijke instantie van een staat die geen lidstaat van de Europese Unie is en het Hof van Justitie van de Europese Unie niet om een prejudiciële beslissing kan verzoeken?

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 19, lid 1, VEU, gelezen in samenhang met artikel 267 VWEU en artikel 47 van het Handvest, moet aldus worden uitgelegd dat het eraan in de weg staat dat nationaal recht zoals artikel 24 en artikel 1713, § 9, van het Belgische Gerechtelijk Wetboek, die het beginsel van het gezag van gewijsde beogen te bekrachtigen, wordt toegepast op een arbitraal vonnis waarvan de overeenstemming met het Unierecht is getoetst door een rechterlijke instantie van een staat die geen lidstaat van de Europese Unie is en het Hof niet om een prejudiciële beslissing kan verzoeken.

Artikel 19, lid 1, VEU, gelezen in samenhang met artikel 267 VWEU en artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, moet aldus worden uitgelegd dat het niet in de weg staat aan een regel van nationaal recht die aan een arbitraal vonnis een weerlegbare bewijskracht jegens derden

toekent wanneer de overeenstemming met het Unierecht is getoetst door een rechterlijke instantie van een derde land.

- Sports arbitration: AG Ćapeta proposes that awards by the Court of Arbitration for Sport must be open to full review by national courts to ensure the compatibility of FIFA rules with EU law ([persbericht](#))
- A-G: uitspraken Arbitragehof voor Sport moeten volledig door nationale rechtbanken kunnen worden getoetst om verenigbaarheid FIFA-regels met EU-wetgeving te waarborgen ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – [C-581/23 \(Beevers Kaas\)](#) – 9 januari 2025 – A-G Medina – België – [ECLI:EU:C:2025:5](#) – [persbericht](#) – [conclusie](#)

Artikel 101, lid 3, VWEU – Verordening (EU) nr. 330/2010 – Overeenkomsten, besluiten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen – Verticale overeenkomsten – Vrijstelling – Alleenverkoopovereenkomsten – Parallelle oplegging – Bewijs van wilsovereenstemming tussen de leverancier en zijn afnemers

Beevers Kaas is de exclusieve distributeur van Beemster kaas in België en Luxemburg en heeft een alleenverkoopovereenkomst met de Nederlandse producent Cono. Albert Heijn koopt Beemster kaas van Cono voor de markten buiten België en Luxemburg. Beevers Kaas beschuldigt Albert Heijn van inbreuk op haar exclusieve distributierechten in België.

Albert Heijn betwist dit en stelt dat de overeenkomst geen actieve verkoopbeperkingen oplegt aan Cono's andere afnemers.

De vraag is o.a. of de voorwaarde van „parallelle oplegging” van artikel 4, b), i) van Verordening nr. 330/2010 vereist is, en of het volstaat dat afnemers stilzwijgend instemmen met een verbod op actieve verkoop in het exclusieve territorium, of dat er expliciete instemming nodig is van alle afnemers.

- Competition law and distribution deals: The exclusive distributor must be protected against active sales in its territory by all the supplier's other buyers ([persbericht](#))

CONSULTATIE

EU-mededingingsregels met betrekking tot overeenkomsten voor technologieoverdracht – herziening, Feedback- en raadplegingsperiode 31 januari 2025 - 25 april 2025 ([EC](#))

Milieu, natuur, duurzame energie

EHRM – ARREST – [Cannavacciuolo e.a. t. Italië](#) – 30 januari 2025 – [51567/14](#) – [39742/14](#) – [74208/14](#) – [21215/15](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 2 EVRM – Artikel 46 EVRM – Dumpen van afval door georganiseerde misdaad – Italië neemt onvoldoende maatregelen – Schending

Klagers zijn 41 Italiaanse staatsburgers en vijf organisaties uit Terra dei Fuochi. Dit is een gebied van 90 gemeenten in Campanië met een bevolking van ongeveer 2,9 miljoen mensen. De klacht gaat over het dumpen, begraven of verbranden van afval op particuliere grond, vaak uitgevoerd door

georganiseerde criminele groepen. In het gebied zijn verhoogde percentages kanker en vervuiling van het grondwater vastgesteld.

Het Hof oordeelt dat de Italiaanse staat heeft nagelaten om een dergelijke ernstige situatie aan te pakken met de vereiste voortvarendheid - ondanks het feit dat het probleem al vele jaren bekend is.

Het Hof oordeelt unaniem op grond van artikel 46 (bindende kracht en tenuitvoerlegging van rechterlijke beslissingen) dat Italië een alomvattende strategie moet opstellen om de situatie aan te pakken, dat een onafhankelijk toezichtmechanisme opgezet moet worden en een openbaar informatieplatform opgericht moet worden. De termijn hiervoor is twee jaar, waarin de lopende 36 gerelateerde klachten van ongeveer 4.700 klagers worden uitgesteld.

HvJ – ARREST – C-188/23 (Conti 11. Container Schifffahrt II) – 21 januari 2025 – Grote Kamer – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:26 – conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 1013/2006 – Verdrag van Bazel – Milieu – Overbrenging van afvalstoffen – Begrip ‘afvalstoffen’ – Procedure van voorafgaande schriftelijke kennisgeving en toestemming – Overbrenging van afvalstoffen binnen de Europese Unie – Geldigheid – Uitlegging verordening conform het Verdrag van Bazel – Afvalstoffen aan boord van een schip ontstaan als gevolg van averij op volle zee – Begrip ‘lossen van afvalstoffen’ – Gedeeltelijk lossen van afvalstoffen in een veilige haven

Dit verzoek is ingediend in het kader van een geding tussen de Duitse deelstaat Nedersaksen en Conti betreffende de vergoeding van de schade die Conti stelt te hebben geleden als gevolg van de door de deelstaat Nedersaksen opgelegde verplichting om een procedure van voorafgaande schriftelijke kennisgeving en toestemming te volgen voor de overbrenging van afvalstoffen die zich aan boord van het schip MSC Flaminia bevonden nadat zij op volle zee averij had opgelopen.

In deze zaak heeft de rechtbank in eerste aanleg het Hof al verzocht om een prejudiciële beslissing vast te stellen. In zijn arrest van 16 mei 2019, Conti 11. Container Schifffahrt (C-689/17, EU:C:2019:420), heeft het Hof voor recht verklaard dat dergelijke residuen moesten worden beschouwd als afvalstoffen die aan boord van schepen zijn ontstaan in de zin van deze bepaling, die zijn uitgesloten van de werkingssfeer van die verordening totdat zij met het oog op nuttige toepassing of verwijdering zijn gelost. Na het arrest is de vordering tot schadevergoeding aan Conti gedeeltelijk toegewezen. De deelstaat Nedersaksen heeft hoger beroep ingesteld bij de verwijzende rechter.

De verwijzende rechter verzoekt het Hof om, in het licht van artikel 1, lid 4, van het Verdrag van Bazel de geldigheid te onderzoeken van artikel 1, lid 3, onder b), van verordening nr. 1013/2006, zoals uitgelegd door het Hof in het arrest Conti 11, op grond waarvan de in deze bepaling opgenomen uitsluiting van de werkingssfeer van deze verordening betrekking heeft op afvalstoffen die aan boord van een schip zijn ontstaan als gevolg van averij op volle zee, totdat zij met het oog op nuttige toepassing of verwijdering worden gelost.

Frankrijk, het Europees Parlement, de Europese Commissie en de Raad van de EU hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: Artikel 1, lid 3, onder b), van verordening (EG) nr. 1013/2006 moet aldus worden uitgelegd dat de uitsluiting van de werkingssfeer van deze verordening waarin die bepaling voorziet, die betrekking heeft op aan boord van een schip als gevolg van averij op volle zee ontstane afvalstoffen totdat zij met het oog op nuttige toepassing of verwijdering worden gelost, niet meer geldt voor afvalstoffen die aan boord van dat schip zijn achtergebleven om samen met het schip te worden overgebracht met het oog op nuttige toepassing of verwijdering, nadat een deel van deze afvalstoffen met het oog op nuttige toepassing of verwijdering in een veilige haven is gelost, welke uitlegging conform artikel 1, lid 4, van het Verdrag inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke

afvalstoffen en de verwijdering ervan, ondertekend te Bazel op 22 maart 1989, dat namens de Europese Economische Gemeenschap is goedgekeurd bij besluit 93/98/EEG van de Raad van 1 februari 1993.

RECHTSPRAAK NL – Rechtbank Den Haag – 22 januari 2025 – [ECLI:NL:RBDHA:2025:578](#)

Richtlijn 92/43/EEG (Habitatrichtlijn) – Onvoldoende stikstofmaatregelen door de overheid – Natura 2000 gebieden

Greenpeace vordert dat de rechtbank voor recht verklaart dat de Staat onrechtmatig heeft gehandeld door onvoldoende maatregelen te nemen om de stikstofneerslag op de Nederlandse Natura 2000-gebieden onder de kritische depositie waarden (KDW) te brengen. Ook handelt de Staat volgens Greenpeace onrechtmatig door het wettelijke stikstofdoel van 40% van de stikstofgevoelige natuur onder de toepasselijke KDW-en in 2025 niet met zekerheid te halen en het door de Commissie Remkes geadviseerde en in het Coalitieakkoord 2021 opgenomen stikstofdoel voor 2030 van 74% onder de toepasselijke KDW-en, althans het wettelijke stikstofdoel van 50% in 2030, niet met zekerheid te halen. Greenpeace vordert ook dat de rechtbank de Staat beveelt om in 2025 en 2030 bepaalde percentages van de Natura 2000-gebieden, in het bijzonder in de gebieden die er het slechtste aan toe zijn onder de KDW te brengen op straffe van een dwangsom.

De Staat meent dat het aan de wetgever en niet aan de rechter is om te bepalen welke maatregelen er nodig zijn. Daarbij wijst de Staat er op dat er al veel maatregelen zijn genomen om de stikstofdepositie terug te dringen, en dat er nieuwe maatregelen in de maak zijn.

De rechtbank komt – kort gezegd – tot het oordeel dat de Staat onrechtmatig handelt door de verslechtering van de stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden niet tijdig te stoppen en de wettelijke stikstofdoelen voor eind 2025 niet en voor eind 2030 zeer waarschijnlijk niet te halen. Op grond van de Habitatrichtlijn is de Staat verplicht te voorkomen dat de natuur in de Natura 2000-gebieden verslechtert en moet hij zorgen dat die natuur herstelt en in een goede staat komt te verkeren. De Staat heeft onvoldoende maatregelen genomen om de (dreigende) verslechtering tegen te gaan en om de wettelijke stikstofdoelen te halen.

De rechtbank wijst de gevorderde verklaring voor recht daarom gedeeltelijk toe. De rechtbank beveelt de Staat zich aan het wettelijke stikstofdoel voor 2030 te houden, wat betekent dat de Staat 50% van het oppervlakte van de stikstofgevoelige natuur uiterlijk op 31 december 2030 onder de KDW moet brengen. Daarbij moet de Staat, anders dan de Staat tot nu gedaan heeft, voorrang geven aan de meest kwetsbare natuur. Haalt de Staat dit doel niet, dan moet de Staat een dwangsom van 10 miljoen euro betalen. De rechtbank oordeelt dat de Staat dit vonnis direct moet uitvoeren, ook in aanloop naar de beslissing in een eventueel hoger beroep.

NOOT – EHRM 9 April 2024, [KlimaSeniorinnen t. Zwitserland](#)

Christina Eckes, Strengthening democracy beyond majoritarianism: The European Court of Human Rights ruling in KlimaSeniorinnen, in: [Ars Aequi januari 2025](#)

CONSULTATIE

Het Europees oceaanpact, Feedback mogelijk van 20 januari 2025 - 17 februari 2025 ([EC](#))

OVERIG

- Europees luchtvaart-milieurapport 2025 gepubliceerd ([ECER](#))
- Artikel: The Revised EU Environmental Crime Directive; Changes and Challenges in EU Environmental Criminal Law with Examples from Sweden ([bijzonder strafrecht](#))
- Wanneer vinden we milieucriminaliteit écht ernstig? ([bijzonder strafrecht](#))
- Artikel: The Creation of an Autonomous Environmental Crime through the New EU Environmental Crime Directive ([bijzonder strafrecht](#))
- Mensenrechtelijke aanpak onmisbaar in strijd tegen gevaarlijke klimaatverandering, forse en snelle maatregelen nodig om klimaatdoelen weer binnen bereik te brengen ([college voor de rechten van de mens](#))
- CO2-grensheffing als redding voor de Europese staalindustrie én het klimaat? ([Leiden law blog](#))
- Need for a more fundamental rights-compliant European Green Deal ([FRA](#))
- Progress through disruption? What role for the ICJ in the Advisory Opinion on Climate Change ([EJILtalk](#))

In the International Court of Justice's (ICJ) advisory procedure on international obligations of states in respect of climate change the US government raises the concern that the ICJ could disrupt the cooperative legal system that states have established under the UNFCCC, Kyoto Protocol and the Paris Agreement (PA) through its interpretation of customary law (written statement (WS) USA, paras. 3.7., 6.5.).

EHRM factsheets en guides

- [Environment](#)
- [Climate change](#)
- [Guide sur la jurisprudence de la Convention européenne des droits de l'homme - Environnement](#)

Ne bis in idem

HvJ – ARREST – [C-205/23 \(Engie România\)](#) – 30 januari 2025 – ECLI:EU:C:2025:43 – [conclusie](#) – [arrest](#) (Franse taalversie)

Richtlijn 2009/73/EG – Artikelen 50 en 52, lid 1 Handvest EU – Interne markt voor aardgas – Openbaredienstverplichtingen en bescherming van de afnemer – Schending transparantieverplichting ten aanzien van huishoudelijke afnemers – Cumulatie van administratieve sancties wegens dezelfde inbreukmakende gedraging – Ne-bis-in-idembeginsel – Evenredigheid

De nationale instantie voor consumentenbescherming (ANPC) heeft vastgesteld dat Engie gebruik had gemaakt van misleidende en agressieve handelspraktijken en haar gelast die praktijken te beëindigen, haar activiteiten op te schorten tot aan de beëindiging van die beweerdte oneerlijke handelspraktijken en de prijs voor levering van aardgas aan huishoudelijke afnemers niet te wijzigen.

Daarnaast heeft regelgevende instantie voor energie (ANRE) vastgesteld dat Engie als erkende aardgasleverancier de transparantieverplichting niet was nagekomen en haar een administratieve geldboete van ongeveer 160 000 EUR opgelegd op grond dat deze leverancier, ten eerste, onregelmatigheden had begaan met betrekking tot de inhoud van bepaalde offertes voor de levering van aardgas en, ten tweede, onvoldoende duidelijk had gemaakt dat de prijs voor de levering van

aardgas kon worden gewijzigd gedurende een periode van twaalf maanden op basis waarvan de overeenkomsten met haar afnemers waren gesloten.

De vraag is o.a. of het opleggen van een administratieve sanctie aan een aardgasleverancier, zowel door de regelgevende instantie voor energie als door de instantie voor consumentenbescherming, wegens feiten die dezelfde zijn maar die door deze twee instanties afzonderlijk zijn gesanctioneerd op grond van verschillende bepalingen, een gerechtvaardigde beperking van genoemd beginsel vormt.

Hof: Artikel 3, leden 1 en 3, van richtlijn 2009/73/EG verzet zich er niet tegen dat een nationale regelgevende instantie voor energie, wanneer zij vaststelt dat een aardgasleverancier zijn transparantieplichting jegens zijn afnemers niet is nagekomen bij een wijziging van de leveringsprijs van dat product, van die leverancier verlangt dat hij de prijs handhaaft die is vastgesteld in de aanvankelijk met die afnemers gesloten contracten.

Artikel 50 juncto artikel 52, lid 1, Handvest EU staat er niet aan in de weg dat aan een aardgasleverancier op grond van verschillende nationale wettelijke regelingen tot omzetting van respectievelijk richtlijn 2009/73 en richtlijn 2005/29/EG twee sancties worden opgelegd die kwalificeren zijn als “sancties van strafrechtelijke aard voor identieke handelingen”, op voorwaarden dat :

- *er duidelijke en nauwkeurige regels bestaan die het mogelijk maken te bepalen welke handelingen en nalatigheden aan een combinatie van vervolging en bestraffing kunnen worden onderworpen, en die de coördinatie tussen de twee bevoegde autoriteiten waarborgen ;*
- *de twee betrokken procedures op voldoende gecoördineerde wijze in korte tijd zijn gevoerd, en*
- *dat het totaal van de opgelegde sancties in overeenstemming is met de ernst van de inbreuken.*

EHRM factsheets en guides

- [Right not to be tried or punished twice](#)
- [Guide on Article 4 of Protocol No. 7 to the ECHR – right not to be tried or punished twice](#)

Oekraïne

EHRM – GECOMMUNICEERDE ZAAK – Bakhchysarai historical cultural and archaeological museum preserve e.a. t. Nederland en Oekraïne – 3 december 2024 (publ. 6.1.25) – subject matter of the case

Artikel 1, Eerste Protocol bij het EVRM – Eigendomsrecht – Uitlening museumvoorwerpen van musea op de Krim aan het Allard Pierson museum in Amsterdam – Teruggave aan wie?

Samenvatting onder: [Eigendomsrecht](#)

WIKI

- [Wiki Oekraïne](#)

Overlevering en uitlevering

NOOT – HvJ 18 juni 2024, C-352/22 (Generalstaatsanwaltschaft Ham)

V.H. Glerum, Uitlevering en de vluchtelingenstatus: de definitieve toekenning van de vluchtelingenstatus door een lidstaat is bindend voor een andere lidstaat bij uitlevering, in: SEW 2025/1

NOOT – HvJ 21 december 2023, C-261/22 (G.N.)

F. Inghelbrecht, Arrest GN: weigering overlevering moeder van jonge kinderen vereist risicobeoordeling op basis van tweestappentoets, in: SEW 2025/1 - I

Privacy en persoonsgegevens

HvJ – ARREST – C-394/23 (Mousse) – 9 januari 2025 – Frankrijk – ECLI:EU:C:2025:2 – persbericht – conclusie – arrest

Verordening (EU) 2016/679 – Minimale gegevensverwerking – Rechtmatigheid van de verwerking – Aanspreektitel en genderidentiteit – Onlineverkoop van vervoerbewijzen – Recht van bezwaar

SNCF Connect verkoopt op haar website en via onlineapplicaties vervoerbewijzen voor de trein, zoals treinkaartjes, abonnementen en kortingskaarten. De klanten van deze onderneming zijn verplicht om bij de aankoop van deze vervoerbewijzen op deze website of onlineapplicaties hun aanspreektitel op te geven door de vermelding „De heer” of „Mevrouw” aan te vinken.

Mousse, een vereniging, heeft bij de nationale commissie voor informatica en vrijheden (hierna: CNIL) een bezwaar ingediend tegen SNCF Connect omdat de voorwaarden voor het verzamelen en vastleggen van gegevens betreffende de aanspreektitel van klanten niet in overeenstemming waren met de vereisten van de AVG. De CNIL heeft vastgesteld er geen sprake was van een schending van de bepalingen van de AVG en dat de procedure voor het onderzoek van dat bezwaar moest worden beëindigd. Mousse heeft vervolgens bij de hoogste bestuursrechter (verwijzende rechter), beroep ingesteld tot nietigverklaring van dit besluit van de CNIL.

De verwijzende rechter vraagt of op grond van artikel 6, eerste lid, eerste alinea onder b) en f) de verwerking van persoonsgegevens met betrekking tot de aanspreektitel van klanten van een vervoersonderneming, waarmee gepersonaliseerde commerciële informatie op basis van hun genderidentiteit wordt beoogd, kan worden geacht noodzakelijk te zijn voor de uitvoering van een overeenkomst of voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of een derde. En of bij de beoordeling of de verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk is in de zin van artikel 6, eerste lid, eerste alinea onder f) ook rekening moet worden gehouden met het bestaan van het recht van bezwaar

Hof: Artikel 6, lid 1, eerste alinea, onder b) en f), van verordening (EU) 2016/679, gelezen in samenhang met artikel 5, lid 1, onder c), van deze verordening moet aldus worden uitgelegd dat

– de verwerking van persoonsgegevens betreffende de aanspreektitel van de klanten van een vervoersonderneming, waarmee gepersonaliseerde commerciële communicatie op basis van hun genderidentiteit wordt beoogd, noch objectief onontbeerlijk noch essentieel is voor de correcte uitvoering van een overeenkomst en derhalve niet kan worden geacht noodzakelijk te zijn voor de uitvoering van die overeenkomst;

- de verwerking van persoonsgegevens betreffende de aanspreektitel van de klanten van een vervoersonderneming, waarmee gepersonaliseerde commerciële communicatie op basis van hun genderidentiteit wordt beoogd, niet kan worden geacht noodzakelijk te zijn voor de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde, wanneer:
- bij het verzamelen van deze gegevens aan deze klanten niet kenbaar is gemaakt welk gerechtvaardigd belang daarmee wordt behartigd, of
- die verwerking niet wordt verricht binnen de grenzen van hetgeen strikt noodzakelijk is voor de behartiging van dit gerechtvaardigde belang, of
- gelet op alle relevante omstandigheden, de fundamentele vrijheden en rechten van die klanten zwaarder kunnen wegen dan dat gerechtvaardigde belang, met name wegens een risico op discriminatie op grond van genderidentiteit.

Artikel 6, lid 1, eerste alinea, onder f), van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat bij de beoordeling of de verwerking van persoonsgegevens noodzakelijk is in de zin van die bepaling, geen rekening dient te worden gehouden met het eventuele bestaan van een recht van bezwaar van de betrokkene krachtens artikel 21 van die verordening.

- GDPR and rail transport: a customer's gender identity is not necessary data for the purchase of a transport ticket ([persbericht](#))
- EU-Hof: de genderidentiteit van een klant is geen noodzakelijk gegeven voor de aankoop van een vervoersbewijs ([ECER](#))
- Verplichte aanspreektitel bij online aankoop in strijd met AVG Kopieer citeerwijze ([IT&recht](#))

HvJ – ARREST – C-416/23 (Österreichische Datenschutzbehörde) – 9 januari 2025 – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:3 – [conclusie](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) 2016/679 (AVG) – Taken van de toezichthoudende autoriteit – Buitensporige verzoeken – Aanrekening van een redelijke vergoeding – Weigering om gevolg te geven aan kennelijk ongegronde of buitensporige verzoeken – Mogelijke criteria voor de keuze van de toezichthoudende autoriteit – Begrip „klacht”

Op 17 februari 2020 heeft F R krachtens artikel 77, lid 1, AVG bij de DSB (Oostenrijkse autoriteit op het gebied van gegevensbescherming) een klacht ingediend wegens schending van artikel 15 AVG, omdat een vennootschap die de hoedanigheid van verwerkingsverantwoordelijke had, niet binnen een maand op zijn verzoek om inzage van zijn persoonsgegevens had geantwoord. De DSB heeft bij besluit geweigerd gevolg te geven aan deze klacht. Die klacht is volgens DSB buitensporig omdat de F R over een periode van ongeveer twintig maanden 77 gelijksoortige klachten tegen verschillende verwerkingsverantwoordelijken bij DSB had ingediend en ook regelmatig naar DSB belde om aanvullende feiten uiteen te zetten en verdere verzoeken te formuleren. F R heeft tegen dit besluit beroep ingesteld bij het rechter in eerste aanleg. Die heeft het beroep toegewezen en het besluit nietig verklaard. DSB heeft tegen dit vonnis hoger beroep ingesteld bij de hoogste bestuursrechter (de verwijzende rechter).

De vraag is onder andere of artikel 57, lid 4, AVG aldus moet worden uitgelegd dat het daarin vermelde begrip „verzoek” ook ziet op „klachten” als bedoeld in artikel 77, lid 1, van die verordening. En, als dat het geval is, of het enkele feit dat een groot aantal verzoeken zijn ingediend, betekent dat deze als ‘buitensporig’ in de zin van artikel 57, lid 4, AVG kunnen worden aangemerkt en of de toezichthoudende autoriteit bij buitensporige verzoeken vrij is in de keuze om een vergoeding te rekenen voor administratieve kosten of te weigeren gevolg te geven aan de verzoeken.

Hof: Artikel 57, lid 4, van verordening (EU) 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat het daarin vermelde begrip „verzoek” ook ziet op klachten als bedoeld in artikel 57, lid 1, onder f), en in artikel 77, lid 1, van die verordening.

Artikel 57, lid 4, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat verzoeken niet louter op grond van het aantal ervan binnen een bepaalde periode als „buitensporig” in de zin van artikel 57, lid 4, van die verordening kunnen worden aangemerkt, aangezien als voorwaarde voor de uitoefening van de in die bepaling geboden mogelijkheid geldt dat de toezichthoudende autoriteit aantoont dat er sprake is van opzettelijk misbruik door de indiener van die verzoeken.

Artikel 57, lid 4, van verordening 2016/679 moet aldus worden uitgelegd dat een toezichthoudende autoriteit die wordt geconfronteerd met buitensporige verzoeken, bij een gemotiveerde beslissing kan kiezen tussen het aanrekenen van een redelijke vergoeding op basis van de administratieve kosten en het weigeren aan die verzoeken gevolg te geven, waarbij zij rekening houdt met alle relevante omstandigheden en erop let dat de gekozen optie passend, noodzakelijk en evenredig is.

E EU-Hof verduidelijkt het begrip ‘buitensporig’ uit de AVG ([ECER](#))

GERECHT – ARREST – [T-354/22 \(Bindl/Commissie\)](#) – 8 januari 2025 – [ECLI:EU:T:2025:3](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Verordening (EU) 2018/1725 – Verwerking van persoonsgegevens door de instellingen, organen en instanties van de Unie – Doorgifte van persoonsgegevens naar een derde land – Bezoek aan een website – Beroep tot nietigverklaring – Handeling waartegen geen beroep kan worden ingesteld – Niet-ontvankelijkheid – Beroep wegens nalaten – Beroep tot schadevergoeding

Verzoeker is een Duits staatsburger en heeft de Conferentie over de toekomst van Europa website, een website van de Europese Commissie, herhaaldelijk bezocht. Hij heeft zich met behulp van zijn Facebookaccount geregistreerd voor een evenement.

Verzoeker heeft twee keer verzoeken om informatie ingediend bij de functionaris voor gegevensbescherming van de Commissie. De verzoeken zagen op de informatieverstrekking op grond van verordening (EU) 2018/1725. Verzoeker heeft aangegeven dat, toen hij zich op de CTE-website heeft aangemeld, had opgemerkt dat er verbindingen tot stand waren gekomen met derde leveranciers en verzoekt om hem mee te delen welke van de hem betreffende persoonsgegevens waren verwerkt of opgeslagen en welke, in voorkomend geval, aan derden waren doorgegeven. Ook zien de verzoeken op informatie over de rechtsgrond voor een dergelijke doorgifte van persoonsgegevens, om een kopie van de gegevens, alsmede over het bestaan van eventuele waarborgen betreffende de doorgifte naar derde landen die niet over een adequaat beschermingsniveau beschikken. Op een van de verzoeken is vanuit het directoraat-generaal Communicatie geen reactie gekomen. Verzoeker heeft tweemaal een herinnering gestuurd en heeft beroep ingesteld. De commissie heeft verzoeker geïnformeerd dat de Commissie van mening was dat de twee verzoeken nagenoeg identiek waren en dat het tweede verzoek dus reeds was beantwoord met de reactie op het eerdere verzoek.

Met zijn beroep verzoekt verzoeker het Gerecht ten eerste tot nietigverklaring van doorgiften van zijn persoonsgegevens naar derde landen die niet over een adequaat beschermingsniveau beschikken. Ten tweede is het verzoek om vast te stellen dat de Europese Commissie op onrechtmatige wijze heeft verzuimd een standpunt in te nemen over zijn verzoek om informatie, en ten derde, tot vergoeding van de immateriële schade die hij stelt te hebben geleden als gevolg van de schending van zijn recht op toegang tot informatie en de doorgifte van zijn persoonsgegevens.

E *Gerecht: Het beroep wordt niet-ontvankelijk verklaard wat betreft de vordering tot nietigverklaring. Er behoeft niet meer te worden beslist op de vordering tot vaststelling dat de Europese Commissie op onrechtmatige wijze heeft verzuimd een standpunt in te nemen over*

het verzoek om informatie van Thomas Bindl van 1 april 2022. De Commissie wordt veroordeeld tot betaling aan Bindl van het bedrag van 400 EUR ter vergoeding van de geleden immateriële schade. The General Court orders the Commission to pay damages to a visitor to its 'Conference on the Future of Europe' website as a result of the transfer of personal data to the United States ([persbericht](#))

 EU-Hof verduidelijkt het begrip 'buitensporig' uit de AVG ([ECER](#))

 Europese Commissie veroordeeld tot schadevergoeding na IP-adres doorgifte via Facebook ([IT&recht](#))

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- [C-798/24 \(Jautiva\)](#), verwijzing uit **Letland** over de **AVG**, Richtlijn 2017/1132 (**vennootschapsrecht**) en **openbaarmaking persoonsgegevens aandeelhouders** – [ECER](#)

NOOT – EHRM 12 november 2024, [Camursen t. Turkije](#)

Çamurşen v. Türkiye: Unresolved Issues in Yalçınkaya on Internet Traffic Data Retention Deferred ([Strasbourg observers](#))

OVERIG

- Europees onderzoek: inzageverzoeken vaak niet goed afgehandeld ([AP](#))
- Guidelines 01/2025 on Pseudonymisation (consultatie) ([EDPB](#))

Wiki

- [Wiki AVG](#)

EHRM factsheets en guides

- [Guide to the case-Law of the of the ECHR on dataprotection](#)
- [Personal data protection](#)
- [Right to the protection of one's image](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces

EHRM – ARREST – Cavca t. Moldavië – 9 januari 2025 – 21766/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:0109JUD002176622 – persbericht – arrest

Artikel 6 EVRM – Steekpenningen – Uitlokking door undercoveragent – Procedurele waarborgen – Schending

Klager is in mei 2020 ontslagen als ambtenaar bij de Inspectie voor milieubescherming wegens het begaan van een tuchtrechtelijk verwijtbaar feit. Hij had een kettingzaag aangenomen als steekpenning bij een klacht over het illegaal kappen van bomen. Hij heeft het ontslagbesluit aangevochten. Hij voert aan dat hij was aangezet tot het plegen van het strafbare feit door een undercoveragent in het kader van een steekproefsgewijze controle van de beroepsintegriteit van ambtenaren. Klager klaagt dat de rechter zijn pleidooi voor uitlokking niet heeft onderzocht.

Het Hof erkent dat undercovertechnieken, zoals professionele integriteitstests, niet op zichzelf een schending van het recht op een eerlijk proces vormen. Het Hof benadrukt dat, hoewel de waarborgen voor een eerlijk proces in civiele zaken (zoals in dit geval het ontslag van klager) niet precies hetzelfde zijn als in strafzaken, de principes die in strafrechtelijke zaken zijn ontwikkeld rond uitlokking (entrapment) wel relevant kunnen zijn voor civiele procedures.

Het Hof oordeelt dat de nationale rechters het argument van uitlokking niet op effectieve wijze hebben onderzocht. Bovendien is klager niet gehoord en heeft hij niet het recht gehad om in beroep te gaan tegen de beslissing over de integriteitstest.

Samengevat oordeelt het Hof dat, hoewel de methoden van professionele integriteitstests op zich geen schending zijn van artikel 6 EVRM, de manier waarop deze test is uitgevoerd en beoordeeld in de nationale procedure niet voldoet aan de eisen van een eerlijk proces, met name door het niet adequaat onderzoeken van het uitlokkingsargument en de gebrekkige rechtsmiddelen voor de klager. Het Hof oordeelt dat er sprake is van schending van artikel 6 EVRM en kent een schadevergoeding toe van EUR 1.375.

 [EHRC update](#)

Procesrecht en recht op eerlijk proces – strafrecht

EHRM – ARREST – Vasile Pruteanu e.a. t. Roemenië – 14 januari 2025 – 9308/18 – ECLI:CE:ECHR:2025:0114JUD000930818 – persbericht – arrest

Geen schending artikel 6 EVRM

Klagers zijn een Roemeens echtpaar en hun zoon. Zij bezaten drie massagesalons in Roemenië. Allen zijn in Roemenië veroordeeld voor het faciliteren van prostitutie en mensenhandel. Zij klagen dat deze veroordeling in strijd is met artikel 6 EVRM omdat de belangrijkste getuigen, de vrouwen die zij in Moldavië zouden hebben geronseld, nooit direct in Roemeense rechtbanken zijn gehoord en zij derhalve het ondervragingsrecht niet effectief hebben kunnen uitoefenen.

Het hof overweegt dat de verdachten de getuigen niet rechtstreeks hebben kunnen ondervragen. Er is echter voldoende tegenwicht geboden om dat gebrek te compenseren. Naast de getuigenverklaringen waren er immers andere bewijsmiddelen ter bevestiging van het feit dat klagers seksuele handelingen hadden gefaciliteerd in hun massagesalons en zij overwegend Moldavische slachtoffers onder valse voorwendselen, van legale arbeid, naar Roemenië hebben vervoerd. Bovendien hebben de nationaal rechtelijke instanties de beslissingen om de verklaringen van de (afwezige) getuigen te aanvaarden

gemotiveerd en gebaseerd op grondig onderzoek van het bewijsmateriaal en de aangevoerde argumenten. De procedure tegen klagers is in zijn algemeenheid eerlijk verlopen, er is dan ook geen schending van artikel 6 EVRM.

HvJ – ARREST – C-583/23 (Delda) – 9 januari 2025 – Frankrijk – ECLI:EU:C:2025:6 – conclusie – arrest

Richtlijn 2014/41/EU – Europees onderzoeksbevel in strafzaken – Begrip ‘onderzoeksmaatregel’ – Kennisgeving van een tenlastelegging met bevel tot plaatsing in voorlopige hechtenis en bevel tot betaling van een borgsom – Verhoor van de beschuldigde

De Spaanse autoriteiten hebben de Franse autoriteiten verzocht om A.K., die in Frankrijk in hechtenis zat, in kennis te stellen van de tenlastelegging tegen haar in een Spaanse zaak. De Spaanse autoriteiten verzochten ook om haar de gelegenheid te bieden haar standpunt over de feiten kenbaar te maken in aanwezigheid van haar advocaat. A.K. heeft een verzoek ingediend bij de Cour d’appel in Paris om het verhoor nietig te verklaren. Het verzoek van de Spaanse autoriteiten zou geen geldig Europees Onderzoeksbevel (EOB) zijn.

De vraag is o.a. of een Europees Onderzoeksbevel (EOB) mag worden uitgevaardigd om een persoon niet alleen in kennis te stellen van de tenlastelegging, maar ook om haar te horen over de feiten in aanwezigheid van een advocaat, inclusief een bevel tot hechtenis en betaling van borg.

Nederland en Frankrijk hebben schriftelijke opmerkingen ingediend.

Hof: De artikelen 1 en 3 van richtlijn 2014/41/EU moeten aldus worden uitgelegd dat

- *een beslissing waarbij een rechterlijke autoriteit van een lidstaat een rechterlijke autoriteit van een andere lidstaat verzoekt om een persoon in kennis te stellen van een jegens hem uitgevaardigde tenlastelegging als zodanig geen Europees onderzoeksbevel in de zin van die richtlijn vormt;*
- *een beslissing waarbij een rechterlijke autoriteit van een lidstaat een rechterlijke autoriteit van een andere lidstaat verzoekt een persoon in voorlopige hechtenis te nemen voor andere doeleinden dan die bedoeld in de artikelen 22 en 23 van die richtlijn, of hem betaling van een borgsom op te leggen, geen Europees onderzoeksbevel in de zin van die richtlijn vormt;*
- *een beslissing waarbij een rechterlijke autoriteit van een lidstaat een rechterlijke autoriteit van een andere lidstaat verzoekt om een persoon in staat te stellen opmerkingen te maken over de feiten die in de jegens hem uitgevaardigde tenlastelegging zijn vermeld, een Europees onderzoeksbevel in de zin van richtlijn 2014/41 vormt, voor zover dit verzoek tot verhoor ertoe strekt bewijsmateriaal te vergaren.*

 EU-Hof verduidelijkt reikwijdte van het Europees onderzoeksbevel (ECER)

HvJ – ARREST – C-400/23 (VB II) – 16 januari 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:14 – conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2016/343 – Recht om aanwezig te zijn bij het proces – Verplichting om de bij verstek berechte persoon in kennis te stellen van de mogelijke voorzieningen in rechte – Recht op nieuw proces – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte

In het arrest VB I heeft het Hof geoordeeld dat artikel 8, lid 4, van richtlijn 2016/343, op grond waarvan de lidstaat erop moet toezien dat de beklaagde, ook wordt geïnformeerd over de mogelijkheid de beslissing aan te vechten en over het recht op een nieuw proces, de nationale rechter niet de verplichting oplegt om dergelijke informatie in die beslissing op te nemen. In dat verband merkte het Hof op dat de

keuze van de nadere regels voor het verstrekken van die informatie aan de betrokkene tot de discretionaire bevoegdheid van de lidstaten behoort, zolang die informatie maar aan die persoon wordt verstrekt op het moment dat hij in kennis wordt gesteld van die beslissing.

In de onderhavige zaak beoogt de verwijzende rechter de nationale procedureregeling te toetsen aan deze beginselen. Hij herinnert eraan dat de rechtsprekende instantie die uitspraak doet over de gegrondheid van de beschuldiging en bij verstek een beslissing wijst, naar Bulgaars recht niet bevoegd is om te beoordelen of de beklaagde recht heeft op een nieuw proces in het licht van de in richtlijn 2016/343 gestelde voorwaarden. Dienaangaande preciseert de rechter dat een dergelijke beoordeling tot de uitsluitende bevoegdheid behoort van de Varhoven kasatsionen sad (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Bulgarije), die eerst een verzoek van de betrokkene om heropening van de strafprocedure moet ontvangen en die uitspraak doet onder voorbehoud van de verschijning in persoon van die betrokkene.

In hoeverre voldoet een dergelijke regeling aan de vereisten van artikel 8, lid 4, en artikel 9 van richtlijn 2016/343 en aan richtlijn 2012/13/EU?

Hof: Artikel 8, lid 4, tweede volzin, van richtlijn (EU) 2016/343, gelezen in samenhang met artikel 9 van deze richtlijn, moet aldus worden uitgelegd dat

– *in de situatie waarin een persoon bij verstek is veroordeeld tot een vrijheidsstraf terwijl niet is voldaan aan de voorwaarden van artikel 8, lid 2, van deze richtlijn, die bepalingen zich er niet tegen verzetten dat na het verstrijken van de termijn voor het instellen van hoger beroep tegen de bij verstek gegeven beslissing, de enige beschikbare voorziening in rechte erin bestaat om bij een andere rechterlijke instantie dan die welke deze beslissing heeft gegeven, een verzoek om een nieuw proces in te dienen, mits deze procedure in overeenstemming is met de beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid. Die laatste voorwaarde verlangt met name dat de procedure waarbij om een nieuw proces wordt verzocht het daadwerkelijk mogelijk maakt om een dergelijk proces te laten plaatsvinden in alle gevallen waarin, na verificatie, vaststaat dat niet is voldaan aan de voorwaarden van artikel 8, lid 2, van die richtlijn. Aan voornoemde laatste voorwaarde is daarentegen niet voldaan wanneer de persoon die om een nieuw proces verzoekt verplicht is om in persoon voor de bevoegde rechterlijke instantie te verschijnen en zijn verzoek niet wordt behandeld wanneer hij dit niet doet;*

– *in een lidstaat waarvan de wetgeving voorziet in een dergelijke procedure van verzoek om een nieuw proces, artikel 8, lid 4, tweede volzin, gelezen in samenhang met artikel 9, vereist dat de bij verstek veroordeelde persoon op het tijdstip waarop hij van het bestaan van die veroordeling in kennis wordt gesteld of snel daarna, een afschrift ontvangt van de volledige bij verstek gegeven beslissing, alsmede gemakkelijk te begrijpen informatie over zijn recht op een nieuw proces indien niet is voldaan aan de voorwaarden van artikel 8, lid 2, van die richtlijn, en over de procedure waarmee hij om een dergelijk proces kan verzoeken.*

Artikel 8, lid 4, tweede volzin, van richtlijn 2016/343, gelezen in samenhang met artikel 9 en artikel 10, lid 1, ervan, moet aldus worden uitgelegd dat aan de vereisten van deze richtlijn is voldaan wanneer de rechterlijke instantie die een verstekprocedure voert, na zowel het openbaar ministerie als de verdediging dienaangaande te hebben gehoord, zelf beoordeelt of is voldaan aan de voorwaarden van artikel 8, lid 2, van die richtlijn en, indien dat niet het geval is, in de bij verstek gegeven beslissing, waarvan een volledig afschrift aan de betrokkene moet worden overhandigd op het tijdstip dat deze in kennis wordt gesteld van die beslissing of snel erna, vermeldt dat de betrokkene recht heeft op een nieuw proces.

Artikel 8, lid 4, tweede volzin, en artikel 9 van richtlijn 2016/343 moeten aldus worden uitgelegd dat zij niet alleen van toepassing zijn in geval van veroordeling bij verstek, maar ook in geval van vrijspraak bij verstek.

OVERIG

- Public authorities information session on the rights of victims of crime ([FRA](#))
FRA held an online information session on 29 January for public authorities on the findings of its paper on 'Stepping up the response to victims of crime: FRA's findings on challenges and solutions'.
- Artikel: Van signalering tot bestrafing van belastingfraude: over het volwassenheidsniveau van fiscale rechtsbescherming 40 jaar na 'Öztürk tegen Duitsland' ([bijzonder strafrecht](#))

Omdat fiscale boetes en straffen als criminal charge kwalificeren, zijn op de fiscaal overtreder de rechten van artikel 6 EVRM, die toezien op een eerlijk proces, van toepassing. Het zijn deze rechten waarmee de autoriteiten in de vorm van waarborgen rekening moeten houden. Voor fiscale criminal charges geldt een hogere mate van rechtsbescherming dan voor fiscale maatregelen die geen criminal charge opleveren (zoals navordering of naheffing). Deze bijdrage gaat over actuele ontwikkelingen binnen deze waarborgen in de verschillende fasen van signalering tot bestrafing van fiscale fraude.

EHRM factsheets en guides

- [Police arrest and assistance of a lawyer](#)
- [Guide on article 6 ECHR - right to a fair trial \(criminal limb\)](#)

Recht op effectieve rechtsbescherming en toegang tot de rechter

EHRM – ARREST – [Church of Greece t. Griekenland](#) – 21 januari 2025 – 44547/15 – [ECLI:CE:ECHR:2025:0121JUD004454715](#) – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 6 EVRM – Toegang tot de rechter – Invullen belastingaangifte ten onrechte vereist voor ontvankelijkheid.

Klaagster in deze procedure, de Kerk van Griekenland, klaagt over het feit dat zij niet-ontvankelijk is verklaard door de nationale rechter in een procedure die ertoe strekt voor recht te verklaren dat zij eigenaar is van een stuk land met daarop een klooster. De Kerk is niet-ontvankelijk verklaard, omdat zij geen belastingaangifte voor het stuk land heeft ingevuld. Het versturen van zo'n aangifte is naar Grieks recht een vereiste voor ontvankelijkheid. Het hof oordeelt dat dit een niet-toegestane beperking van het recht op toegang tot een rechter is, onder andere omdat niet gebleken is dat de Griekse overheid de verschuldigde belasting daardoor niet heeft kunnen innen.

EHRM – ONTVANKELIJKHEIDSBESLISSING – Association confraternelle de la Presse Judiciaire e.a. t. Frankrijk – 16 januari 2025 – 49526/15 – ECLI:CE:ECHR:2024:1210DEC004952615 – persbericht – beslissing

Artikelen 8 en 10 EVRM – Toezicht gebruik bevoegdheden inlichtingendiensten – Effectieve rechtsbescherming – Uitputten nationale rechtsmiddelen

De klagers zijn journalisten, een beroepsvereniging voor journalisten, advocaten en een beroepsvereniging voor advocaten. Zij hebben noch bij de CNTCR, de Nationale Toezichtscommissie voor de Inlichtingentechnieken, noch bij de hoogste bestuursrechter een verzoek ingediend om na te gaan of de wetgeving voor het verzamelen van inlichtingen jegens hen is toegepast. Daarnaast zijn er nog twee klagers, die wel een verzoek hebben ingediend bij de CNCTR. De CNCTR heeft aangegeven dat er jegens hen geen onrechtmatige technieken om inlichtingen te verzamelen, waren gebruikt. De klagers hebben vervolgens beroep ingesteld bij de hoogste bestuursrechter om na te gaan of er onrechtmatige monitoring van hun telefonische communicatie had plaatsgevonden. De rechter heeft geoordeeld dat het verzoek door CNCTR was uitgevoerd en dat er verder geen actie was vereist van de rechter.

Het Hof constateert dat een ieder in Frankrijk een procedure kan starten bij de CNCTR en daarna bij de rechter om te verifiëren of er inlichtingentechnieken jegens hem zijn ingezet. Er is toezicht bij twee instanties op de rechtmatigheid van de inzet van de inlichtingentechnieken. De CNCTR is een instantie die onafhankelijk is van de uitvoerende macht en de leden hebben toegang tot verzamelde inlichtingengegevens. Bij onrechtmatige toepassing van een techniek jegens een klager kan de CNCTR daarover een aanbeveling doen bij de verantwoordelijke minister, maar ook daarover een klacht voorleggen aan de rechter. Ten aanzien van de procedure bij de rechter oordeelt het Hof dat, ondanks het feit dat die procedure beperkingen kent vanwege de vertrouwelijke inlichtingensystemen, die procedure wel met voldoende waarborgen is omkleed. De uitspraken van de rechter zijn openbaar en de rechter heeft de bevoegdheid om, bij onrechtmatig inzet van middelen om inlichtingen te verkrijgen, de inzet van de middelen op te heffen, de verzamelde gegevens te laten vernietigen en een schadevergoeding toe te kennen. Het Hof oordeelt ten aanzien van de klachten over schending van artikel 6, eerste lid, en artikel 13 EVRM dat de klachten kennelijk ongegrond zijn. Met betrekking tot de klachten over schending van artikel 8 en 10 EVRM oordeelt het Hof dat de klagers die klaagden over schending van de bepalingen, geen verzoek hebben ingediend bij de CNCTR en ook geen beroep hebben ingesteld bij de bestuursrechter en de nationale rechtsmiddelen dus niet hebben gebruikt. De klachten zijn dan ook niet-ontvankelijk.

HvJ – ARREST – C-400/23 (VB II) – 16 januari 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:14 – conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2016/343 – Recht om aanwezig te zijn bij het proces – Verplichting om de bij verstek berechte persoon in kennis te stellen van de mogelijke voorzieningen in rechte – Recht op nieuw proces – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte

Samenvatting onder: Procesrecht en recht op eerlijk proces, strafrecht

HvJ – ARREST – C-253/23 (ASG 2) – 30 januari 2025 – Grote Kamer – Duitsland –
ECLI:EU:C:2025:40 – conclusie – arrest

Artikel 101 VWEU – Richtlijn 2014/104/EU – Artikel 47 Handvest EU – Uniforme prijs van naaldbomenhout – Schadevorderingen wegens inbreuken op het mededingingsrecht – Procesbevoegdheid bijstandverlener om die schuldvorderingen collectief te innen – Doeltreffendheidsbeginsel – Recht op effectieve rechterlijke bescherming

Samenvatting onder: Mededinging

NOOT – HvJ 18 januari 2024, C-303/22 (CROSS Zlín)

Albert Sanchez-Graells, Right to an Effective Remedy and to a Fair Trial: Is it Irrelevant whether a Procurement Review Body is Judicial in Character? Case C-303/22, CROSS Zlín, in: Review of European Administrative Law (REALaw) 2024, 3/4

Rechtsstaat en rechterlijke macht

EHRM – ARREST – Suren Antonyan t. Armenië – 23 januari 2025 – 20140/23 –
ECLI:CE:ECHR:2025:0123JUD002014023 – persbericht – arrest

Artikel 6, lid 1 EVRM – Verschoning – Schending

Klager is een voormalig raadsheer van de civiele en administratieve kamer van de Hoge Raad van Armenië. In 2023 werd hij uit zijn functie ontheven door de Supreme Judicial Council (SJC). Dit orgaan draagt sinds 2018 verantwoordelijkheid voor disciplinaire maatregelen tegen rechters in Armenië. De SJC deed onderzoek naar klager in het kader van een uitspraak van het Hof waarin was geoordeeld dat de Armeense Hoge Raad in strijd met het beginsel van kracht van gewijsde had geoordeeld door een onherroepelijke uitspraak te vernietigen. Klager was onderdeel geweest van de combinatie die deze beslissing had genomen.

Het Hof oordeelt dat artikel 6 § 1 geschonden is vanwege gerechtvaardigde twijfels aan de onpartijdigheid bij de voorzitter van de SJC. Deze was namelijk bevriend met de – destijds – minister van justitie, die het onderzoek naar klager aan de SJC had voorgelegd. Daarbij had de vrouw van de voorzitter gedeelde zakelijke belangen met die minister. Het verzoek om verschoning van de voorzitter had derhalve serieus overwogen moeten worden door de SJC.

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-719/24, (Miasto stołeczne Warszawa e.a.), verwijzing uit **Polen**, over of artikel 19 VEU, gelezen in samenhang met artikel 2 en artikel 4 VEU en in het licht van artikel 47 van het Handvest, in de weg staat aan een **nationale regeling** die in een bepaalde lidstaat de wijze waarop de **leden van de raad voor de rechtspraak** worden gekozen wijzigt, namelijk doordat voor het **rechterlijke deel** van die raad een **democratische legitimiteit** wordt ingevoerd? – ECER
- C-606/24 (Ministerul Finanțelor), verwijzing uit **Roemenië**, over of het Unierecht en met name het **beginsel van de rechterlijke onafhankelijkheid** zich verzet tegen een nationale regeling welke **rechtsprekende formaties** in alle zaken betreffende de vaststelling en/of de betaling

van de bezoldiging van met overheidsmiddelen betaald personeel, **verplicht** om de **hoogste rechterlijke instantie te verzoeken om een prejudiciële uitspraak** over rechtsvragen die niet eerder door deze hoogste rechterlijke instantie zijn beslecht, waardoor de mogelijkheid voor de met de **zaken belaste rechters om autonoom uitspraak** te doen, wordt beperkt – ECER

OVERIG

- Rvdr wil af van mogelijke politieke inmenging bij benoemingen ([Mr.online](#))
- Een afdwingbaar inlichtingenrecht? Enkele opties ([Nederland rechtsstaat](#))
- Musk, Power, and the EU: Can EU Law Tackle the Challenges of Unchecked Plutocracy? ([Verfassungsblog](#))

At a time when calls for the EU to respond to Musk's actions are multiplying, the question of whether, why, and how the EU may react remains largely undefined. What makes Musk's conduct problematic under EU law? Is it a matter of disinformation, electoral integrity, foreign influence, unprecedented market concentration, or possible abuse of power? Or is it all of the above, or a combination of these factors? This symposium intends to explore these questions through a series of brief opinion pieces.

- The Omnipresence of Divergent Historical Narratives in Law and Politics ([Verfassungsblog](#))

The past feels omnipresent in today's world. Wars are waged and defended in the name of history, while domestic and international politics revolve around struggles over collective memory. This symposium explores how memory laws and politics contribute to authoritarianism by restricting human rights and reinforcing other populist tools. Focusing on memory's ties to illiberalism, foreign policy, and the digital age, the symposium, co-edited by Angelika Nußberger and Paula Rhein-Fischer, seeks to spark debate on the future viability of memory laws and politics.

WIKI

- [Wiki - Rechtsstaat en rechterlijke macht](#)

EHRM factsheets en guides

- [Independence of the justice system](#)
- [The misuse of state power](#)

Recht op leven en verbod op foltering en onmenselijke behandeling

EHRM – ARREST – Cannavacciuolo e.a. t. Italië – 30 januari 2025 – 51567/14 – 39742/14 – 74208/14 – 21215/15 – persbericht – arrest

Artikel 2 EVRM – Artikel 46 EVRM – Dumpen van afval door georganiseerde misdaad – Italië neemt onvoldoende maatregelen – Schending

Samenvatting onder: Milieu

Sport

HvJ – CONCLUSIE – C-600/23 (Royal Football Club Seraing) – 16 januari 2024 – A-G Ćapeta – Grote Kamer – België – ECLI:EU:C:2025:24 – persbericht – conclusie

Beroepsmogelijkheden – FIFA-statuten – Hof van Arbitrage voor Sport – Arbitraal vonnis – Toetsing van de overeenstemming met het Unierecht door een rechterlijke instantie van een derde land – Nationale regeling die gezag van gewijsde verleent

Samenvatting onder: Mededinging

EHRM – factsheets en guides

- Sport and the European Convention on Human Rights

Staatssteun

HvJ – ARREST – C-588/23 (Scai) – 16 januari 2025 – Italië – ECLI:EU:C:2025:23 – geen conclusie – arrest

Verordening (EU) 2015/1589 – Terugvordering van onrechtmatige en onverenigbare steun – Begunstigde van individuele steun – Terugvorderingsbesluit van de Europese Commissie – Uitvoering van het terugvorderingsbesluit – Overdracht steun aan een andere onderneming na het terugvorderingsbesluit – Economische continuïteit – Bevoegde autoriteit – Uitbreiding van de verplichting om de steun terug te vorderen tot de werkelijke begunstigde

Buonotourist Srl was een particuliere vennootschap die lokale openbaarvervoerdiensten aanbood op basis van regionale en gemeentelijke concessies. De vennootschap heeft een extra compensatie ontvangen voor personenvervoerdiensten per bus op basis van de concessies die de regio Campanië had verleend voor de jaren 1996 tot en met 2002. Omdat de Commissie in 2015 had vastgesteld dat deze compensatie staatssteun vormde die onverenigbaar was met de interne markt, werd Italië gelast de steun terug te vorderen. Buonotourist heeft bij het Gerecht van de Europese Unie beroep tot nietigverklaring van het besluit van de Commissie ingesteld. Dat beroep is verworpen en ook de hogere voorziening die is ingesteld, is afgewezen.

Vanwege een gedeeltelijke bedrijfssplitsing die is opgemaakt op 21 oktober 2013, is Autolinee Buonotourist TPL Srl in de plaats gekomen van Buonotourist TPL in het kader van voorlopige

gunningsovereenkomst voor een regionale buslijndienst. Op basis van een bedrijfshuurovereenkomst heeft Autolinee aan Scai het bedrijfsonderdeel verhuurd dat bestond uit onder andere de dienstenovereenkomsten, het personeel en de bussen om de minimale lokale openbaarvervoersdiensten te exploiteren. Om de lokale openbaarvervoersdiensten te kunnen voortzetten, heeft de regio Campanië deze diensten toegewezen aan een andere vennootschap, waarvan zij deels eigenaar is. Deze vennootschap heeft de voor deze diensten benodigde middelen van Scai gekocht. Buonotourist, Buonotourist TPL en Autolinee Buonotourist TPL zijn tussen 2018 en 2020 failliet verklaard.

De regio Campanië heeft tevergeefs geprobeerd om de in het besluit van de Commissie bedoelde staatssteun terug te vorderen bij Buonotourist en de twee vennootschappen die zijn ontstaan na de bedrijfssplitsing. De regio heeft vervolgens Scai gelast om deze steun terug te betalen, waarbij zij zich baseerde op het bestaan van economische continuïteit tussen Buonotourist en Scai. Scai heeft beroep ingesteld tegen het terugvorderingsbevel.

De verwijzende rechter vraagt of artikel 108 en artikel 288, vierde alinea, VWEU, de artikelen 16 en 31 van verordening 2015/1589 en de artikelen 41 en 47 van het Handvest, in de situatie waarin de Commissie in een besluit de terugvordering van staatssteun bij een door haar aangewezen begunstigde gelast, zich verzetten tegen een nationale wettelijke regeling op grond waarvan de bevoegde nationale autoriteiten, in het kader van hun taak om uitvoering te geven aan dat besluit, kunnen gelasten dat die steun bij een andere onderneming wordt teruggevorderd wegens economische continuïteit tussen laatstbedoelde onderneming en de in dat besluit aangewezen begunstigde van de steun.

Hof: Artikel 108 en artikel 288, vierde alinea, VWEU, de artikelen 16 en 31 van verordening (EU) 2015/1589, alsmede de artikelen 41 en 47 van het Handvest moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich in de situatie waarin de Europese Commissie in een besluit de terugvordering van staatssteun bij een door haar aangewezen begunstigde gelast, niet verzetten tegen een nationale wettelijke regeling op grond waarvan de bevoegde nationale autoriteiten, in het kader van hun taak om uitvoering te geven aan dat besluit, kunnen gelasten dat die steun bij een andere onderneming wordt teruggevorderd wegens economische continuïteit tussen laatstbedoelde onderneming en de in dat besluit aangewezen begunstigde van de steun.

HvJ – ARREST – C-547/23 P (Região Autónoma da Madeira/Commissie) – 16 januari 2024 – ECLI:EU:C:2025:22 – geen conclusie – arrest (Franse taalversie)

Staatssteun – Vrijhandelszone van Madeira (Portugal) – Door de Portugese Republiek ten uitvoer gelegde steunregeling – Besluit van de Europese Commissie – Strijd met een voorwaarde die de verenigbaarheid van de steun met de interne markt waarborgt

Voor de regio Madeira is een besluit voor regionale steunmaatregelen vastgesteld. De Commissie heeft echter in besluit 2022/1414 van 4 december 2020 vastgesteld dat de eerder vastgestelde steunmaatregel in strijd is met artikel 108 VWEU en heeft Portugal gelast de steun terug te vorderen. De autonome regio Madeira had bij het Gerecht beroep tot nietigverklaring ingesteld van bepaalde artikelen van het betreffende besluit. Het Gerecht heeft het beroep afgewezen. Met haar hogere voorziening vordert verzoekster, de autonome regio Madeira in Portugal, vernietiging van het arrest van het Gerecht van 21 juni 2023 in zaak T-131/21, (EU: T:2023:348).

Hof: De hogere voorziening wordt afgewezen.

HvJ – ARREST – C-490/23 P (Neos/Ryanair en Commissie) – 23 januari 2024 – ECLI:EU:C:2025:32 – geen conclusie – arrest

Staatssteun – Hogere voorziening – Steunregeling – Maatregelen in het kader van de COVID-19-pandemie – Maatregelen ter ondersteuning van luchtvaartmaatschappijen – Besluit van de Europese Commissie om geen bezwaar te maken

De Italiaanse autoriteiten hebben in 2020 een fonds ingesteld ter vergoeding van de door de luchtvaartsector in het kader van de COVID-19-pandemie geleden schade. Aan de Italiaanse minister van Infrastructuur is de bevoegdheid toegekend om, bij wijze van voorschot, subsidies toe te kennen aan luchtvaartmaatschappijen die voldeden aan bepaalde voorwaarden in de nationale wet. De Commissie heeft in 2020 besluit C(2020) 9625 final vastgesteld, waarbij zij de betrokken maatregel op grond van artikel 107, lid 2, onder b), VWEU verenigbaar met de interne markt heeft verklaard en derhalve geen bezwaar heeft gemaakt. Ryanair DAC heeft beroep tot nietigverklaring van het besluit ingesteld bij het Gerecht. Het Gerecht heeft het besluit van de Commissie nietig verklaard bij arrest van 24 mei 2023, (T-268/21, EU:T:2023:279). Met haar hogere voorziening verzoekt Neos het Hof het arrest van het Gerecht te vernietigen en de zaak terug te verwijzen naar het gerecht.

De door Neos aangevoerde middelen zien op niet-nakoming van de motiveringsplicht die rust op het Gerecht en onjuiste rechtsopvattingen wat betreft de beoordeling van de verhouding tussen de staatssteunbepalingen en andere Verdragsbepalingen, alsook van de motiveringsplicht die op de Commissie rust. Het tweede middel betreft een onjuiste opvatting van het bestreden besluit en onjuiste rechtsopvattingen omtrent de omvang van de motiveringsplicht die op de Commissie rust, de toepassing van artikel 56 VWEU in de luchtvaartsector en de beoordeling van het verband tussen artikel 8, lid 1, van de Rome I-verordening en de internemarktregels. Verder wordt nog aangevoerd dat het Gerecht in de punten 24 en 26 tot en met 34 van het bestreden arrest blijk heeft gegeven van onjuiste rechtsopvattingen en de feiten verkeerd heeft opgevat door te oordelen dat de Commissie de motiveringsplicht niet is nagekomen die op haar rust op grond van artikel 296, tweede alinea, en artikel 108, lid 2, VWEU.

Hof: Het arrest van het Gerecht in zaak T-268/21 wordt vernietigd. De zaak wordt terugverwezen naar het Gerecht van de Europese Unie voor een uitspraak over het eerste tot en met het derde middel, alsook het tweede onderdeel van het vierde middel van het beroep van Ryanair DAC.

NOOT – Gerecht EU 10 april 2024, T-486/18 RENV (Danske Slagtermestre)

Rosario Federico, State Aid control in search of legitimacy: still a (long?) way to go. Reflections on T-486/18 RENV – Danske Slagtermestre v European Commission, in: Review of European Administrative Law (REALaw) 2024, 3/4

Strafrecht

HvJ – ARREST – C-644/23 (Stangalov) – 16 januari 2025 – Bulgarije – ECLI:EU:C:2025:16 – geen conclusie – arrest

Richtlijn (EU) 2016/343 – Justitiële samenwerking in strafzaken – Recht om bij de terechtzitting aanwezig te zijn – Kennisgeving van terechtzitting en van de gevolgen van eventuele afwezigheid – Onmogelijkheid om de beklaagde te lokaliseren – Redelijke inspanningen van de bevoegde autoriteiten – Mogelijkheid van een verstekprocedure en verstekvonnis – Geen recht op nieuw proces wanneer betrokkene zich aan de berechting onttrekt

I.R. is beschuldigd van deelneming aan een georganiseerde criminele bende met het oog op het plegen van fiscale delicten waarop een gevangenisstraf staat. In het kader van het onderzoek, is aan I.R. een besluit tot inbeschuldigingstelling voor die delicten betekend. IR heeft daarom een beroep gedaan op de diensten van een door hem gemachtigde advocaat en heeft een adres opgegeven waarop hij bereikbaar was.

Nadat de aanklager tenlastelegging heeft opgesteld en de zaak tegen I.R. bij de strafrechter was ingeleid, is het de strafrechter niet gelukt IR persoonlijk te dagvaarden omdat IR niet kon worden gelokaliseerd op het door hem verstrekte adres noch ergens anders, waardoor de overhandiging aan IR van een afschrift van de tenlastelegging niet kon worden verricht. Aan I.R. is ambtshalve een advocaat toegewezen, maar die kreeg geen contact met IR en heeft de verdediging neergelegd. Ook advocaten die daarna zijn aangesteld, kregen geen contact met IR.

Omdat bleek dat de tenlastelegging een procedurefout bevatte, is deze nietig verklaard en is de procedure beëindigd, waarna een nieuwe tenlastelegging is opgesteld en een nieuwe procedure is gestart. In het kader daarvan is opnieuw tevergeefs gezocht naar IR.

De verwijzende rechter vraagt zich af of de verdachte in een dergelijk geval recht heeft op een nieuw proces indien hij wordt gelokaliseerd en aangehouden met het oog op de strafuitvoering.

Het hof overweegt dat voor de vaststelling dat de betrokkene zich opzettelijk aan de berechting heeft onttrokken door te vluchten terwijl hij over informatie beschikte waardoor hij kon weten dat er tegen hem een proces zou worden gevoerd, volstaat dat uit de omstandigheden van de zaak blijkt dat hij is gevlucht nadat hij heeft begrepen dat zijn zaak hoogstwaarschijnlijk voor een rechter zou worden gebracht.

Lidstaten mogen in dergelijke omstandigheden ervan uitgaan dat de tijdige verzending van de oproeping naar het adres dat de betrokkene tijdens het onderzoek van de zaak aan die autoriteiten heeft meegedeeld, en het bewijs dat dit document daadwerkelijk op dat adres is afgegeven, gelijkstaan met de kennisgeving aan die persoon overeenkomstig artikel 8, lid 2, van richtlijn 2016/343. Dit kan echter alleen het geval zijn als die autoriteiten redelijke inspanningen hebben geleverd om de betrokkene te lokaliseren en hem persoonlijk op te roepen of hem anderszins officieel in kennis te stellen.

Zelfs wanneer de betrokkene aldus wordt geacht in kennis te zijn gesteld van de terechtzitting en vrijwillig en ondubbelzinnig te hebben afgezien van de uitoefening van zijn recht om daar aanwezig te zijn, hij ook nog tijdig in kennis moet zijn gesteld van de gevolgen van zijn afwezigheid.

Hof: De artikelen 8 en 9 van richtlijn (EU) 2016/343 moeten aldus worden uitgelegd dat zij zich niet verzetten tegen een nationale regeling waarbij een persoon die, nadat hij in de voorbereidende fase van de strafprocedure een jegens hem vastgestelde voorlopige tenlastelegging heeft ontvangen, onderduikt, waardoor de autoriteiten hem niet in persoon in kennis kunnen stellen van de definitieve tenlastelegging en evenmin van de datum en de plaats van de terechtzitting, en die daardoor bij verstek wordt veroordeeld, geen recht heeft op een nieuw proces indien hij wordt gelokaliseerd en aangehouden met het oog op de strafuitvoering, mits die regeling deze uitsluiting van het recht op een nieuw proces beperkt tot personen die in het licht van alle relevante omstandigheden enerzijds kunnen worden geacht in kennis te zijn gesteld van de terechtzitting en die anderzijds tijdens de verstekprocedure zijn

vertegenwoordigd door een door hen gemachtigde advocaat of, indien dat niet geval was, tijdig ervan in kennis zijn gesteld dat zij, indien zij zich aan de berechting zouden onttrekken, dreigden te worden berecht in hun afwezigheid.

HvJ – ARREST – C-421/23 (ONSS) – 23 januari 2024 – België – ECLI:EU:C:2025:36 – geen conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 883/2004 – Sociale zekerheid – Gedetacheerde werknemers – A1-verklaringen – Documenten beweerdelijk verstrekt door het tot afgifte bevoegde orgaan – Verplichting om een dialoog- en bemiddelingsprocedure in te leiden – Verplichting van de autoriteiten de ontvangende lidstaat – Vaststellen of er sprake is van fraude

Samenvatting onder: Arbeid en sociale zekerheid

HvJ – CONCLUSIE – Gevoegde zaken C-555/23 en C-556/23 (Makeleio en Zougla) – 30 januari 2024 – A-G Ćapeta – Griekenland – ECLI:EU:C:2025:49 – conclusie

Richtlijn 2010/13 – Aanbieding van audiovisuele mediadiensten (AVMD) – Online nieuwsporaal dat ook AVMD aanbiedt – Eerbied voor de menselijke waardigheid – Grenzen conforme uitlegging – Legaliteitsbeginsel

Samenvatting onder: Diensten

OVERIG

- Onderzoek onder leiding van EOM: Aanhouding vier verdachten voor fraude met douaneaangiften (bijzonder strafrecht)

Op 13 januari heeft de FIOD onder leiding van het Europees Openbaar Ministerie vier mannen (28, 30, 34 en 73) uit Rotterdam en Zevenhuizen aangehouden op verdenking van grootschalige fraude met douaneaangiften. Het viertal wordt ervan verdacht de waarde van uit China geïmporteerde fietsen stelselmatig te laag te hebben opgegeven. Het vermoedelijk nadeel wordt geschat op minimaal 7,2 miljoen euro.

- Europese Commissie publiceert vijfde voortgangsverslag over tegengaan mensenhandel (ECER)

EHRM factsheets en guides

- Domestic violence
- Police arrest and assistance of a lawyer
- Protection of minors
- Secret detention sites
- Trafficking in human beings
- Violence against women
- Guide on article 7 ECHR - no punishment without law: the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty

Tabak

HvJ – CONCLUSIE – C-717/23 (Bundesminister für Gesundheit) – 23 januari 2024 – A-G Szpunar – Oostenrijk – ECLI:EU:C:2025:29 – [conclusie](#)

Richtlijn 2014/40/EU – In de handel brengen van tabaksproducten – Tabaksproducten waarvan de verpakking onrechtmatige elementen bevat – Begrip ‘in de handel brengen’ – Levering van tabaksproducten door een groothandelaar aan een detaillist – Geldboete opgelegd aan de groothandelaar

In 2022 heeft het districtsbestuur Grieskirchen een bestuurlijke geldboete opgelegd aan M M, een groothandelaar in tabak, op grond van het feit dat de onderneming die hij bestuurt aan een tabakswinkel (detaillist) sigaretten had geleverd in een verpakkingseenheid met een verboden etiket.

Om uitspraak te kunnen doen in het hoofdgeding moet volgens de verwijzende rechter worden bepaald of het in het Unierecht neergelegde verbod om een tabaksproduct in de handel te brengen waarvan de verpakkingseenheid de presentatievoorschriften schendt, geldt vanaf de fase van de levering van dat product door een groothandelaar aan een detaillist, dan wel pas vanaf de fase van de levering ervan door de detaillist aan een consument. De uitlegging van het in artikel 23, lid 2, van richtlijn 2014/40 gehanteerde begrip „in de handel brengen” is in dit verband doorslaggevend. Deze richtlijn bevat echter geen definitie van het begrip „terbeschikkingstelling van producten”, dat een centraal element vormt van het begrip „in de handel brengen”, zoals gedefinieerd in artikel 2, punt 40, van die richtlijn.

A-G geeft het Hof in overweging: Artikel 23, lid 2, juncto artikel 2, punt 40, van richtlijn 2014/40/EU moet aldus worden uitgelegd dat de op de lidstaten rustende verplichting om ervoor te zorgen dat tabaksproducten waarvan de verpakkingseenheid inbreuk maakt op de voorschriften van deze richtlijn inzake de presentatie van deze producten, niet in de handel worden gebracht, niet alleen geldt in de fase van de levering van deze producten door een detaillist aan de consument, maar ook in de fase van de levering ervan door een groothandelaar aan een detaillist.

- A-G: verbod op ‘in de handel brengen’ van tabaksproducten met onjuist etiket geldt ook voor marktdeelnemers hoger in de toeleveringsketen ([ECER](#))

HvJ – CONCLUSIE – C-759/23 (PJ Carroll en Nicoventures Trading) – 30 januari 2024 – A-G Emiliou – Ierland – ECLI:EU:C:2025:44 – [conclusie](#)

Richtlijn 2014/40/EU – Geldigheid van gedelegeerde richtlijn (EU) 2022/2100 – Productie, presentatie en verkoop van tabaks- en aanverwante producten – Aan de Europese Commissie overgedragen bevoegdheden – Nieuwsoortige tabaksproducten – Verhitte tabaksproducten

In januari 2023 hebben verzoeksters bij de rechter in eerste aanleg een vordering ingesteld die onder meer strekte tot ongeldigverklaring van de voorschriften waarbij gedelegeerde richtlijn 2022/2100 in Iers recht is omgezet. Verzoeksters waren van mening dat gedelegeerde richtlijn 2022/2100 ongeldig was omdat de Commissie de haar overeenkomstig richtlijn 2014/40 overgedragen bevoegdheden had overschreden. De Commissie was, volgens hen, niet bevoegd om een nieuwe productcategorie in te voeren bestaande uit bepaalde producten die onder de definitie van „nieuwsoortige tabaksproducten” vallen, en kon de vrijstellingen voor deze nieuwe productcategorie niet intrekken. De bepalingen van richtlijn 2014/40 die de Commissie daartoe machtigen zijn niet van toepassing op nieuwsoortige tabaksproducten.

De verwijzende rechter vraagt of gedelegeerde richtlijn 2022/2100 geldig is voor zover daarbij de vrijstellingen betreffende het verbod van kenmerkende aroma’s en de etiketteringsplicht worden

ingetrokken voor verhitte tabaksproducten, een nieuwe productcategorie die door de Commissie is ingevoerd.

A-G geeft het Hof in overweging: In het licht van het voorgaande is bij het onderzoek van de door de High Court (rechter in eerste aanleg, Ierland) gestelde vragen niet gebleken van feiten of omstandigheden die de geldigheid van gedelegeerde richtlijn (EU) 2022/2100, kan aantasten.

Toegang tot documenten

HvJ – ARREST – C-726/22 P (Commissie/Pollinis France) – 16 januari 2025 – ECLI:EU:C:2025:17 – conclusie – arrest

Verordening (EG) nr. 1049/2001 – Toegang tot documenten – Verordening (EU) nr. 182/2011 – Comitologie – Standpunten van de lidstaten en andere leden van de comités – Weigering van toegang

De Commissie verzoekt het Hof in hogere voorziening om vernietiging van het arrest van het Gerecht in de zaak Pollinis France/Commissie. Bij dat arrest heeft het Gerecht twee besluiten van de Commissie nietig verklaard waarbij Pollinis France de toegang was geweigerd tot documenten betreffende een document met richtsnoeren van de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) voor de beoordeling van de risico's van gewasbeschermingsmiddelen voor bijen. Meer in het bijzonder betwist de Commissie in casu de conclusie van het Gerecht dat de door Pollinis France opgevraagde documenten betrekking hadden op een aangelegenheid waarover een besluit was genomen en voert zij aan dat het betrokken besluitvormingsproces nog gaande was toen die besluiten werden vastgesteld.

Hof: de hogere voorziening wordt afgewezen.

OVERIG

L. F. D. Honée en A. Drahman The Right to Access Public Information: A Legal Comparison between Sweden and the Netherlands, in: Review of European Administrative Law (REALaw) 2024, nr. 3/4

Vennootschapsrecht

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-798/24 (Jautiva), verwijzing uit **Letland** over de **AVG**, Richtlijn 2017/1132 (**vennootschapsrecht**) en **openbaarmaking persoonsgegevens aandeelhouders** – ECER

OVERIG

Uitbreiding en modernisering van het gebruik van digitale instrumenten en processen in het vennootschapsrecht (ECER)

In het EU-Publicatieblad is op 10 januari 2025 een richtlijn verschenen die voorziet in de uitbreiding en modernisering van het gebruik van digitale instrumenten en processen in het vennootschapsrecht. Met de nieuwe richtlijn zullen bedrijfsgegevens gemakkelijker te vinden zijn.

Vervoer, reizen en rijbewijs

PREJUDICIËLE VERWIJZINGEN LIDSTATEN

- C-809/24 (Trenitalia), verwijzing uit **Italië** over de uitleg de artikelen 4 en 6 van **verordening 1370/2007**, in het licht van een geschil over een 3-jarig contract inzake regionaal spoorvervoer waarin de exploitant, Trenitalia, zou hebben afgezien van een **rendement op het netto geïnvesteerde vermogen** – ECER
- C-807/24 (Blue Style), verwijzing uit **Tsjechië** over **pakketreis, visumplicht en de informatieplicht van de reisorganisatie** – ECER

Verzekeringen

HvJ – ARREST – C-766/21 P (Europees Parlement/Axa Assurances Luxembourg SA e.a., o.a. Nationale Nederlanden) – 23 januari 2025 – ECLI:EU:C:2025:31 – conclusie – arrest

Artikel 56 Statuut HvJ – Artikel 41 Statuut HvJ – Artikelen 172, Artikel 176, lid 1, en artikel 178 Reglement procesvoering van het Hof – Artikel 272 VWEU – Meerdere verweerders – Arrest dat ten aanzien van een van deze partijen bij verstek is gewezen en waartegen verzet is ingesteld bij het Gerecht van de Europese Unie – Incidentele hogere voorziening van de bij verstek veroordeelde partij die bij het Gerecht verzet heeft ingesteld – Arbitragebeding – Verzekeringsovereenkomst gesloten door Europees Parlement – Uitsluitingsclausule voor schade die direct of indirect verband houdt met een overstroming – Draagwijdte

Met zijn hogere voorziening verzoekt het Europees Parlement om vernietiging van de punten 2 en 4 van het dictum van het arrest van het Gerecht in zaak T-384/19. Het Gerecht heeft in dat arrest het ingestelde beroep tegen Axa Assurances Luxembourg, Baloise Assurances Luxembourg SA en La Luxembourgeoise SA verworpen. Dit beroep strekte ertoe Axa e.a. te veroordelen om aan het Parlement de schade te betalen die aan het gebouw Konrad Adenauer te Luxemburg is toegebracht door regenwater van de bouwplaats van dat gebouw, op grond van de verzekeringsovereenkomst.

Met de incidentele hogere voorziening verzoekt Nationale Nederlanden om vernietiging van de punten 1 en 3 van het dictum van het bestreden arrest, waarin het Gerecht haar bij verstek heeft veroordeeld om het Parlement op grond van de verzekerings-overeenkomst 79 653,89 EUR te betalen, vermeerderd met wettelijke rente voor betalingsachterstand.

Hof: De principale hogere voorziening en de incidentele hogere voorziening worden afgewezen. Het Europees Parlement, Axa Assurances Luxembourg SA, Baloise Assurances Luxembourg SA, La Luxembourgeoise SA en Nationale-Nederlanden Schadeverzekering Maatschappij NV dragen hun eigen kosten in verband met de principale hogere voorziening. Nationale-Nederlanden Schadeverzekering Maatschappij NV draagt de kosten in verband met de incidentele hogere voorziening.

HvJ – CONCLUSIE – C-536/23 (*Mutua Madrileña Automovilista*) – 9 januari 2024 – A-G Richard De La Tour – Duitsland – ECLI:EU:C:2025:7 – [conclusie](#)

Verordening (EU) nr. 1215/2012 – Bevoegdheid in verzekeringszaken – Werkingssfeer van de bijzondere bevoegdheidsregels – Verkeersongeval – Vordering tegen de verzekeraar – Begrip ‘getroffene’ – Subrogatie van de werkgever in de rechten van zijn werknemer die slachtoffer is van een ongeval – Rechtstreekse vordering ingesteld door een lidstaat in zijn hoedanigheid van werkgever – Woonplaats van de eiser

Samenvatting onder: [IPR](#)

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

EHRM – ARREST – *Patrascu t. Roemenië* – 7 januari 2025 – [1847/21](#) – ECLI:CE:ECHR:2025:0107JUD000184721 – [persbericht](#) – [arrest](#)

Artikel 10 EVRM – Facebookbericht – Reputatieschade – Aansprakelijkheid – Schending

Klager in deze procedure is door de Roemeense rechter aansprakelijk geoordeeld voor schade die is ontstaan aan de reputatie van de Nationale Opera in Boekarest (hierna: de NO), die is ontstaan doordat klager op zijn Facebookpagina over een schandaal had geschreven waar de NO bij betrokken was, en doordat hij zijn Facebookpagina had opengesteld voor reacties van derden.

Hij klaagt dat dit in strijd is met zijn vrijheid van meningsuiting, en bovendien dat hij geen eerlijk proces heeft gehad omdat de rechter naar verluidt heeft nagelaten de feitelijke basis van de Facebookpost te controleren.

Het hof komt tot de conclusie dat de nationale rechter met betrekking tot de uitingen van klager zelf geen toereikende afweging heeft gemaakt tussen de belangen van klager en van de NO. Ten aanzien van de uitingen die derden op de Facebook-pagina van klager hebben geplaatst bestond er geen voldoende duidelijke juridische basis om klager daarvoor civiel aansprakelijk te houden. De beperking van de vrijheid van meningsuiting was dus niet ‘voorgeschreven bij wet’ in de zin van artikel 10, lid 2 EVRM. Het hof concludeert in beide gevallen tot een schending.

 [EHCRC updates](#)

NOOT – EHRM 12 november 2024, [Associated Newspapers Limited t. het VK](#)

Associated Newspapers Limited v. the United Kingdom: Can freedom of expression be compromised by excessive recoverable costs in defamation cases? ([Strasbourg observers](#))

EHRM factsheets en guides

- [Hate speech](#)
- [Protection of journalistic sources](#)
- [Protection of reputation](#)
- [Guide on article 10 ECHR - freedom of expression](#)

Vrijheid van vereniging en demonstratierecht

EHRM – ARREST – Bodson e.a. t. België – 16 januari 2025 – 35834/22 – ECLI:CE:ECHR:2025:0116JUD003583422 – persbericht – arrest

Artikel 11 EVRM – Wegblokkade bij stakingsactie – Strafrechtelijk optreden noodzakelijk in democratische samenleving

Klagers hebben een autoweg geblokkeerd in het kader van een door de vakbond georganiseerde stakingsactie, en zijn daarvoor strafrechtelijk veroordeeld. Het EHRM merkt op dat klagers niet zijn veroordeeld voor staken noch voor het uiten van hun opinie. Het Hof overweegt dat het stakingsrecht niet zonder meer een recht omvat voor een vakbond of zijn leden om openbare wegen te versperren zonder voorafgaande toestemming. Een dergelijke actie kan het wegverkeer op belangrijke routes meerdere uren stilleggen, en daarmee het dagelijks leven en de legitieme activiteiten van hen die niet deelnemen, behoorlijk verstoren, en een gevaarlijke omgeving voor weggebruikers opleveren. Het Hof concludeert dat de nationale gerechten hun veroordeling van klagers wegens opzettelijke obstructie van het verkeer, hebben gebaseerd op een redelijke beoordeling van de feiten, en op relevante en voldoende gronden. De nationale autoriteiten zijn niet getreden buiten hun beoordelingsruimte in deze zaken. De inperking van de vrijheid van vergadering en vereniging was 'noodzakelijk in een democratische samenleving' in de zin van artikel 11 EVRM.

- 📌 Strafrechtelijke veroordeling bij blokkeren van snelwegen: Geen schending van art. 11 EVRM (bijzonder strafrecht)

NOOT – EHRM 19 november 2024, Kaya t. Turkije en Almaz t. Turkije

Narrowing and Shallowing: Restricting the Right to Strike under Art. 11 ECHR in *Kaya v. Türkiye* and *Almaz v. Türkiye* (Strasbourg observers)

EHRM – factsheets en guides

- Use of force in the policing of demonstrations

Deel II – Algemeen

Algemeen

Cursus en opleiding

Studiemateriaal over Europees recht gratis online beschikbaar; links naar EJTN, ERA en HELP ([Intro](#))

Raad van Europa - **HELP** (Human rights education for legal professionals) **Online (gratis) cursussen over mensenrechten** met focus op EVRM ([Help](#))

[New! Human Rights in the Armed Forces](#)
[NEW! Introduction to Corruption Prevention](#)
[NEW! Cybercrime and Electronic Evidence](#)
[Access to Justice for Women](#)
[Alternative Measures to Detention](#)
[Alternatives to Immigration Detention](#)
[Asylum and Human Rights](#)
[Children's Rights - Key Challenges](#)
[Child-friendly Justice](#)
[Combating Trafficking in Human Beings](#)
[Data Protection and Privacy Rights](#)
[Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers](#)
[Family Law and Human Rights](#)
[Freedom of Expression](#)
[Hate Crime and Hate Speech](#)
[Internal Displacement](#)
[International Cooperation in Criminal Matters](#)
[Introduction to the ECHR and the ECtHR](#)
[Introduction to the European Social Charter](#)
[Judicial reasoning and human rights](#)
[Pre-trial Investigation and the ECHR](#)
[Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights](#)
[Property Rights](#)
[Protection and Safety of Journalists](#)
[Refugee and Migrant Children](#)
[Rights of Persons with Disabilities](#)
[Right to Liberty and Security](#)
[Right to the Integrity of the Person \(Bioethics\)](#)
[Right to Respect for Private and Family Life](#)
[The Environment and Human Rights](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence](#)
[Violence Against Women and Domestic Violence for Law Enforcement](#)
[Introduction to the European Convention on Human Rights](#), a 5-hour interactive training course aimed at legal professionals, public authorities, civil society and students.

Overzicht van trainingen op het gebied van Europees Strafrecht ([Bijzonder Strafrecht](#))

Dit overzicht staat ook op de [Wikipagina Cursus en opleiding Europees en Internationaal recht](#)

[ERA trainingen](#)

[Series of pan-European legal seminars](#)

-

Series of language seminars

Webinar Actualiteiten jurisprudentie Hof van Justitie EU (regulier)

6 maart 2025	Het Grote Strafrecht & AI Congres	Donderdag 6 maart 2025 van 9.15 - 17.30 uur, Jaarbeurs Utrecht
2 en 3 april 2025	Webinar Actualiteiten jurisprudentie Hof van Justitie EU (regulier)	Woensdag 2 april van 14.00 tot 16.15 uur en donderdag 3 april van 14.00 tot 16.15 uur, ONLINE
6 oktober 2025	Privacy en toezicht; AVG en strafrecht	Maandag 6 oktober 2025, 9.30 - 16.45 uur, Den Haag, Koninginnegracht 60
7-18 juli 2025	Effectiveness of the Council of Europe in Tackling the Pressing Challenges Exploring the Execution of ECtHR Judgments and the Complexities of Migration.	7-18 juli 2025, School of Law and Social Justice Liverpool, deadline voor aanmelding: 24 februari 2025

Nieuwsbrieven

Algemeen

- [Knowledge Sharing platform \(ECHR-KS\)](#)
- [Maandelijks Bulletin HvJ](#)

AI

- [Nieuwsbrief van de kennisgroep AI & recht \(alleen intern\)](#)

Bestuursrecht

- [Jurisprudentienieuwsbrief bestuursrecht Landelijk Bureau Vakinhoud rechtspraak](#)

Dataproductie

- [European data protection supervisor \(EDPS\) nieuwsbrief](#)

Strafrecht

- Nieuwsbrieven (Europees) Strafrecht, o.a. over cybercrime, ([Bijzonder Strafrecht](#))

Vreemdelingenrecht

- [EUAA \(European Union agency for asylum\)](#)
- [Centrum voor Migratierecht van de Radboud Universiteit Nijmegen: CJEU Overview of judgments and pending cases](#)

[NEMIS: newsletter on European migration issues](#)

[NEAIS: newsletter on European asylum issues](#)

[NEFIS: newsletter on European free movement issues](#)

Databank op het gebied van asiel: www.dicta.eu

Databanken en zoeksystemen

- [EUAA](#) (asiel en migratie)
- [Dicta](#) (asiel en migratie)
- [European database of asylum law](#) (asiel en migratie)
- [Statelessness Case Law Database](#) (sinds juli 2021)
- [EDAL](#) – European database of asylum law)
- [Refworld UNHCR](#)
- [FRA](#) (Handvest EU) – onderverdeeld per artikel uit het Handvest EU
- [EFRIS](#)
- [HUDOC](#) (EHRM)
 - [HUDOC - Part I - Simple search - EN \(ECHR-CEDH\) - YouTube](#)
- [HUDOC User Manual](#)
- [Social Security Coordination Regulations database](#)

NL zaken bij het HvJEU

datum	zaaknr.	naam	NL verwijzing	conclusi e	arrest	einduitspra ak	onderwerp

NL prejudiciële verwijzingen

Een volledig overzicht van Nederlandse prejudiciële verwijzingen wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl en staat op de [Wiki Prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie EU](#).

Een overzicht van *alle* prejudiciële verwijzingen uit alle lidstaten is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Europees recht van het Ministerie van buitenlandse zaken](#) of in de [Databank van het HvJ](#) (curia-website).

Datum	Instantie	ECLI	Onderwerp
28.1.25	CBb	ECLI:NL:CBB:2025:33	Betaaldiensten
21.1.25	CBb	ECLI:NL:CBB:2025:15	Landbouw; bloembollenteelt
7.1.25	Rb. Den Haag, Zittingsplaats Roermond	ECLI:NL:RBDHA:2025:136 ECLI:NL:RBDHA:2025:139.	Geloofwaardigheidsbeoordeling asiel; richtlijn 2011/95

NL zaken bij het EHRM

Een volledig overzicht van Nederlandse zaken bij het EHRM wordt apart gepubliceerd op rechtspraak.nl.

Datum	Soort zaak	naam	Nummer	Artikel	Onderwerp
-------	------------	------	--------	---------	-----------

14.1.25	GECOMMUNICEERDE ZAAK	Al-Anesi	<u>7481/23</u>	8 EVRM	Asiel; gezinshereniging; kinderen uit meerdere huwelijken
3.12.24 (6.1.25. publ)	GECOMMUNICEERDE ZAAK	Bakhchysarai historical cultural and archaeological museum preserve e.a. t. Nederland en Oekraïne	<u>36432/23</u>	1, Eerste Protocol bij het EVRM	Eigendomsrecht; uitlening museumstukken vanuit Krim aan Amsterdams museum; teruggave aan wie?

Verzoeken Protocol no. 16 EVRM

Een advies kan alleen worden gevraagd in het kader van een bij de nationale rechter aanhangige zaak. Het al dan niet in behandeling nemen van het verzoek staat ter beoordeling van de rechtbank. Een panel van vijf rechters beslist of het verzoek wordt ingewilligd en motiveert de redenen voor elke weigering.

Adviezen, gegeven door de Grote Kamer, zijn gemotiveerd en niet bindend. De adviezen worden gepubliceerd en meegedeeld aan de verzoekende rechterlijke instantie en aan de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij. Rechters hebben het recht een afzonderlijk advies uit te brengen. Het panel en de Grote Kamer omvatten ambtshalve de rechter die is gekozen voor de Hoge Verdragsluitende Partij waartoe het verzoekende gerecht behoort.

Het doel van Protocol nr. 16 is om de interactie tussen het Hof en de nationale autoriteiten te versterken en daardoor de uitvoering van de rechten en vrijheden van het Verdrag te versterken.

Zie ook: Toon Moonen & Laurens Lavrysen, 'Abstract but Concrete, or Concrete but Abstract? A Guide to the Nature of Advisory Opinions under Protocol No 16 to the ECHR', Human Rights Law Review, 2021, Vol. 21, Issue 3, pp. 752–785.

Zie: Research Report on Protocol 16 in Judicial Practice ([ECHRblog](#))

Datum	Land	Onderwerp	Artikel	zaaknummer	Adviezen
13.11.24	Roemenië	Tuchtrecht; Rechter; keuring mentale gezondheid	8 EVRM	<u>P16-2024-002</u>	20.12.24 <u>Afwijzing van het verzoek</u>
6.2.24	Roemenië	Eigendomsrecht en recht op eerlijk proces; inbeslagneming van som geld van ambtenaar	6 EVRM	<u>P16-2024-001</u>	26.6.24 <u>Afwijzing van het verzoek</u>
13.4.23	België	Godsdienstvrijheid	9 EVRM	<u>P16-2023-001</u> <u>Persbericht</u> <u>16.5.23</u>	<u>ADVIES</u> 14.12.2003
10.10.22	Finland	Familierecht - Adoptie van volwassen kind - Rechten van biologische moeder	6 en 8 EVRM	<u>P16-2022-001</u> <u>Persbericht</u> <u>8.11.22</u>	<u>ADVIES</u> 13.4.23 <u>persbericht</u>

19.4.21	Frankrijk	Jagersvereniging	1, Eerste Protocol EVRM	P16-2021-002 <u>Persbericht 2.6.21</u>	<u>ADVIES</u> 13.7.22
11.3.21	Armenië	Politiebehandeling; verjaring marteling – uitvoering EHRM arrest	3 en 7 EVRM	P16-2021-001 <u>Persbericht 12.5.21</u>	<u>ADVIES</u> 26.4.2022
19.11.20	Slowakije	Onderzoek naar misdaden door de politie	2, 3 en 6 EVRM.	<u>persbericht</u> 4.12.2020	<u>Persbericht:</u> afwijzing van het verzoek 1.3.2021
5.11.20	Litouwen	Afzettingsprocedure parlements lid	Artikel 3, Eerste Protocol EVRM	P16-2020-002 <u>Persbericht</u> 28.1.21	<u>ADVIES</u> 8.4.2022 <u>persbericht</u>
2.8.19	Armenië	Geen straf zonder wet - Terugwerkende kracht van een strafbepaling – Verwijzing naar andere bepaling	Artikel 7 EVRM	P16-2019 -001	<u>ADVIES</u> 29.5.2020 <u>persbericht</u>
12.10.18	Frankrijk	Draagmoederschap; geboorteregister	Artikel 8 EVRM	P16-2018-001	<u>ADVIES</u> 10.4.2019 <u>Menneson t. Frankrijk</u>